శ్రీ

రసాశ్రయము.

గ్రంథకర్త:
శ్రీపతి త్ర్యంబకరావు,
శతావధాని.

ఓమ్.

శ్రీమత్పురాంబికాయై నమః.

శ్రీ

రసాశ్రయము.

ఇది

కవికిశోర, ఆశుకవికేసరి, అవధానధురంధరేత్యాది

బిరుదాంకితుఁడును శతావధానియు నగు

శ్రీపతి త్ర్యంబకరావుచే

రచింపఁబడియె.

1ST EDITION 1,000.

బెజవాడ: ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాలయందు,

శ. కోదండరామయ్యగారిచే ముద్రింపబడియె.

1933

 [వెల రు 0—10—0.

ఓమ్.

శ్రీమత్పరాంబికాయైనమః.

ప్రశంస.

క॥ శ్రీయుతు శనివారఁపుఁ బే
టాయత రాజ్యైకపాల • నాంచితు విజయా
ప్పరాయావనినాథుని దీ
ర్ఘాయురుపేతునిగఁ జేయు • మా జగదంబా! ౧

సీ॥ ఏ రాజు మత్తేభ • బృంహితధ్వానమ్ము
లను వించు నిదుర మే • ల్కాంచుచుండు
నే క్షోణిపుఁడు యశో • బ్జాక్షి కలంకార
ములఁ గూర్చుటనఁ బ్రొద్దుఁ • బుచ్చుచుండు
నే నృపాలుని నగా • రా నాద మహరహం
బాదరమ్మున యాచ • కాళిఁ బిల్చు
నే విభుం డఖిలవి • ద్యావినోదాయత్త
భావుఁడై పండితా • వళుల నేలు

తే॥ గీ॥ నతఁడు రాణించు నప్పరా • డన్వవాయ
జలధిరాకాశశాంకుఁ డు • జ్జ్వలచరితుఁ
డా సవాయి యశ్వారా • డ్బహద్దరు బిరు
దాంచితుఁడు విజయాప్పరా • యావనిపుఁడు. ౨

ఉ॥ శ్రీ విజయాప్పరాయనృప • శేఖరుదానమహత్త్వతత్త్వగా
థావలు లాలకించి ప్రియ • మందుచు, శస్తసమస్తరాజమో
దావహసత్కృతుల్ వడసి • తారయలే దెపుడీ నృపాలు నేఁ
డావెలితిఁగా దొఱంగఁగఁ బ్రయత్న మొనర్చెద నంచు నే నెదన్. ౩

మ॥ చని శ్రీమద్విజయాప్పురాట్ప్రభుఁ గవీ♦శానస్తుతివ్రాతసం
జనితాఖండయశోవిలాసు సముదం♦చత్ప్రాభవోపేతు ని
త్యనయస్వాంతహితౌఘసేవితు నిజా♦స్థానస్థితున్ వేడ్కమైఁ
గని యాశీస్సు లొసంగి మత్కథల వ♦క్కాణించి యిట్లాడితిన్. ౪

మ॥ లలితానూనయశస్సతీకరకరా♦లంకారుఁ డౌదార్యసం
కలితస్వాంతుఁడు కందిమళ్లకుల వేం♦కట్రామరాయప్రభుం
డెలమి న్నాదు శతావధానకవితా♦వృత్తిన్ విలోకించి యు
జ్జ్వలసత్కారము సల్పె మొన్నఁ దమ య♦శ్వారావుపేటన్ నృపా!

తే॥ గీ॥ ఎఱుఁగుమయ్య వేంకట్రామ♦నృపతివలన
నస్మదీయకవిత్వమా♦హాత్మ్యమెల్ల
నాత్మభూషణపాప మం♦ చాడుచుండ్రు
విజ్ఞు లటుగాన నేఁ జెప్ప♦వెఱతు భూప!

ఉ॥ కమ్మని తేనెవాఁక లుబు♦కన్ గృతియొండు లిఖించినాఁడ నూ
త్నమ్ముగ దానియచ్చునకుఁ♦దగ్గధనమ్ము గడింప దేశదే
శమ్ములు గ్రుమ్మరిల్లి, నృప♦చంద్రమ! వేసరు వేళ, నీ చరి
త్రమ్మును వింటి, నాశ్రమ ఫ♦లప్రద మయ్యె నటంచు నెంచితిన్. ౬

మ॥ దురహంకారులు మేకవన్నియపులుల్ ♦ దుష్టుల్, మహాలోభు, లు
ద్ధురదాకాంక్షులు, విశ్వదాతలు, కళా♦దీప్తోరుకృత్యంగనా
సరసాలాపము లాలకించెదరె? హా♦ర్షం బూనునే షండుఁ డె
ట్టెఱ శృంగారవిలాసయౌవనవధూ♦టిన్ గాంచి? భూపాలకా! ౭

ఉ॥ కానఁ గృతిన్ గ్రహించియు? య♦ఖండవధానవిధానధారణా
నూనకళావినోదము గ♦నుంగొనియో! మదభీష్ట మీయఁగా
మానసమందు నెంచుట, స♦మంజస మో విజయేశ్వరా! యనం
గా, నగుమోముతో నృపతి♦కాంచెద మే మవధాన మం చనెన్. ౮

చ॥ సరసులు బాంధవుల్ హితులు • సత్కవులున్ దనుఁగొల్చియుండ, నా
దరమునఁ గాంచి నా శతవ•ధానవిధానచమత్కృతిన్ బ్రిను
ద్భరితుఁ డతం డొసంగె, విహి•తమ్ముగ నూటపదార్లు ముద్రికా
భరము దొఱంగినాఁడ జన•పాలునికూరిమిచేత, నేఁటికిన్. ౧౦

ఉ॥ ఆ యసమానమానసన్నృ•పాగ్రిణి కౌశివముల్ పొనర్పు మం
బా! యఖిలార్థసందలు • భాసురరాజ్యరమాసతీవిలా
సాయతభోగసౌఖ్యములు • నంచితకేశవపాదభక్తి! దీ
ర్ఘాయువు, సత్కుమారనిచ•యప్రిముదమ్ము లొసంగు చెప్పుడున్. ౧౧

ఇట్లు విధేయుఁడు,
శ్రీపతి త్ర్యంబకరావు,
శతావధాని,

బెజవాడ,
గవర్నరుపేట.

తప్పొప్పులపట్టిక.

పేజి నెంబరు.	పంక్తి నెంబరు.	తప్పు.	ఒప్పు.
1	10	వుకలు	కవులు
4	19	ఎడకు	ఏడకు
10	2	దొపకున్న	దోఁపకున్న
70	7	గఠాశ్లేష	గంఠాశ్లేష
77	21	దోచు	దోఁచు
82	3	చికుల	చీకుల

ఓమ్.

శ్రీమత్పురాంబికాయై నమః.

శ్రీ

రసాశ్రయము.

౧వ దళము.

తే॥ గీ॥ అనఁగ ననఁగఁ బురం బొకం ◆ డతిశయిల్లు
నాల్గుజాతులతోడ సం◆తతసమృద్ధ
ధనకనకవస్తువాహన◆తతులతోడ
నలక యన భూవరారోహ◆తిలక మగుచు. ౧

ఉ॥ కాలము మారిపోయినది ◆ కావునఁ దన్నగరీమతల్లి వి
ద్యాలవదుర్విదగ్ధజన◆తాకృత నూత్నగృహప్రఘాణాళీ
తాలి వసించి యందలి సు◆రాంచితవాసనఁ బిచ్చలించి యాం
దోళనఁ జెంది వేగము చ◆నుక్ శివునాలయపార్శ్వభూమికిన్. ౨

సీ॥ తేనెవాఁకలచాయ ◆ లూను కైతనదొక్క
కైతయా యనెడు కా◆వుకలు గలరు
తేనెపూసినకత్తి◆తీర్గాలి జనులకొం
పలఁదీయు న్యాయవా◆దులును గలరు
పేరు పత్రిక కెక్కు◆వెక్కు స్వీయోద్యమ
ముల్మలఁ దోయు దేశభ◆క్తులును గలరు

మాధుకరం బన్న♦మాట విన్నంత వా
కిలి మూయుఁ డనువదా♦న్యులును గలరు

తే॥ గీ॥ దివ్యభవనాళి నద్దెకై♦దీలనుంచి
తాతనిర్మితధర్మస♦త్రమ్ము భుక్త
పరుచుకొను యోగ్యులు గలారు ♦ వైభవాము
రాలకోపమయైన య♦య్యలకయందు. ౩

ఉ॥ స్నానము సంధ్యయున్ సలిపి ♦ శకికొలందగఁ బేదవారి కే
మే నిడు పారమార్థికుల ♦ హీనకులక్రమధర్మతత్పరా
నూనమనస్కు లప్పురినె ♦ యుండుదు రెవ్వరిఁ జేరఁబోవ కే
దే నతిదీనతావ్యథ గ్రి♦హింపక పుణ్యపథానుసారులై. ౪

తే॥ గీ॥ ఆపురిఁ గలండు హలాణవి♦ద్యానిధానుఁ
డమలశాంతస్వరూపుఁ డ♦త్యధికభక్తి
వినయతాత్పర్యభావుఁ డు♦ద్వేగచిత్తుఁ
డారువేలనియోగి, నం♦దాఖ్యుఁ డొకఁడు. ౫

ఉ॥ యోగమె బుద్ధి నిచ్చునో ప్ర♦యోజకతామహిమమ్మె యేమొ, కా
నీ గడియించె విత్త మతఁ ♦ డియ్యది పాపము నాక లంచముల్
కాఁగల లక్షలన్ బెనుపఁ♦గా నధికారులు మెచ్చఁగా సము
ద్యోగమహత్వ మొప్పగ శి♦రోజములన్ దలఁపుల్ ఫలింపఁగాన్. ౬

తే॥ తాతసముపార్జితమ్ము క్షే♦త్రమ్మొసంగు
లక్ష, స్వీయార్జన మ్మాఱు♦లక్ష లుండు
నతని, కేమున్నఁ బైసయు ♦ నర్థి కీయఁ;
డకట యున్నలోభికె దేవుఁ ♦ డైన నొసఁగు. ౭

తే॥ నెమ్మిఁ బైవార లుపవేత♦న మ్మొసంగ
నింట ఋణదాతయై వసి♦యింపుచుండెఁ
బుడమి ధన మున్న, నేకుఁడు ♦ గుడుచుచున్న
మాసిపోవు నీ కలికాల♦మహిమకతన. ౮

ఉ॥ కమ్మని మోసకార్యములఁ ♦ గాని, యనాథలదైనఁగాని, నె
య్యమ్ములఁ దోడఁబుట్టువుల ♦ నర్మిలిఁ దోఁచినదైనఁగాని ని
క్కమ్మగు వారసత్వమునఁ♦గాని లభించిన లిబ్బిఁ జీకువాల్
క్రిమ్మగఁ దొంటి దుస్థితిఁ ద♦లంపనివారి నెఱుంగమే ధరన్. ౯

తే॥ గీ॥ జరిగి విఱిగిన వావృద్ధ♦సరసమూర్తి
కైన పెండ్లిండ్లు దాఁటిన ♦ వఱువదైన
వత్సరమ్ములు తిరిగి వి♦వాహకాంక్ష
యత్నము లొనర్పఁదొడఁగె బ్రా♦హ్మణుల నంపి. ౧౦

క॥ 'కాయశరీరియుఁ' బొట్టియు
నై యుండుటచే నతండు ♦ నడిగిన నేరెన్
బ్రాయము నలుబది దాఁటిన
వీయాషాఢమున కని వ♦చించుఁ బ్రియమునన్. ౧౧

వ॥ ఇట్లు వచించి యొరుల వంచించి యత్నించి, యత్నించి తుదను,

సీ॥ కప్పుచొప్పడురంగుఁ ♦ గలపడ మొనరించి
సవరించినట్టి మీ♦సములతోడఁ
బలికినంత హొరంగు ♦ బంగారు సింగార
ముం గారు దంతవి♦స్ఫూర్తితోడ
జిలిబిలిపనితన ♦ మొల్కలయించు నపరంజి
తళు కీనుచేతిబె♦త్తమ్ముతోడ
జలతారు కుచ్చుల ♦ జగ్గు లెచ్చఁగ నొక్క
ప్రక్క వ్రాలినతల♦పాగతోడ

తే॥ గీ॥ సిద్ధమకరధ్వజౌషధ♦సేవనమున
మలసిన మెఱుంగు పెండ్లికు♦మారుఁ జేయఁ
గుసుమకోమలి నొకకన్నెఁ ♦ గోరి యాతఁ
డాడెఁ బెండిలి తన కుటే♦త్రాడుగాగ. ౧౨

తే॥ గీ॥ తా నొకం డౌట, నా-యనఁ♦దగ్గవారు
లేమి, ధన మిచ్చి కొనెఁ గాన ♦ లేమ నపుడె

కాపురఁపుఁజెలిఁ ద్రోయఁగాఁ ◆ గలిగె నాతఁ
డామె పై కేడ్వకయ మన◆ మందఁ గుముల. ౧౩

ఉ॥ ఆలవ పెండ్లిభార్య కల ◆ దాతనికిన్ రతనాలబొమ్మ, శృం
గారరసాధిదేవి, నవ◆కమ్ము లెఱుంగు మెఱుంగులాడి, గం
భీరగుణాలవాల, సుక◆విత్వరసజ్ఞ, కలాభిరామ, వి
స్ఫారముహుర్ముహుశ్చలిత◆భావ, లసత్కమలాభిధానయై. ౧౪

తె॥ పోతుటీఁగ యేనిఁ ◆ బోరాని సౌధమ్ము
ద్వారమందు నెపుడు◆ వాలుకుర్చి
లోన నాతఁ డుండు ◆ రొప్పుచు, దగ్గుచు
గొణుఁగుకొనుచు సేవ◆కులఁ గసరుచు. ౧౫

ఉ॥ క్రొమ్మెఱుఁగుల్ జొకారముల◆కున్ బయిపెచ్చుగ మేనిసొమ్ము, లం
దమ్ము మఱెంత చేయఁగ, క్షు◆ణమ్మున కొక్కొకరీతిగా దుకూ
లమ్ముల మార్చుచున్ గరగ◆రన్ మెయి సాకుచు, ముంగురుల్ నిజా
స్యమ్మునఁ దాండవింపఁగఁ బ◆చారు లొనర్చెడు లో నెలంతయున్. ౧౬

ఉ॥ క్రొత్తగ శమ్ము విన్న నడు◆గుల్ మెలమెల్లనఁ బెట్టుకొంచుఁ దా
న త్తలు పోరఁగా నిలిచి ◆ యట్టెఁడు కంటికిఁ గానవచ్చున
ట్లత్తిన ఱెప్ప దింపక. ని◆రీక్షణచేయు, ధవుండు కొంచలేఁ
డత్తలిరాకుఁబోఁడి వెను ◆ కొటఁ దదీయవిలాసచేష్టలన్. ౧౭

ఉ॥ ఏడకు నేగరాదఁట, మ ◆ రెవ్వరితోడను మాటలాడఁగాఁ
గూడ దటంట, తా నెఱుఁగ◆కుండ వధూటి యటుల్ పొనర్చెనా
యాడఁగరాని తిట్లు, మఱి◆యాదకుఁ దప్పు చివాట్లు, నెన్నఁడేన్
జూడనికొట్లు, వృద్ధసర◆సుండు బహూకృతిగా నొసంగెడున్. ౧౮

వ॥ ఆలేమయు.

సీ॥ గడియపొద్దెక్కపైఁ ◆ బడకటిల్లును వీడు
నటు వీడి కాలకృ◆త్యముల సలుపు
సలిపి మోమునఁ జుక్కఁ ◆ గళ యుట్టిపడ దిద్దు
దిద్ది దువ్వల్వను ◆ దీర్చికట్టుఁ

గట్టిపైమేడలోఁ ♦ గల పుస్తకావళిఁ
దనకిష్ట మైనపొ♦త్తమ్ముఁ దీయుఁ
దీసి లోలోపలఁ ♦ దిన్నఁగాఁ బఠియించుఁ
బఠియించి కనుమూసి ♦ పడకఁ జేరుఁ

తే॥ గీ॥ జేరి కుందును, కుంది ప♦చారుచేయుఁ
జేసి మోమునఁ జేఁ జేర్చి ♦ చింత నొందు
నొంది కడ నొక్కవేడిని♦ట్టూర్పు పుచ్చుఁ
బుచ్చి తనవేదనల్ గప్పి♦పుచ్చు నెలఁత. ౧౯

క॥ తారాశశాంకవిజయము
స్వారోచిషమనుచరిత్ర♦స్మరశాస్త్రకళా
ధార రసవత్కథావళు
లారమణీమణి పఠించు ♦ ననిశముఁ బ్రీతిన్. ౨౦

సీ॥ చన విచ్చి కలకోర్కు♦ల నెఱింగి సమకూర్చు.
రసమయు సాహచ♦ర్యమ్ముఁ గోరు
బిగియారుకౌఁగిళ్ళఁ ♦ బెనఁగుచో నొదవెడు
నానంద మూహించి ♦ యటమటించుఁ
బొలయల్క కుల్కుచు♦బుక మంటి బతిమాలు
ప్రియునివైఖరు లెంచి ♦ వెతఁదపించుఁ
గమ్మవిల్కానికూ♦టమ్ములో నుదయించు
గళరవమ్ముఁ దలంచి ♦ కలఁత నొందు

తే॥ గీ॥ నధరమధురసుధాస్వాద♦నాంచితోరు
మదనసామ్రాజ్యసౌఖ్యసం♦పద్వితాన
మాత్మ హత్తించి మఱచుఁ గృ♦త్యముల నెల్ల
బంజరనిబద్ధకీరమ్ము♦భాతి నాతి. ౨౧

చ॥ చిఱుచెమటల్ గళారవవి♦శేషము లున్నతపారవశ్యవి
స్ఫురణములున్ గళాచలన ♦ మోదములున్ బిగికౌఁగిలింత లే
డెఱ మధురాధరామృతపుఁ ♦ దీపియుఁ జుంబనరీతు లెప్పు డే
నెఱుఁగ దటా లతాంగి యొక♦యేఁడు పయింబడెఁ గూటపై, కటా.

సీ॥ ఓసరిల్లులె కాని, ♦ యాసమై పతిచెంత
కరుగదుగా పిలు ♦ పందియున్నఁ
గంటగించులె కాని, ♦ జంటితేనియ లూరఁ
బలుకదుగా మగం ♦ డెలమిఁ గనిన
విసువు చూపులె కాని, ♦ కొసరఁ బోవదుగా ని
జాభీష్టముల్ ధవుం ♦ డడుగుచున్నఁ
బోరగిల్లులె కాని, ♦ మోముదమ్మి నొకింత
యెతదుగా నాథుఁ ♦ డొత్తుచున్న,
తే॥ గీ॥ బెదరులే కాని; చోటు నీ♦యదు గదే య
తఁడు సమర్థునివలెఁ బ్రియ♦త్నము లొనర్చి
వ్యథఁ దపించుచునున్న నొ♦కప్పుడేని
వృద్ధవాసన భరియింప♦లేక లేదు. ౨౩

వ॥ మఱియు నొకానొకప్పుడు.

ఉ॥ హుమ్మను జృంభణమ్మునకు ♦ నూల్కొనఁజాలని నాథుఁ గాంచి చే
తమ్మన సుస్వరంచుఁ జెయి♦దమ్ముల వీడి కనుల్ మొగుడ్చి పు
ట్టమ్మను దద్ది తా నలస♦టల్ బడినట్లు నటించి 'చాలు లెం
డిమ్మగ నవ్వి పోదు రెవ♦రే నెపు డీపనియేన' యంచనన్. ౨౪

క॥ ఇటు లొకటన్నర వత్సర
మెటులో వేఁగింప వార ♦ లిరువురు నాపై
స్ఫుటలోకనాటకాంచిత
నటకుండు వసంతుఁ డెదురు ♦ నడిచెఁ దనంతన్. ౨౫

క॥ మాసము మధుమాసము, సుమ
హాసము సహకారమల్లి♦కానులకు, మహా
యాసము విరహిణులకు, నా
వాసము కలకంఠగాన♦వైభవములకున్. ౨౬

క॥ దరమై పల్లవకరసుం
దరమై రతికాంతతురగ♦నవనినదమహా

దరమై జపారుణసుధా
ధరమై భూకాంతచెలువు ♦ తాండవమాడెన్. ౨౩

సీ॥ నవయౌవనప్రాప్త♦నారీవతంసంబు
కులుకు చన్గుబ్బలు ♦ పులకరించె
రాజభోగాభోగ♦రాజత్సుఖానంద
లలనామణికి గుండె ♦ జలదరించె
విప్రయోగాఖిన్న♦భిన్నభావప్రౌఢ
కామిని రేఁబవల్ ♦ కలవరించె
సరససల్లాపాతి♦శయమోదసంపన్న
జరఠభామిని మదిన్ ♦ బిరుసు నించెఁ
తే॥ గీ॥ గరుడు గట్టిన మదనరా♦గమ్ము లెల్ల
లలితసహకారనూత్నప♦ల్లవవితాన
ఖాదనోన్మత్తపికపికీ♦గణమనోజ్ఞ
గానమాధురిమన్ జిక్కి ♦ కరఁగువేళ. ౨౪

చ॥ ఒడికములై దళమ్ము లొక♦టొక్కటి విచ్చ, ద్రవప్రవాహినుల్
వెడలఁ, గుమారమారుతుఁడు ♦ ప్రీతిని బెంప, వసంతరాగముల్
బెడఁగుఁదనమ్ముఁ గూర్ప, మద♦భృంగభుజంగుఁ డనూననాదముల్
పాడమ రమింపఁ జొచ్చె విరి♦బోఁటుల నామని మమ్ము రేఁగఁగాన్. ౨౫

సీ॥ శుకశారికాపిక♦స్తోమమనోజ్ఞని
స్వనము మంగళవాద్య♦సమితి కాగ
లలితారుణప్రభో♦ల్లసితపల్లవసము
త్కరము మేల్ముసుఁగు క్రొం ♦ దళుకు కాగ
సురభిళావృతదిగం♦తరఫుల్లమల్లికా
చయము చిన్నగవుల♦జల్లు కాగ
మధుపానమదవిభ్ర♦మణమధువ్రతనికా
యము స్వీయ పరిచారి ♦ కాళి కాఁగ
తే॥ గీ॥ తరుణమలయానిలుండు బాం♦ధవుఁడు కాఁగ
ప్రథమ సంధ్యాసమయము మూ♦ర్తంబు కాగ

నాడుకొనిరి వసంతంబులాటఁ బ్రణయ
భరితవనరమామాధవు లరుస మెసఁగ. 30

మ॥ కలికిన్ బ్రేమమయాంతరంగను వియోగక్లేశసంఛన్న ని
స్తులశృంగార రసాభిరామఁ ద్విజకచ్ఛాయమానాంగిఁ జం
చలదృగ్భ్రీగసమంచితన్ వసరమున్ సత్కారసల్లాప స
ల్లలితాలింగనలన్ గరంచెఁ దోలిలీలన్ మాధవుం డేడ్డెఱన్. 3౧

మ॥ కొసరెన్ గూటమిలో మదిన్ గలఁగు కోర్కుల్ దీరమిన్ హావభా
వసలజ్జాభరవీక్షణాకటిచలద్వ్యాపారధైయాత్యకృ
త్యసముల్లాసకుచోపగూహనమహోద్యజ్జృంభణాసూచిత
వ్యసనోన్మత్తమనస్క యొక్కతె వసంతారంభకాలంబునన్. 3౨

తే॥గీ॥ సహజమాధుర్యపంచమస్వరమనోజ్ఞ
గానవీచీనిమగ్నపికమ్ముఁ గాంచి
సరసచాతుర్యధుర్యరసప్లుతాత్మ
కవికుమారులు లేఖినుల్ కదిపినారు. 33

తే॥గీ॥ కామశాస్త్రరహస్యసంగతుల నెల్ల
శ్రమయునక శ్రద్ధగఁ బఠించి బ్రహ్మచారి
తరుణమునకుఁ దపించి యుస్సు రనుచుండెఁ
జిరవిధురకార్శ్యభావల చెంతఁజేరి. 3౪

తే॥గీ॥ పరిణయిని మోహపాశనిబద్ధు లగుచు
జీవితప్రతోద్యాపనన్ జేయ నేల
కడకు రౌరవాగ్నులఁ గూలఁబడఁగ నేల
జీవులారా! యటంచు ఘోషించెఁ బికము. 3౫

తే॥గీ॥ అంబికానవరాత్రిమ్ము లాచరింప
రామచంద్రునిదివ్యకళ్యాణసమయ
గానముల మోదములఁ బెంపఁగాఁ దొడఁగిరి
నరులు నిశ్చలభక్తిమనస్కు లగుచు. 3౬

తే॥గీ॥ చివురుటాకుపుట్టమ్ములఁ♦ జెలఁగి ప్రసవ
విరచితాలంకృతాంగయై ♦ సరసగాన
ఫణితులన్ జిక్క చొక్కెడు ♦ ప్రకృతికళల
లలి జగన్నాటకావని♦కలు రహించె. ౩౮

వ॥ ఇట్టి యఖిలలోక సమ్మోహనం బగు వసంతంబున నొకనాఁడు ప్రాతః కాలోచితకృత్యంబు లొనర్చి సుఖాసనాసీనుం డగు నందయ్యకడకు భయవినయసంపన్నుండై భృత్యుం డొకం డేతెంచి చిరునామా-చీటి నొక్క టొసంగి యొకమానిసి దర్శనాభిలాషియై సోపానమ్ములకడ వేచియుండె నని చెప్పిన నతం డాచీటిం బరికించి, తన్నామాంకితుఁ బోల్చుటకు యత్నించియుఁ బోల్చుకొనఁ జాలక వానిఁ దోడ్కొని రమ్మని భృత్యు నంపి వానికై యెదురు సూచుచున్నంత. ౩౯

ఉ॥ గౌరవమున్ గళాకలిత♦కాంతియు, నైజ దరస్మితమ్ము నే
పారఁగ మోముసీమ విన♦యమ్ముఁ బ్రియమ్మను నొక్క వింత సిం
గారము ఠీవియున్ నడల ♦ నాట్యమొనర్పఁగ సద్యశస్సతీ
చారుమనఃప్రియుండు, కవి♦చంద్రుఁ డొకం డరుదెంచి మచ్చికన్

తే॥గీ॥ వందనమ్ములు గావింప ♦ వాని కెదురుఁ
జోత లర్పించి లేచి కూ♦ర్చుండుఁ డంచు
వినయమునఁ జెప్పి యవ్వానిఁ ♦ బృచ్ఛచేయు
విధము వెదకుచు నుండ నా ♦ వృద్ధుఁ డంత. ౪౦

తే॥గీ॥ అపరిచితుఁ డయ్యుఁ బరిచితు ♦ నట్ల యతఁడు
చిఱునగవుతోడ 'నందరు ♦ సేమమా? వి
శేషములు లేవు కా, మన ♦ శ్రీధరునకుఁ
బిల్లలా? యాతఁ డేమి కా♦వించుచుండె.' ౪౧

తే॥గీ॥ అనఁగఁ దలఁ ద్రిప్పి ఊఁ యని ♦ యౌ నటంచు
సందియమున జవాబిచ్చు ♦ జరఠుఁ గాంచి
'నన్ను గుర్తించినారె? మ♦నమ్మునందు
మఱచినారా?' యనంగ నా ♦ జరఠుఁ డనియె. ౪౨

తే॥ గీ॥ 'చూచినట్లుండెఁ గాని, యె ♦ చ్చోటనో మ
నమ్మనకుఁ దోపకున్న దై ♦ నను మహోగ్ర
కష్టతతి నొచ్చితి, నదియుఁ ♦ గాకఁ దొంటి
శేముషీశక్తు లీనాఁడు ♦ చెలఁగు నెట్లు?' ౪౩

తే॥ గీ॥ అనినఁ గవి 'తాము పనిచేయు ♦ నవసరమునఁ
గొండవీట వధాన మొ ♦ కండు జరిగె
దాని కీరును దయచేసి ♦ మానసమున
ననుఁ బ్రమోదాబ్ధిలో ముంచి ♦ నారు నాఁడు.' ౪౪

తే॥ గీ॥ అన నతండు 'కళానిధి ♦ వా! మఱెవ్వ
రో యటంచుఁ జూచుచునుంటి, ♦ నేయెడ కెపు
డేగుదెంచితి? విటకు రా ♦ కెందు నుంటి?
వేమి వార్తలు సెప్పుమో ♦ యీ' యనఁ గవి. ౪౫

తే॥ గీ॥ పౌరశాలాంధ్రపండిత ♦ పద మొసంగి
నారలీ యూర నది గొని ♦ నాఁడ నిన్న,
వచ్చితిని మిమ్ముఁ జూచిపో ♦ వంగ బాంధ
వులును బెద్దలు మాకు ము ♦ ఖ్యులును నగుట. ౪౬

ఉ॥ హోటలులలోన బోనమగు ♦ చున్నది, యుండుట కొక్క రూము మీ
పేటను గూడు నేమొ యని ♦ వీక్షణసేయుచునున్నవాఁడ నా
పాటులెకౌని యున్నదను ♦ పల్కు వినంబడ రాదు మిత్రుఁడి
వ్వీటఁ గలం డొకండు సుక ♦ విప్రముఖుం, డట నుంటి నింతకున్. ౪౭

వ॥ అనిన విని నందయ్య యెయ్యదియో పలుక నెంచియు సంశయించి, తిరిగి కళానిధిఁ గాంచి, 'నీవు మఱొండుగా భావింపకుము. నే నొకటి చెప్పెదఁ గైత యనఁ బూర్వభవపుణ్యావశంబునం గాని ప్రాప్తింప, దది ప్రాప్తించినను అవధానశక్తి యబ్బుట దుస్తర, మదియుంగూడిన నాశుధార యలవడ, దది యలవడినను శ్రావ్యంబుగా నుండ, దివియన్నియు శ్రీపరాంబా కటాక్షంబునం జేసి నీయెడ సమగ్రంబులై యుండెఁ గావున నీ వేయుద్యోగ మొనర్చినను అవధానశక్తిఁ గోల్పోవకుము. ౪౮

ఉ॥ నాఁడు సమస్య నొండు గణ ◆ నమ్ముగ నిచ్చితి నీకు, నీవునుం
ప్రౌఢరసావిశేషములు ◆ వాటిలఁ బూరణఁజేసినావు, మా
వాఁడవు కుఱ్ఱవాఁడవు స్వ◆భావకవిత్వవచోమనోజ్ఞతా
గాఢవధాని వౌటఁ గుతు◆కమ్మొలసెన్ నినుఁ జూచినంతనే. ౪౯

తే॥ గీ॥ నాఁటివాఁ డనుకోకు మీ◆నాఁడు నన్నుఁ
బ్రబలదుఃఖాంధకారప్ర◆పంచమందు
సురిగి కాలమ్ము నెటొ త్రోయు◆చుంటి నకట
సాధ్వియౌ దానితోడ నా ◆ సౌఖ్య మరిగె. ౫౦

సీ॥ దాఁటె నేఁటికి సుమీ!◆ తత మనోజ్ఞవిలాస
కవితాలతాంగసు◆ఖ ప్రసక్తి
యంతరించెను సుమీ ◆ యనవద్యహృద్యసం
తతగానవీచికా ◆ నందవిహృతి
తొలఁగిపోయెను సుమీ ◆ దూరదేశాగత
పండిత తర్కశ్రా◆వణ వినోద
మడకమైనది సుమీ ◆ యంబికాకళ్యాణ
సమయమత్కృతమహో◆త్సవవిధాన

తే॥ గీ॥ మరిగె భక్తసమాజకా◆ర్యమ్ము లెల్ల
దానితోడ, నుద్యోగప◆దమ్ముగూడ
వదలితిని దానితోడ, భా◆వమ్మునందు
నుత్సుకతయును దగ్గిన◆దోయి వత్స!' ౫౧

క॥ అని తన యైదవ నెలఁతుక
గొనములఁ దలపోయుచుఁ గను◆గొలఁకుల నీర
మ్మును గోటనె తుడుచుచు ను
స్సని నిట్టూర్పుల నిగుడ్చు◆నాతనితోడన్. ౫౨

తే॥ గీ॥ మోమున విషాదరేఖలఁ◆బ్రోదిఁజేసి
'ప్రాణులకుఁ బుట్టి గిట్టుటల్ ◆ సహజగుణము
లవ్వి భగవద్విలాసమ్ము ◆ లై యొసంగుఁ
దమ రెఱుంగని దేమున్న ◆ దమలచరిత! ౫౩

ఉ॥ పుట్టువుకన్న మున్ మరణమున్ విరచించి విధాత జన్మమున్
బట్టముఁ దీర్చె దానిఁ గొని భౌతికనాటక మాడి యాడి లో
గుట్టు నెఱుంగలేక కడకున్ గొఱమాలి నశింతురు జీవు లె
ప్పట్టున నైన యంచు భగవంతుఁడు క్రీడికిఁ జెప్పె వింటిరే? ౫౪

తే॥ గీ॥ కాన మిముఁబోలువారు శోకమున కింత
సందు నీరాము గీతలయందుఁ గలదు
విశ్వవిశ్వంభరానాట్యవీథిలోని
చిత్రముల తత్త్వ మెల్ల వీక్షింపుఁ డనఘ!' ౫౫

వ॥ అని దుఃఖోపశమనం బొనర్చు కళానిధిం దేటిపాఱం జూచి నందయ్య 'నీకు గీతలలోఁ బ్రవేశంబు కలదా' యన నతఁ డొక్కింత కలదని వచింప వృద్ధుం డానందంబున సాంఖ్యంబుం గూర్చి ప్రశ్నింపఁ గవి సదుత్తరంబు లొసంగు సమయమ్మున, ౫౬

సీ॥ పడకలోపలఁ బ్రక్కఁబడి యొత్తిగిలఁ గొంత
నలిగిన జిలువు నువ్వాలువతోడఁ
దళుకు నొక్కులు దేర మలచినన్ మోమునఁ
గెరలి క్రెళ్ళులుకు ముంగురులతోడఁ
జమువుచో నయనాంబుజముల మోడ్పుచెలంగఁ
గ్రమ్మిన నిదురమైకమ్ముతోడఁ
బఠియించు పుట కొనవాలు వ్రేలిడి వ్రేళ్ళ
గమిచిపట్టిన పుస్తకమ్ముతోడ

తే॥ గీ॥ వాలుగా నేల జీరాడు పైటతోడ
సొబఁగు వెలిఁజిమ్ము వలపు వాల్జూపుతోడ
మొగిళులందలి మెఱుఁగుల మురువనంగఁ
గమల యాతని కపుడు సాక్షాత్కరించె. ౫౭

వ॥ ఇట్లు సాక్షాత్కరించిన.

చ॥ పులకితమైన మానసముపొల్పు మొగమ్మున దోఁపనీయ క
గ్గలమగుకూర్మి నిబ్బరముగా జరతుండు గ్రహింపలేని చా

యలఁ గని వియ్యమందిన య◆పాంగములన్ దదనూనయౌవనో
జ్జ్వలసుధఁ గ్రోలుచుండె సర◆సజ్ఞుఁ డతం డొకవంకఁ బల్కుచున్. ౫౯

వ॥ ఆమెయు.

మ॥ తరళాలోకన మోహనాస్త్రతతి చే◆తన్ దన్ను నొప్పించి హృ
త్సరసీజమ్ము హరించి తా నుపనిష◆చ్ఛాస్త్రార్థ తాత్పర్య భా
వరహస్యంబులఁ బూసగ్రుచ్చినటులన్ ◆ వాక్రుచ్చి, స్త్రీయేశు న
చ్చెరువున్ బొందఁగఁ జేయు వానిచెలువున్ ◆ జిత్రమ్మునాఁ జూచుచున్.

తే॥ గీ॥ కొదమతుమ్మెద కనుపులు ◆ గూళ్లువెట్టు
ముంగురుల చాయలం బడి ◆ తొంగిచూచు
తన్మనోహర వదనప◆ద్మమ్ము నరసి
మెచ్చి తలయూఁచి లోలోన ◆ వెచ్చనూర్చె. ౬౦

వ॥ తమకం బడంప యత్నించుచుఁ దదధీనమనస్కుఁడై యున్నయెడ నందయ్య యుబ్బసంపు దగ్గుతెరచె బాధపడు స్వల్పకాలంబున.

తే॥ గీ॥ గబ్బిగుబ్బలఁ బులకలు ◆ గడలు కొనఁగఁ
జిత్తమతులితాభీష్ట వీ◆చికలఁ దేలఁ
గనులు విప్పార వలపుల◆గని యనంగఁ
గాంచు నామోహినిం గాంచి ◆ కవివరుండు. ౬౧

చ॥ వలపు పిసాళి తళ్కుఁ నిడు◆వాల్గనుదోయిని దాండవింప నూ
ర్పులఁ దమకం బెసంగ మెయిఁ ◆ బుల్కలు నిండ, మిటారి గబ్బిగు
బ్బలు చెలఁగన్ దనంతఁదన ◆ భావసుమమ్ము నొసంగు కామినిన్
వలదనునే? యతీంద్రుఁడయి◆నన్ లభియించునె యిట్టికూరుముల్. ౬౨

మ॥ అనుచున్ లోఁ దలపోయ నాశుకవితా◆ఖ్యాతావధానస్ఫుర
ద్ఘనమేధావిభులన్ నృపాలతతిస◆త్కారమ్ములన్ గాంచు నా
తని కన్నుల్ నయనావధానమహిమా◆ధారమ్ములై యొప్పె, మో
హనశృంగారరసాధిదేవతకు నా◆హ్లాదమ్ముఁ గల్పింపఁగాన్. ౬౩

వ॥ ఇట్లు కవి కనుసైగ నొనర్చిన తక్షణ మామెయు,

తే॥ గీ॥ జలదరించిన తనమేని • చెలువు తడివి
కట్టెదుట నున్న మోహనా • కారుఁ గాంచి
గుట్టుమట్టులు దడదడ • గొట్టుకొనఁగ
నతనికి జవాబుగా నుత్త • మాంగ మూఁపె. ౬౪

వ॥ అంత నిది గ్రహింపలేని నందయ్య కళానిధివాక్యాల కలరి యిట్లనియె.

ఉ॥ పిన్నవు ప్రాయమందునఁ గ • విత్వమునందునఁ బేరుగాంచితి
వెన్నఁగ భాష్యమందుఁగల • దియ్యదియంచు వచించుచుంటి, వ
త్యున్నత శబ్దశాస్త్ర మహి • తోదధి నెట్లు తరించినాఁడ వీ
తెన్ను వచింపు మచ్చఁపుగ • తిక్ భవదీయగురుం డెవండొకో. ౬౫

చ॥ అనఁ గవి ధ్యానపూర్ణనయ • నాంబుజసీమల నీరుగ్రమ్మ మ
జ్జనని పరాంబ శాస్త్రయుత • చారుకవిత్వ మహత్వతత్త్వ సం
జనితయశఃప్రభావునిగ • సల్పిన దామె పదాబ్జముల్ మన
మ్మున విలసిల్లెనేని గురు • వుల్ వలెనా కవినాథుఁడౌటకున్ ? ౬౬

తే॥గీ॥ స్వర్ణదుర్గేశ్వరీపాద • పంకజాత
మధుపమై పోవఁగాఁజాలు • మానవుండు
విపుల శాస్త్రసుధాసింధు • వీచికావి
హారమొనరించు టన నొక • యబ్బురంబె ౬౭

తే॥గీ॥ అన ముదంబంది యతఁడు వే • దాంతచింత
నమ్మొనర్పంగఁ బెద్దకా • లమ్మునుండి
కోరుచుంటి నర్వాం డొన • గూడకుండె
నేఁటి కబ్బితివయ్య నా • మాట వినుము. ౬౮

తే॥గీ॥ ప్రాఁత వడినట్టి పుస్తక • రాజియెల్లఁ
బైకిరావచ్చు నింక, మా • భవనమందు
యుంట కేర్పాటుఁజేసెద • నునికి నిటకు
మార్చుకొను మోయి యీనాఁటి • మాపులోన. ౬౯

క॥ అదియేఁ గాలక్షేప
మ్మదియేఁ గావింపవచ్చు ♦ హృదయము శాంత్యా
స్పదమగు నాకును మఱి ని
కిది చేటికయగుఁ గదయ్య ♦ యెల్లటి కనుడున్. ౨౦

వ॥ ఆపలుకులు కర్ణానందంబులైనను గవి పయికి.

తే॥ గీ॥ పెద్ద లటులాడఁ బిన్న నే♦విధి వచింతు
ననిన జరఠుండు నీమ పాత్రి ♦ యం బదెంత
యనఁగఁ గవి వింశదబ్దంబు ♦ లరిగె నంచు
నుత్తరమొసంగి పిదప నా♦యత్తుఁ డగుచు. ౨౧

తే॥ గీ॥ సెల వొసంగుఁడు బడికేగ♦వలయు నంచు
జరఠుతోఁ బల్కి, వలపుపి♦సాళితళుకు
వాలుజూపులఁ జిమ్మి వీ♦డ్కోలు వడసి
కమల చెంగట నరిగె నా♦కవి రయాన. ౨౨

వ॥ అంతఁ గొంతతడవునకు నందయ్య దాసినిఁ బిలిచి సోపానకవాటమ్ము బంధించి మీయమ్మగారిని బిలువ మనుటయు నదియు నట్లొనర్చి కళానిధి వెడలుటతోడనే మెలమెల్లఁ బొనుపుం జేరి యతని మోహనాకారమ్ము హృదయఫలకమ్మున మననం బొనర్చు నాపాలంతికి ధవునానతి నెఱింగించిన విని తుళ్లిపడి లేచి. ౨౩

తే॥ గీ॥ కాల్కదల్చిన గజ్జెలు ♦ ఘల్లురనఁగఁ
జెంగునన్ వచ్చి యౌవన♦శ్రీ విధాన
బొమలు ముడివైచి నిలుచున్న ♦ పడతిఁ గాంచి
జరఠుఁడనె నూర్పుఁ బుచ్చి ♦ యోజన చెలంగ. ౨౪

వ॥ మన మూఁడవయంతరువుపైఁ బుస్తకాగారంబుపొంత గది యలంకరింపించి యం దాసనాద్యుపకరణమ్ము లమర్పించి యటనుండి నేరుగా వీథి కేగు సోపానకవాటము దాళముఁ దీయించి మన శయనగృహమ్మునుండి పుస్తకాగారమ్మున కేగు కవాటము బంధించి తాళంపుఁ జెవి నా

కీయు మను వృద్ధుని వాక్యముల విని లో సిరికలెత్తు కోరికల పొంగడంచి యాజాణ 'యీ యేర్పాటు లెంతల' కన నతండు. ౨౫

తే॥గీ॥ నన్నెఱిఁగినవాఁ డొకఁడు నూ♦త్నమ్ముగాఁగ
నెదియొ పనిమీఁద వచ్చె ని♦య్యెడ కతండు
పడఁతి! కొన్నాళ్లు మనమేడ♦ పైన నుండు;
నుండుఁ గాకేమి మనకేమి ♦ యుండులోటు? ౨౬

వ॥ అన నామె యతం డేమిటివాఁ డింతుల కేకార్యమ్మున కేగుదెంచె ననవుఁ డతం డతండు మనకు దూరపుబాంధవుం, డదియుంగాక నతం డందరియట్టివాఁడు కాఁడు వినుము. ౨౭

ఉ॥ శాంతుఁడు నంబికాచరణ♦ సారసభృంగ మనూనమోద వే
దాంత విరాగభావుఁ డమ♦లాబ్జముఖీవిముఖుండు దిక్తటా
క్రాంత యశోవిశాలుఁ డభి♦రామవధానవిధానధారణా
శ్రాంతవిలాసమూర్తి కవి♦రాజు కళానిధినాముఁ డంగనా! ౨౮

వ॥ మఱియు.

సీ॥ ఆశుధారాకవి♦త్వానంద మాయన్నఁ
గులతలోదరి తొలి♦గోష్ఠి కాఁగ
నష్టావధాన వి♦ద్యావిలాస మటన్న
జవరాలి వలపు క♦న్నైగ కాఁగ
శతవధాన విధాన ♦ చాకచక్యం బన్నఁ
గలికికూకూనాద ♦ కలన కాఁగ
దిన మొక్క పుస్తక♦మ్మును రచించుట లన్న
బిబ్బోకవతిజడ♦వేళ్లు కాఁగఁ

తే॥ గీ॥ దనకు జ్యోతిషమంత్రశా♦స్త్రప్రౌఢిమమ్ము
లెలమి ననురాగవతుల కౌఁ♦గిళులు కాఁగ
నా పరాంబాపదంబు సా♦యంబుగాఁగ
దిరిగె దేశాలు నృపులస♦త్కృతుల నందె. ౨౯

తే॥ గీ॥ ఈయవియె కాక వాని కె♦న్నేనిఁ గలవు
స్వర్ణదుర్గాంబికాకృపా♦ప్రాప్తశక్తు
లన్నిఁటికి నేమిగాని వే♦దాంతమంద
యతని చిత్తమ్ము దవులు ని♦రంతరమ్ము. ౨౦

వ॥ అతం డిట్టివాఁ డగుటయే మనగృహమ్మున నుండఁగోరితి నను పతిమాటల కలరియు మోమున దైన్యం బుట్టిపడ నాకలకంఠి యిట్లనియె.

ఉ॥ ఎట్టి కృపావిహీనమతు♦లీయురి నామెడకున్ దగుల్పఁగా
నెట్టు దలంచినార? లెటు♦లేగుదు నాగదిచాయఁ? బుస కా
లెట్టు గ్రహింపఁగాఁ గలఁ? బ♦ఠించెద నెట్టులు? నింతమాత్రమేన్
దట్టకపోయె మీ మదికి♦నా దురదృష్టపుకల్మి నక్కటా! ౨౧

ఉ॥ బంధన లెట్టులున్నను జి♦వా ళ్లెటులున్న మఱెన్నియున్న నే
గ్రంథమునో పఠించుకొని♦కాలముఁ బుచ్చుచు నున్నదాన, నా
చందముఁగూడ మీరు కొన♦సాగఁగనీ కరికట్టుచుండ్రి లో
సందియ మందరా? కవు ల♦సాధ్యు లనన్ వినరా ధరాస్థలిన్? ౨౨

తే॥ గీ॥ ఏను వలదన్నమాత్ర మీ♦కేమి లెక్క
మీకుఁ దోఁచినకార్యముల్♦కాకనిలుచు
నా? యెవని నెందు నుంచుకో♦న్నను మదీయ
పఠన మాపఁగ నెంచఁగా♦వలదు మదిని. ౨3

క॥ అని గబ్బిగుబ్బల నయన
జనితాశ్రుకణమ్ము లురలి♦చాల్వారఁగ స
న్నని యొలుఁగున ధవు మదిఁ జీ
ల్ప నేడ్చె; నేడ్చె చెలుల కభి♦వాంఛద మాగా.

వ॥ ఇట్లాలతాంగి యేడ్వ నతండు నిశ్చేష్టుండై క్షణకాలంబుండి పెల్లుబ్బుకనికరమ్మున నిజస్థితిం దలంచి

చ॥ అనువుగఁ జేరఁదీసికొని♦యాదలపైఁ జెయి వైచి గడ్డముం
బుణుకుచు, బుజ్జగించుచుఁ గ♦పోలము లంటుచు, నీదు వాంఛిత

మ్ము నుడువు మేదియైనఁ బువుఁ♦బోఁడి! ఘటించెద నేఁడ్వ నేల నీ,
కని నయగారపుంబలుకు ♦ లాడుచునుండ లతాంగి తీవ్రయై. ౧౫

ఉ॥ చేయి విదల్చి వైచి యొక♦చెంతకుఁ బోయి నిరుద్ధకంఠయై
యీ యఖిలమ్ము నాకునయి ♦ యేర్పడఁజేయుచునున్నవారు, నా
కే యభివాంఛితమ్ము కల♦దేఁ బఠనమ్ము నొనర్చుకొంచు సౌ
ఖ్యాయతచిత్తనై మెలఁగు♦నట్టు లొనర్చుట, సర్వ మిచ్చుటల్. ౧౬

చ॥ అన విని విచ్చియున్న హృద♦యమ్మున కించుక శాంతి తోఁప ని
ట్లనియె నతం, డతండు గది♦యందు మెలంగనివేళ, నీవు వాం
ఛను నెఱవేర్చుకొ మ్మనినఁ,♦ జాన చురుక్కున వానిఁ జూచి, యి
ట్లనువగు, నాయభీష్ట మక♦టా! తమచెంగట బీగ ముండఁగాన్. ౧౭

వ॥ అనిన వృద్ధుండు బీగమ్ము నా కీయకు; మేను చెప్పిన చొప్పునఁ బ్రవర్తింపు మనినఁ గమల వల్లె యని, పతివాక్యానుసారిణియై, కళానిధి కొఱకేర్పాట్లఁ గావించుచు సంధ్యాసమయమ్మున కెదురుచూచుచున్నంత. ౧౮

మ॥ అతులోదారమహత్త్వశీలగుణపూ♦తాత్మల్ వివేకల్ పతి
వ్రతలే పొందిన దేశమందుననె కూ♦ళల్ భర్తృవిద్రోహ లీ
గతిగా నొప్పినవా రటంచు నినుఁ డు♦గ్రస్వాంతుఁడై కాంచె నాన్
దత సింధూరరుచిచ్ఛటావళులు వ్యా♦ప్తం బయ్యె దిక్సంతతిన్. ౧౯

చ॥ జరఠుఁడనైన నన్ను నెఱ♦సంజల నింటికిఁ జేరినన్ బరా
మరిక యొనర్ప కాననము ♦ మాడ్చును వేగెపు డేగుదెంచు నం
చరయుచునుండుఁ బశ్చిమది♦శాంగనకౌ యని యెంచి వృద్ధభా
స్కరుఁడు క్రోధాననుండయిన♦చాడ్పున రక్తిమఁ దాల్చె, దిక్తటుల్. ౨౦

సీ॥ తప్తహేమాచలో♦ద్యత్కూటము లనఁగఁ
గళ లీను చిఱుమబ్బు♦గములు కొన్ని
అఖిలేశ్వరీపాట♦లాంబరాంచలములఁ
దుళ్లింతలాడు మొ♦యిళ్లు కొన్ని

పద్మినీప్రణయశో♦పరసావిశేషశో,
ణమయమ్ములగు పయో♦దములు కొన్ని
ద్రోహమందేహసం♦దోహరక్తారవా
ర్ద్రివిహారరజీమూత♦తతులు కొన్ని

తే॥గీ॥ నిరతదేశాటనాయాస♦భరితతీక్ష్ణ
కరనిజాస్యారుణచ్ఛాయఁ ♦ గేలుఁజలద
జాలములు కొన్ని చిత్రిలా♦స్యము లొనర్ప
సాగె, నాకాశనాటక♦శాలయందు. ౯౧

ఉ॥ పయ్యెద లంటె. యాపయినఁ ♦ బాదము లంటె, కుచమ్ము లంటె నున్
దియ్యనిమోవు లంటె, రమ♦ణీయకపోలము లంటె ముంగురుల్
చయ్యన నంటె సంజ, బయ♦లన్ దటినీతటులన్ జరించు న
త్తొయ్యలులన్ గలంచెఁ దమి♦తో మలయానిలమానుఁ డయ్యెడన్ ౯౨

తే॥గీ॥ కర్మఠుల కెల్ల వార్చెడు♦కాల మగుచు
విమలవిజ్ఞానులకు లోని ♦ వెలుఁ గగుచుఁ
గాముకులపాలి ప్రణయరా♦గంబు నగుచుఁ
జదల వ్యాపించెఁ గ్రొన్నెఱ♦సంజసంచు. ౯౩

ఓమ్.

శ్రీమ త్పురాంబికాయై నమః.

శ్రీ

రసాశ్రయము.

౨వ దళము.

తే॥ గీ॥ కమ్మనైనట్టి యాసమ • యమ్మునందు
శకటమును డిగ్గి సోపాన • సరణి వచ్చు
కవిని వీక్షించి నందయ్య • కౌతుకమున
రమ్ము! దయచేయు మని యిటుల్ • పలుకఁదొడఁగె. ౧

తే॥ గీ॥ మేడపై గదిలోపల • మీర లుండ
ననువు జేయించితిని జల • యంత్ర మున్న
దండె, వీథికి మెట్లున్న • వటులె మీర
లిచ్ఛమై రాకపోకల • నెసఁగ వచ్చు. ౨

తే॥ గీ॥ అడుగుఁ డేమేనిఁ గావలె • నన్న వాని
నమరఁ జేయింతు ననఁ గవి • యనియె నిట్లు
వలయు నింకేమి శాంతిమై • మెలఁగఁదగిన
తా వొసఁగ రంతియే చాలు • ధన్యమూర్తి! 3

వ॥ అని వినతుండైన వృద్ధుండు మంచిది మీ రంపు సామాను బెట్టించి భోజనానంతర మొకతూరి కలియుం డని, యాగదితలుపుఁ దీయ దాసి కౌన తీయఁ గవి చి త్తమని క్రిందికి దిగి, తృతీయాంగణంబుఁ జేరి, తనకొఱ కేర్పరచిన గదిఁ జొచ్చి, యందుఁగల శయనాద్యుపకరణంబుల నీక్షించి, జలయంత్రాది సౌకర్యమ్ముల కౌనందించి, యటకు దుర్గాలయమ్ము పొడఁగట్టుచుంట భాగ్యం బని యెంచి, పేటికయుఁ బరుపును నుచితస్థలమ్మునం దుంచి, వలయు పరికరంబులం గైకొని స్నానం బొనర్చి, సంధ్యాదికృత్యమ్ముల ముగించుచున్నెడ, దాసి యొక్క రుక లాంతరుం దెచ్చి, యం దుంచి పోవ దాని వెలుఁగున టిక్కు టిక్కుమను గడియారముం జూచి యేడున్నరగంట యగు టచేఁ బూటకూటింటికిఁ దఱియగుచున్న దని వేషము మార్చి, పీతాంబరంబు బుజమున వైచుకొని తలుపునకుఁ దాళమువేసి శ్రీదుర్గాలయముదిక్కయి ప్రణమిల్లి నద్దెసలఁ గ్రమ్ముకొనివచ్చు నెఱికప్పుచీఁకటిఁ గాంచి తనమనంబున.

తే॥గీ॥ శాంతభక్తివిరాగవి♦జ్ఞానమూర్తి
నకట, యౌవనోన్మత్తగా♦ఢాంధకార
మొరసినట్లు, భాస్కరు పరా♦మరిక నలరు
కౌంత దిక్కాంతతతులఁ జీఁ♦కట్లు గ్రమ్మె. ౫

తే॥ గీ॥ కవియు భక్తుండుఁ జితేంద్రి♦యుకుఁడు, జ్ఞాని
సాబఁ గెఱుంగును రిల నిశా♦సుందరీ! భ
వత్ప్రియమున కర్హులు ♦ వారిభావ
నాప్రపంచము నినుఁ గూడి♦నఁ రహించు. ౬

తే॥గీ॥ కలదు నీలోపలను వెలు ♦ వెలుఁగులోనఁ
గలదు నీతళ్కు సంసార♦కౌననాంత
రభ్రమణశీలు రేదారు♦లన్ గ్రహింపఁ
జాలెదరు నీసుఖమ్ము ని♦శావధూటి! ౭

మ॥ అని యేమేమొ మహాశుధారకవితా♦వ్యాపారతన్ బాడి, భో
జనమున్ జేసియు వచ్చి నందయకడన్ ♦ సంభాషణన్ జల్పి త

ధ్వనితారత్నము వైఖరిన్ గని ♦ నిజావాసంబునుం జేరి, తా
దినకృత్యమ్ముల నెంచఁగాఁ దొడఁగె శాం♦తిన్ ధారణాధోరణిన్. ౮

తే॥గీ॥ తా నుదయమాది సలిపిన ♦ తగనిపనులఁ
దలఁచి తత్పాప మడఁగ డెం♦దమ్మునందు
స్వర్ణదుర్గాపదధ్యాన♦చర్య జరిపి
వృద్ధుసతి నెంచి విజ్ఞాన♦హృదయుఁ డగుచు. ౯

ఉ॥ కన్నులు పాపకారణము ♦ కావనఁజాల, మనమ్ముకూడ, యా
తెన్నున నేగి, మోహసము♦ద్దీర్ణపయోనిధి మున్గి, యౌవన
ప్రోన్నతవీచికోపరిఁ బ్ర♦మోదము మై నడయాడి, యంత్యమం
దు న్నిరయాగ్నికీలములఁ ♦ ద్రోయు మదేంద్రియబద్ధజీవులన్. ౧౦

తే॥గీ॥ భ్రమసి కనుగీట నేను శీ♦ర్షమ్ము నూఁపి
తగుసమాధాన మొసఁగు చెం♦దమ్మె వలచె
నామెయు నటంచుఁ దల్పు నే♦మైన నన్నుఁ
గలుషమునఁ ద్రోయకమ్మ దు♦ర్గాభవాని! ౧౧

తే॥గీ॥ అనుచుఁ జింతించి వృద్ధ క♦ళ్యాణభూత
ములు తలంపులఁ దాండవ♦మ్ముల నొనర్పఁ
దతవిచారాతిరేకవి♦ధానమాన
సమున దురపిల్లి యి ట్లన♦సాగె నతఁడు. ౧౨

ఉ॥ కన్నియలన్, వయోగుణవి♦కాసల, హాసవిలాసరూపసం
ఛన్నల, గాననాట్యముఖ♦చారుకలాకలనాతిరేకసం
పన్నల, శీలసత్యనయ♦భావల, వృద్ధజనార్ధదేవికిన్
గ్రన్నన నిచ్చుచుండ్రి బలి♦గా నవివేకులు పెండ్లిజాతరన్. ౧౩

మ॥ అదిగా కెందఱు పూర్ణయౌవనమదో♦ద్యద్భావలోకాంత లిం
పొదవన్ జారనఖక్షతాదికకళం♦కోద్దీర్ణలై గౌరవా
స్పదవంశమ్ముల బూదిలోఁ గలిపి భ్ర♦ష్టప్రేమలై పోవుచుం
డ్రి ధనాశాపరులైన స్వీయపితృని♦ర్దిష్టవ్యథోపేతలై. ౧౪

క॥ ఓతల్లిదండ్రులారా!
కూతుల నవసౌఖ్యలతల ♦ గోల్లఁ జిదిమి, దు
శ్చేతలఁ బాతివ్రత్య వి
ఘాతలఁగాఁ జేయఁగాఁ ద♦గవె యీరీతిన్? ౧౫

ఉ॥ వారల ఘోరపాపములఁ ♦ బాల్పడి మీకును, రౌరవాదివి
స్తారమహోగ్రనారకవి♦తానములన్ బడఁద్రోసి, బాధ ల
వ్వారికిఁ గూర్పనెంచు సమ♦వర్తి యటంచుఁ దలంపరేల, మీ
పేరును బెంపు మాపఁగల ♦ వృద్ధవివాహము లేల? చెప్పుఁడీ. ౧౬

సీ॥ పాల్గారుచెక్కు-ళ్ళ♦పట్టి విశ్వాసయై
వగవఁ బిల్లలతల్లి♦వయసు తగ్గు
నవయౌవనాత్మజా♦త విధవయై యేడ్వ
బిడ్డలుకలతండ్రి ♦ పెండ్లియాడు
ముకుపచ్చలారని ♦ పొలఁతి యనాథకా
నక్క-సెల్లెండ్ర యా♦జ్ఞాళి హెచ్చ
లలితకళాంగి చె♦ల్లెలు బోనక తెగాఁ
దచ్ఛ్రిలఁ గుడుచు సో♦దరుఁ డెసంగుఁ

తే॥గీ॥ బ్రిసవకోమలి తమయింటఁ ♦ బడి కృశింపఁ
దాము భోగాంగనాసుధా♦ధరమరంద
పానమత్తులై యిలు సేరు♦వార లెంద
రో; వచింపఁ దరంబె, యీ ♦ రోజులందు. ౧౭

ఉ॥ సమ్మతి నెన్నియేండ్లో, సర♦స మ్మొసఁగన్ నిజమానసేచ్ఛ స
ర్వమ్మును దీర సంతతియు♦రాజిలు పెద్దలె యెంతయేనిఁ గా
మమ్ము జయింపలేనపుడు♦మానససీమఁ గుమారి, మారుగ
ర్వ మ్మెటు త్రోయునో యనుభ♦వజ్ఞులు వాకొనుఁడీ, ధ్రువమ్ముగన్,

శా॥ ఏమీ రెండవ పెండ్లినాడఁ బురుషుం ♦ డేలా ప్రియత్నించు, నా
యామోదంబె సతీవితానముల కే♦లా కూడదం చాడుఁ, దాఁ

"గామశ్చాష్టగుణం భవే" త్తనెడు వా♦క్యమ్ముల్ వితర్కించు నే
నీమైవాదనలన్ బొనర్చునె, యెవం♦డేకాని, లోకమ్మునన్. ౧౯

తే॥గీ॥ ఇచ్ఛయందుఁ బూరుషుకన్న ♦ నెనిమిదింత
లధికమఁట, పెద్దయంట సా♦హసము జవ్వ
నం బఁట, వియోగినియఁట సు♦మాస్త్రబారిఁ
బడ దఁటన నీయుగమ్మున ♦ స్వప్నవార్త. ౨౦

తే॥గీ॥ మోడువాఱినైనఁ జిఱుమొగ్గ ♦ మోసులెత్తఁ
దల నెగురవైచుఁ బికకూజి♦తముల వించు
నవ్యకుసుమోదయమ్మగు ♦ నాఁడు, దాని
వల దటంచరికట్టు వా♦రలు గలారె? ౨౧

తే॥గీ॥ మొగ్గ దొడిగి రేకులు వైచి ♦ నిగ్గుఁ దాల్చి
తొణఁకని మరందధారల♦తోఁ దలిర్చు
నూన మేకిఱియ వాసన ♦ లూనకుండఁ
బ్రకృతి బంధింపఁగలఁడె యె♦వ్వాఁడుగాని ? ౨౨

తే॥గీ॥ అసుమము మోడువారుచు ♦ ననద యగుచు
జీర్ణవాంఛలతోడఁ గృ♦శింపఁగలదొ
కాక, పాపాలయం బయి ♦ కడకు నరక
నాథునింగూర్చి చనునొ, యెం♦చంగ వలదె. ౨౩

తే॥గీ॥ రమ్యవిధవావివాహమా♦ర్గమ్ము విడచి
యనద లగువారి భ్రూణహ♦త్యావ్రజమ్ము
నందుఁ బాల్గొనుమీకు నా♦నంద మెచట?
నిం దపయశమ్ము, నందు వ♦హ్నియు ధ్రువమ్ము. ౨౪

తే॥గీ॥ పెండిలిఁ బ్రపంచవృద్ధికై ♦ విధి విధించె
నది యనూనానురాగసం♦పదఁ దనర్చి
యమరఁజేయునరు నిట, నొం♦డైన రౌర
వసదృశమె జీవి కంచు శ♦వన్ దలంచి. ౨౫

మ॥ జననీ! యిందను కే లతాంగిని నిరీక్షన్ జేసి కామింప నేఁ
డనరానట్టి యఘమ్మునన్ సలుపఁ గట్టా సుంత యోజించినాఁ
డను దత్పాపమె వేయురెట్టు లగుఁ దిట్టంబోక, కారుణ్యవీ
క్షణలన్ నన్నుఁ బవిత్రుఁ జేయుము, నమస్కారమ్ము దుర్గేశ్వరీ! ౨౬

మ॥ ధరలో నా యనుదాన వీవనుచుఁ జైతన్యంబ వీవంచు నీ
కిరవైయున్న ప్రపంచరంగమున కీవే సాక్షి వంచున్ నిరం
తరమున్ దావకపాదపద్మము లెదన్ హత్తించి పూజించు నా
నెఱసుల్ త్రోచి, యనుగ్రహింపఁదగు రాజ్ఞీ! స్వర్ణదుర్గాంబికా ౨౭

తే॥గీ॥ అస్ఖలితనిష్ఠతోడుత నరిగె నింత
దనుక వింశత్సమల్ భవిత్వ మిటులె
జితమదేంద్రియానూనసంశీలుఁ జేయు
మంబ! తావకాశీర్మహత్త్వంబుబలిమి. ౨౮

తే॥గీ॥ అంచుఁ బ్రార్థించి కన్నీరు నించి యవలి
కేగి, గగనపర్యంకమ్ము నెక్కి యపుడె
దిగ్లతాంగులఁ జెలినవ్వుతేట ముంచు
కృష్ణపక్షాష్టమీచంద్రు నీక్షఁజేసి. ౨౯

తే॥గీ॥ అదిగో నడురాత్రికృత్యమ్ము లరయఁ గాల
పురుషుఁ డుపయోగమును జేయఁబూను దూర
దర్శనపుయంత్రి మనఁ బ్రమత్తస్వభావ
యామినీకామినీనాథుఁ డవతరించె. 30

తే॥గీ॥ చూచెదము నిన్ను శీతలరోచి వంచు
మ్రొక్కెదము నీకు శివమౌళిభూష వంచుఁ
దిట్టెదము నిన్ను మన్మథోద్దీప్తుఁ డంచు
సర్వసాక్షిస్వరూప! విశ్వప్రదీప! 3౧

తే॥గీ॥ అనుచు నే మేమొ, పద్యమ్ము లల్లియల్లి
తలుపుల బిగించి శయ్యపైఁ దనువుఁ జేర్చి
యంబ హృదయానఁ దాండవ మాడుచుండఁ
గాఁ గనుంగవ మూసె నక్కవివరుండు. 3౨

వ॥ అటఁ గమలయు.

తే॥గీ॥ తనయభీష్టమ్ము నెఱవేర్చు ♦ కొను విధమ్ము
లెల్ల నెంచి వాటికి సంభ ♦ విల్లు నంత
రాయముల కుల్కి, తుదకు ను ♦ పాయ మొకటి
స్థిరపఱచి దానిని బొనర్చు ♦ తెగువతోడ. 33

మ॥ తన కర్ణావిందగు వానిచిత్రమును డెం ♦ దమ్మందు హత్తించి యా
తని సంజ్ఞారము లెంచుచున్ ధవుఁడు ని ♦ ద్రన్ జెందె నెప్డన్నరో
జనతోడన్ బేడమోముతోడఁ బతిప ♦ జ్జన్ మేను కుంచించి పం
డెను మారాస్త్రవితానకీలికల కెం ♦ తేఁ దానకమ్మై మదిన్. 3౪

తే॥గీ॥ క్షణ మొకయుగమ్ముగా నిట్లు ♦ గడపుచుఁ ద్వర
పడినఁ దనపూన్కి తీరదన్ ♦ మదుకుతోన
వేచియున్నంత నంతలో ♦ వీనుపండు
వయ్యె వృద్ధుని గంభీర ♦ మైన గుఱక. 3౫

వ॥ అట్లు విని.

సీ॥ గాఢనిద్రమునఁ ♦ గైకొని కాల్ సేతు
లట్టిట్టు బొరలించు ♦ నట్టుగాఁగ
లలితహేమంతకా ♦ లమున మిథునముల
బిగికౌఁగిలింతల ♦ విధము గాఁగఁ
గలలోన భీషణా ♦ గాధగాథల మున్గి
కలవరింపఁగడంగు ♦ కరణి గాఁగఁ
బ్రణయకోపావేశ ♦ భరితు నాథుని దేర్పఁ
జక్కలిగిలి పెట్టు ♦ చాడ్పు గాఁగ

తే॥గీ॥ మోవి మోవితేనియ లాను ♦ మురువు గాఁగ
వృద్ధధవుగాఢనిద్రప ♦ రీక్షఁ జేసి
శవమునాఁ బడియుండిన ♦ జరఠు విడచి
ప్రక్క కొత్తిలి లేచె నా ♦ టక్కులాడి. 3౬

వ॥ అట్లు లేచి యల్లనల్లన నడిచి మూఁడవయంతరువుం జేరుద్వారము కడ కేగి తా నంతకుము న్నందు గుప్తపరచిన బీగముం గైకొని తలుపులఁ దీసి లోని కరిగి కళానిధిగదిలో నలుకుడేమైన వినవచ్చునేమో యని చెవుల నిక్కించి విని, యలుకుడు వినరామికి నొకింత యోజించి లోన వలదు వలదని దడదడను లీల బోధించు పరమాత్మను లక్షింపక కళానిధియాగారమున కేగు తలుపుల గడెఁ దీసి యవల గొళ్లెము బిగించుటఁ దెలిసి గాజులఁ గదల్చుచు టిక్కుటిక్కుమను ధ్వని విడువక చేయుచున్నంతలోన నతండు. ౩౭

ఉ॥ నెమ్మది యప్పుడే పసక ♦ నిద్దురఁ గైకొనినాఁడు గాన, నే
త్రమ్ముల విచ్చి యాధ్వనివి♦ధమ్ము గ్రహించి కలంగుపాటు ధై
ర్యమ్ము పెనంగొనన్ బడక ♦ నల్లన వీడి కవాటపార్శ్వభా
గమ్మున నిల్చి యెవ్వరన ♦ గాజులసవ్వడు లుత్తరం బిడన్. ౩౮

తే॥గీ॥ తలుపు దీయక యున్న ని♦ద్రను వహించె
నీతఁ డని యీమె యెల్లియు ♦ నేగుదెంచు
నిపుడె బోధించి మరలించు ♦ టెంతయేని
మంచి దని తల్పు దీసి యా♦మాన్యమూర్తి. ౩౯

సీ॥ నవయౌవనోన్మదా♦నంగసంగరకళా
వ్యసనసూచితకుచ♦ద్వయముదానిఁ
బులకితస్నిగ్ధక♦పోలసీమావృత
శ్రవణభూషణచక♦చ్చకలదాని
లలితకాషాయాంబ♦రచ్ఛన్నదీప్తాంగ
భరితసౌందర్యవై♦భవముదానిఁ
గర్పూరవీటీసు♦గంధబంధురతైల
కుసుమవాసితఘుమం♦ఘుమలదాని

తే॥గీ॥ లలితలజ్జావిలాసని♦సులమనోజ్ఞ
తామలానురాగరసమ్త♦హత్త్వకలిత
చలితవినయానమితకటా♦క్షములదాని
నరసినంతన నిశ్చేష్టుఁ♦డై యతండు. ౪౦

శా॥ లేరే, ధారుణిలోన సుందరకళా♦వృత్తిన్ బ్రశంసార్హలౌ
నారుల్ వారల కింత సాహసమరం♦తక్రూరకృత్యాళి నే
పారన్ బోవవుగాక భావములు, వే♦రైనన్ బ్రపంచంబు నం
దేరీ వీరు పతివ్రతామణులటం ♦ చింతేని వాక్రువ్వఁగన్. ౪౧

తే॥ గీ॥ ఉండెఁగాక దుర్గాంబ యీ♦యుత్పలాక్షి
యంతరంగమ్మునందు స♦నంత తేజ
మొలుకఁ జైతన్యరూపయై ♦ నిలిచె నెదుటఁ
గావునఁ బరాంబ యని యీమెఁ ♦ గాంచు టొప్పు. ౪౨

క॥ అని మనమున ధృతి నిల్పి గ
ళనినదమున గద్గదికము ♦ లవమేనియుఁ దోఁ
పనిభంగిని యంజలి నిడి
యను వినయాదరము లెసఁగ ♦ నాపెకు బ్రీతిన్. ౪౩

శా॥ అమ్మా! యేమిటి కిట్లు వచ్చితిరి, కా♦ర్యం బేమియో? యర్ధరా
త్రి మ్మీరీతిగ నేగుఁదేరఁగఁ బ్రమా♦దమ్మా, నొరుల్ విన్న నిం
ద్యమ్ముల్ పల్కుదు, రేమిచెప్పుదు, నగ♦త్యంబైన నే రానె? యో
గ్యమ్మా మీర లెఱుంగరా యనుచు వాఁ♦డాడంగ నాలేమయున్ ౪౪

మ॥ తన యాకూత మెఱింగి సైగలగమిన్ ♦ దన్నొవ్వఁగాఁ జేసి గు
ట్టును మట్టున్ దెలియంగఁజాలి తమి ని♦ట్టుల్ రాగ వేదాంతి పో
ల్కి నుపన్యాసము లిచ్చు నాతని యెదన్ ♦ గ్రేగంటివాలమ్ము లే
సి నిజాభీష్టముఁ దెల్పఁ జాలకయ తా ♦ సిగ్గల్లె నుల్లమ్మునన్. ౪౫

వ॥ అంత.

తే॥ గీ॥ ప్రొద్దుపోయిన దేగి ధ♦వుచరణాబ్జ
సేవ యొనరించి నిద్రింపు ♦ దేవిధమ్మ
నను కవాటమ్ము లున్న వ♦ట్లనె బిగింపుఁ
డంచు నాతండు వలుక నా♦చంచలాక్షి. ౪౬

ఉ॥ కార్యము తప్పివచ్చినది • గాఁ దలపోసి మనోభవారతా
వార్యదురంతకృత్యమున • కై యిటు సాలితి విప్పిచెప్ప నా
దార్యుఁ డితండు నన్ రతికిఁ • దార్చునొ, త్రోయునొ; యట్లుగాక, దు
ష్కార్య మటంచు నెల్లరికిఁ • జాటునొ; యంచు విషాదమగ్నయై. ౪౭

వ॥ ఎట్టకేలకు ధైర్యము వహించి.

క॥ కొనగోట నేలవ్రాయుచు
స్వనమున మెల్లఁదన మొప్పఁ • బయ్యెఁట నలన
ల్లన దిద్దుచుఁ దలవాంచి య
తని కిట్టి లనియె వినమ్ర • తాభావమునన్. ౪౮

తే॥ గీ॥ సరసకవితావిలాససం • స్కారమతులు
పరహృదయగూఢభేదనా • స్పదకటాక్ష
కలితులగు మీకు నేమని • పలుకఁ గలదు
నన్నుఁబోలు వృద్ధాంగన • నయవిచార! ౪౯

క॥ ప్రాయము యౌవనమును జన
గేయోజ్జ్వలభోగభాగ్య • కీలిత లగు నీ
యీ యువతులకు నిశీథుల
నే యభిమత ముండు నెఱుఁగ • వే? కవిరాజా! ౫౦

వ॥ అని వక్కాణించి మిన్నకుండిన నతండు స్త్రీ సాహసమ్ము గ్రహించి, యామె మనమ్ము నొవ్వనాడిన మీఁ దేమికీడు మూడునో యని శంకించి. దైవంబుపై భారమ్మునించి, ధైర్యము వహించి, యామెం గాంచి.

మ॥ జననీ! నీదు మనోగతాభిమతముల్ • సర్వమ్ము గుర్తించినాఁ
డను నీబోంట్లకుఁ దోఁచరాని దిది, కట్టా! తోఁచె నెట్టుల్, మన
మ్మున యోజింపును దీన నేమి సుఖమో, • పుణ్యమ్మొ, కామవ్యథా
జనితాజ్ఞానవు నై, వచించి తెదియో • చాలింపుమీ వాక్కులన్. ౫౧

మ॥ తలఁపన్ రానిది, చేయరానిది, యథా • ర్థంబీ యనాలోచనా
కలితాకార్యపరంపరానుగత లై • కాంతల్ దురంతాపవా

దలఁ గాయమ్ములవీడి, తుట్టతుద నుద్యన్నారకాగ్నిచ్ఛటా
కలిలోఁ గూలుదు రంచు నీ వెఱుఁగవే ◆ పల్కంగ నే నెవ్వఁడన్. ౫౩

క॥ వృద్ధాంగన నంటివి యిల
వృద్ధాంగన లెల్ల రిట్టి◆రే; ధవపాదో
ద్వృద్ధాళి జీవనముగ స
మృద్ధయశమ్మును గడించు ◆ లెఱుఁగవె వారల్ ? ౫౪

వ॥ అని నిశ్చలముగాఁ జూచు నతని మాటలకుఁ గటకటం బడి యాబోఁటి, యగును మీ రనినది యథార్థంబ కావచ్చు నదికా దిది యను వాదంబు నా కేల? యపవాదభయమ్మున కిట మీరును నేనును దక్క మఱె వ్వరు లేరుగదా? అదియుంగాక మీర లుదయమ్మున ననుగ్రహించిన కను సైగల పథమ్మున నా కానందమ్ముఁ గూర్పఁ డాకలిఁ గొన్నవాని కన్న మిడుదు మని పిల్చి యాసమై వచ్చిన నతనిఁ బొమ్మనుటఁ బాడియే, యన నతండు.

క॥ మన మిర్వురమే నని నె
మ్మనమునఁ దలపోయ నేల ◆ మానసపద్మ
మ్మునఁ దాండవ మాడెడు ని
త్యుని సర్వవ్యాపి నెఱుఁగు ◆ మో జనయిత్రీ! ౫౫

క॥ మన మతిచంచల మగుట ధృ
తి నొక్కింతేఁ బూనలేని◆సితి నంటుటఁ బ్రో
ద్దునఁ గను గీటిన నను గృపఁ
గనుఁగొని సుతు నటు క్షమింపఁ◆గా వలెఁ దల్లీ! ౫౬

ఉ॥ ఆకలిఁ గొన్నవానికిఁ బ్రి◆యాన్నముఁ బెట్టుదు మంచుఁ బిల్చి యా
పై కల దంచు లేదనుచుఁ ◆ బల్కుట భావ్యము కాదు కాని దో
షాకరమైన యన్న మిడి ◆ యాతఁడుఁ దాను దురంతరౌరవా
స్తోకతరాగ్నితప్తు లగు◆చో నిడఁ బాడియె చెప్పు మమ్మరో! ౫౭

వ॥ కాన నను క్షమించి తా మేగుఁ డనునాతనిమాటల కేమియో యామె ప్రత్యుత్తరం బీయఁ దలంచు నంత.

క॥ ఆతటి సుఖసుప్తుం డగు
నా తరుణీమణిధవుం డు♦దంచితజాడ్యో
పేతుఁడు హోఁఖురు హోఁఖ్ఖుర
హోఁ త్ఖ్ఖురు ఖుర్ఖు ఘుంఖు♦ రంచని దగ్గెన్. ౫౯

ఉ॥ ఆ వికటారవమ్ము విని♦నంతన లోన దిగుల్ జనింపఁ గ
మ్మోవి చలింపఁ గ్రొంజెమట♦ మోమును నింపఁగఁ దొట్రుపాటుతో
నావలి కేగుచో నతని♦హాసము ముద్దిడె, మేనివాసనల్
పొత్రివులుపెట్ట లేనగవు♦ పొందొనరింప విచారమగ్నయై.

వ॥ ఇటు లామె ముద్దుంగొని మెఱుపు మెఱసిన చందాన టక్కు
మని తలుపు బిగించి పోయినంత.

ఉ॥ జారునిమాడ్కి వంచకుని♦చాడ్పునఁ జోరువిధమ్మునన్ దురా
చారుని రీతి హంతకుని♦చందమునన్ మృషవాదికైవడిన్
దారుణపాతకాచరణు♦దారినిఁ జేష్టలఁ దక్కి యాపయిన్
ద్వారముఁ జేరవేసి తన♦పాన్పుపయిన్ మెయిఁ జేర్చి యూర్పుతోన్.

మ॥ అకటా! యెంతటి జంత! యెంతపనిఁజే♦యన్ జాలె! నెన్నెన్ని పా
ట్లకు లోనయ్యె మహోఘ మియ్యదనుమా♦టల్ కూడ వింతయ్యె నా
పెకు, నీ యౌవనమర్మదాంధ యిఁక నే♦పెంటన్ బరిజ్ఞాన యౌ
నో కదా, గాఢవిమోహబంధనములన్ ♦స్రుక్కొంది త్రొక్కాడకన్.

క॥ తలపూవయి కొలమంతున
వెలుఁగంగల భాగ్యరాశి ♦ వృద్ధుని సతియౌ
టల సద్ధర్మము విడి యిటు
కులటాచారమ్ము నూను♦కోర్కెఁ జెలంగెన్. ౬౩

చం॥ అతఁ డసమర్ధుఁ డౌట హృద♦య మ్మతిచంచల మౌటఁ బ్రాయ మా
తతనవయౌవనోజ్జ్వల క♦థానక మౌటఁ దదీయచేష్ట కూ
ర్జితమగు నాస నే గలుగఁ♦జేయుటఁ దా నయి యింతసాహస
స్థితి కొడిఁగట్టె నీమె యని ♦ చెప్పక చెప్పెడు నామెపల్కులే. ౬౪

తే॥ గీ॥ అంగనల కాఱురెల్లు సా♦హాస మటన్న
పలుకునకు సాక్షి కాఁగఁ జుం♦బనముతోడ

నన్ను వదలెఁ బ్రబంధ్ధాఘు•నాయికలటు
కౌఁగిలించి పరీక్షింప•కయ లతాంగి. ౬౫

తే॥ గీ॥ పరిచయము లేని కనుసైగ • దొరలుతోన
నిక్కమగు పేర్మి జనియించు• నే విమోహ
కలితతాత్కాలికోద్రేక •లలితచుంబ
నాచరణ కొగ్గెఁగాక ని•య్యలరుఁబోఁడి. ౬౬

క॥ జననిజనకులదురిత
మ్మున నాకును సామి పాప•మును బంచునొ ధ
ర్మనిధానుం డకటా! ప్రొ
ద్దున నాచేసినయఘమ్ము • త్రోసెడి దగునే? ౬౭

తే॥ గీ॥ ఫలమెఱుంగని కనుసైగ • వాలుఁజూపు
నీటుగోటుల బాటల • నెయ్యమాడఁ
బుణ్యసోపానసంతతుల్ • పాడ వడంగ
నరకపథకవాటమ్ములు • తెరచుకొనియె. ౬౮

తే॥ గీ॥ అపథమ్మనఁ జనలేక • నవలఁ బొమ్మ
టంచుఁ ద్రోసితి భువనమో•హనవిలాస
కలితకళ్యాణమూర్తిని • గాని తుదకుఁ
దప్పనట్టులు దోఁచెఁ ద•త్పథమహాగ్ని. ౬౯

తే॥ గీ॥ సతము వైరాగ్యచింతనా•స్పదకథావి
ధానముల లోనఁ దిరుగు మ•న్మానసమ్ము
సైత మేమొ విభ్రాంతికిఁ•జాలె నకట!
యేమి చేయుదు నాధైర్య • మెట్లు నిలుచు? ౭౦

తే॥ గీ॥ అంచు యోజించునంతలో • నలఁతి వాడమెఁ
గనులు మోడ్పులువడె మనం•బునఁ జెలంగు
వలపుఁ దలఁపులగము లెల్లఁ • గలలు నయ్యె
నెమ్మదిగ వాని నిద్ర పె•ద్దమ్మ పట్టె. ౭౧

ఓమ్.

శ్రీమ త్పరాంబికాయై నమః.

శ్రీ
రసాశ్రయము.

౩ వ దళము.

చ॥ అతఁడు విరాగి కాఁడు మధు♦రాధరలే సుఖమార్గు లంచు స
మ్మతిఁ దలపోయువాఁడు క్షణ♦మాత్రము కల్గిన తద్విరాగసం
స్థితి కెద నొగ్గి తా వలచి ♦ చేరిన చెల్వను ద్రోసెఁగాక, లో
ధృతి విడి స్వప్నరంగమున ♦ నేడ్చుట నెవ్వఁడు చూడఁగల్గెడున్. ౧

చ॥ చదువునుగాక తా నుపని♦షత్సుధఁ గ్రోలునుగాక జన్మముల్
పది పొనరించుఁగాక బుజు♦పద్ధతి వర్తిలుఁగాక శాస్త్రపున్
దుదిఁ గనుఁగాక పేరుగల♦తోయములందు మునుంగుఁగాక స
ద్బుధుఁ డగుఁగాక కామినుల♦మోహకటాక్ష నిబద్ధుఁడౌఁ గదా. ౨

మ॥ పులకల్ పుట్టఁగ బిగ్గకౌఁగిళుల నా♦మోదమ్ములన్ మున్గి న
ట్టులు నోష్ఠామృతధారలన్ దనిసిన♦ట్టుల్ ఇర్వురున్ గూడి విం

తలు కావించినయట్లు బ్రోన్నతకళా♦స్థానంబులన్ గీటి న
వ్వులలోఁ దేల్చి హసించిన ట్లభినయ♦మ్ముల్ సేయువాఁడుం గలన్. ౩

తే॥గీ॥ అట్టు లాతండు స్వప్నసు♦ఖైకపరతఁ
గాలమున్ బుచ్చుచున్నంతఁ ♦ గాలమూర్తి
యనఁదగిన కోడికూసె మ♦హార్థభరిత
ప్రణవనాదంబురీతి వి♦ద్వాంసు లెంచ. ౪

తే॥ గీ॥ ప్రణయసామ్రాజ్యసౌఖ్యసం♦భావితులకుఁ
జోరమార్గైకజీవనా♦ధారులకును
గాయకష్టపరిశ్రమని♦ష్ఠాయితులకు
నపుడు మేల్కొల్పుఁ బాడెఁ బం♦దాయుధమ్ము. ౫

తే॥గీ॥ జిలిబిలి మెఱుంగుచెక్కుల♦ చెలువుదాని
నిబ్బరఁపుటుబ్బుగుబ్బల♦ నిక్కుదాని
వలపు నిడువాలుఁజూపుల♦ తళుకుదాని
గాలి సోకినమాత్రనె♦ కరఁగఁ డెవఁడు. ౬

మ॥ అనునర్థమ్ములు తన్నినాదములఁ బ్ర♦ఖ్యాతమ్ములై పోయె నం
తనఁ బ్రాగంగన నోముపంట, నలినీ♦తన్వంగి జీవమ్ము, జీ
వనికాయమ్ముల వెల్గు, కర్మగతులన్ ♦ వాసించు దైవమ్ము, చే
తనమున్ గూర్చెడు ప్రోడ, తోఁచె గగనో♦ద్యానప్రదేశమ్మునన్. ౭

సీ॥ జిలిబిలి కెరటాలఁ ♦ జెలరేగి తుళ్ళింత
లాడు తెమ్మెర కుఱ్ఱ♦వాఁడు విసరఁ
బూలపానీయమ్ముఁ ♦ గ్రోలి నొండొంటి దాఁటు
తేఁటులు విజయగీ♦తికలఁ బాడ
ఱెప్పార్ప కెప్పు డా♦శ్రితుపోల్కెఁ బ్రొద్దు తి
రుగుడు కట్టెమట మె♦ఱుంగుఁ జూప
నిఱుఁగుల బుజ్జగిం♦చి నభమ్ములన్ బాఱు
పక్షిసంతతి బరా♦బరులొనర్పఁ

తే॥గీ॥ ప్రేమ మీర నుషస్సతి ♦ లేతపచ్చి
కలను దళుకొత్తు మంచుపూ♦వులసరమ్ము
గళమునందునఁ గైసేయఁ♦గా నినుండు
నుదయగిరి సింహపీఠిపైఁ ♦ బదము పెట్టె. ౭

క॥ అంతఁ గళానిధి మేల్కొని
సంతాపము గదుర చిత్త♦శాంతికి యత్నం
బెంతేఁ జేసియు హృది నా
కొంతాకృతి తాండవింపఁ♦గాఁ జలితుం డై. ౮

వ॥ ఎటులో కాలకృత్యము లొనర్చుకొనుచు నాజవ్వనిం దలంచి.

చ॥ అరరె, యఘు మ్మఘు మ్మనుచు ♦ నందఁగరానిఫలమ్ము చేతికిన్
దొరక నదృష్టవానుఁడను ♦ ద్రోసితిఁ జెప్పగరాని వేదనా
భరము భరింపలేక వసి♦వాళ్లువడెన్ హృదయాంబుజం బిఁకే
కరణి లభించు దానిబిగ♦కౌఁగిట లోఁగొను భాగ్య మక్కటా! ౧౦

మ॥ అరయంగా విరిఁబోఁడిచుంబనపుఁ జా♦యల్ నాదుముంజేయి యం
దొరిగెన్ మే నొక వింతహాయిఁగని యెం♦దో భావసౌధాంతర
స్ఫురితానందరసాంబుధిన్ మునుఁగుచా♦డ్పున్ బొంది, నాయాసుధా
ధరకాయమ్ములు రెండు నొక్కటగు మో♦దం బెట్లు రాణించునో? ౧౧

సీ॥ అలఁత తీరఁగ దాని♦యరుణాధరామృతా
నూనపానము సేయ♦నోఁచ నేని
వలఁపు మీరఁగ దాని♦లలితోష్ణకుచకుంభ
యుగళీపరిష్వంగ ♦ మొంద నేనిఁ
బ్రేమద మూరఁగ దాని♦పారావతారావ
కలనచే ధన్యతఁ ♦ గాంచ నేని
మనసు బాఱఁగ దాని♦మహితవేణీతాడ
నానందభాగ్యమ్ము ♦ నంద నేని

తే॥ గీ॥ దాని జాత్యనుగుణబంధ♦నానవీన
లలితచాతుర్యమదనసా♦మ్రాజ్యసింహ

క్షితి నెక్కించుమార్గమ్ము • వెదుక నేని
యకట! నాజన్మ వ్యర్థమె • కా ధరిత్రి. ౧౨

శా|| నే నెందేగినఁ బూలవాసనలె రా•జించు న్నదే గాంచినన్
నానారీతుల స్వప్నగాథలె మదిన్ • దైవా రెటుల్ కన్న నా
లోనన్ దాండవ మాడుచున్నయది యా•లోలాలకశ్రీనిధా
నానూనాననరోచి, యక్కటకటా! • యాచింపఁ బోఁద్రోసితిన్. ౧౩

వ|| అని మఱియు.

సీ|| ఆ మోహినీమోహ•నానంతశృంగార
వేషమ్మును దలంచి • వింతనూను
నా కామినీప్రణ•యానురాగాలోల
వాచారసం బెంచి • వనట మునుఁగు
నా భామినీమనో•హరసలజ్జావిలా
సాపాంగతతు లెంచి • యటమటించు
నా తరుణీసర•సాభివాంఛావ్యక్త
వదనాభినయ మెంచి • భ్రాంతినొందు

తే||గీ|| నాలలన ప్రార్థనాచుంబ•నాదికాల
లీలల స్మరించి తన్మయ•శ్రీలఁ దేలు
నాసుదతిమూర్తి హృత్ఫల•కాంతరమునఁ
గాంచుఁ గన్గవ మోడ్చి, యా•కవివరుండు. ౧౪

తే|| గీ|| ఇంతలో నిట్టు లామనం • చెఱఁగియున్న
రాత్రి యామోహనాంగి ని•రాకరింతు
నా? తదీయానుపమమధు•రాధరామృ
తమ్ముఁ గ్రోలి సుఖైకప•దమ్ముఁ గనక. ౧౫

క|| అని పలురీతుల భావ
మ్మున నేమేమో తలంచి • మోహపరత్వ

మ్మున మైమఱచిన యాతని
కనులకు మర్గాలయమ్మ ♦ కానఁగవచ్చెన్. ౧౭

ఉ॥ కానఁగరాఁ బరాంబ సువి♦కస్వరమూర్తి మనమ్మునందు నెం
తేనియుఁ దట్టి, నెక్కొని య♦నేకవిధమ్ములఁ దాండవింప, న
ద్దానఁ బ్రియాంగనాకృతియుఁ ♦ దారసిలంగఁ దదంగనాకృతి
శ్రీ నెసఁగన్ బరాంబ తన♦చిత్తమునందు, ధృతిన్ దొలంగుచున్.

తే॥ గీ॥ తలఁపుల నొకంటఁ గలికి క్రొం♦దళుకు మెఱయు
నా మెఱుంగుల మఱ ♦ నాట్య మొనరుచ్చు
దుర్గనాట్యమ్ములో లేమ ♦ తోఁచుచుండ
భీతుఁడై వాఁడు బడి కేగ ♦ వేళతఱియు. ౧౮

వ॥ ఆవిధిఁ గళానిధిచేఁ దిరస్కృత యైపోయిన కమలయుఁ దన
మనమ్మున.

ఉ॥ ఆతఁడు చంచలుం డుదయ♦మందునఁ గనవగీటి నన్ను సం
ప్రీతిగ నేలనెంచె. మఱి♦పెమ్మగ నేనయి పోవఁ ద్రోసె, వి
ఖ్యాతకవీంద్రుఁడైన నగుఁ♦గాక, రసాంబుధిఁ దోఁగకున్న నే
రీతి యశమ్ము నందు, సరి♦లే, యిఁకఁ జూచెద వానిబీరమున్. ౧౯

క॥ ఆచుంబన మొక్కటియే
యాచంచలు నొంపఁజాలు ♦ నావల మత్కే
ళీచాతుర్యమ్మున నే
నై చేసెద శిక్షవాని ♦ కన్నితెఱఁగులన్. ౨౦

ఆ॥ వె॥ గంపెడాసతోడఁ ♦ గౌఁగిలి నిమ్మన్నఁ
బొమ్మనుచు విరాగ♦పోల్కిఁ ద్రోసె
నతని కంటిసైగ ♦ లకట భావముఁ జీల్చె
నేల వలపుఁ జూపి ♦ చేలనేతి. ౨౧

చ॥ చెలువల కొప్పు వేగిరము ♦ చెల్లదు; తా వలపించి ముందు లోఁ
గలఁగిన, వాఁడు వెన్దగులఁ♦గా మన మీయక వాని ముప్పతి

ప్పలు పడునట్లుఁజేసి, పిద◆పన్ గవగూడి సుఖింపవచ్చు నం
చిలపయిఁ గామశాస్త్రము వ◆చించెదు, నయ్యది రిత్తవోవునే. ౨౨

శా॥ కాని, కార్యము మించివచ్చినది నా◆కన్నిచ్చ నన్నింతగా
గ్లానిం బొందఁగఁజేసె, చేల నయినన్ ◆ గాని మ్మిఁ కేరీతిగా
నేనిన్ వాని కవుంగిలిం బడయునే◆నిన్ మోదువారున్ మదీ
యానూనాభిమతావనిజము వసం◆తారామమం దక్కటా! ౨౩

వ॥ మఱియు.

సీ॥ ఆ సైగలకుఁ దోడు ◆ అతుల ధైర్యస్థైర్య
సాహసోరునిరంకు◆శత లమర్చి
ఆ సౌరునకుఁ దోడు ◆ అంగనాసదపాంగ
శృంఖలాబంధన ◆ శ్రీ ఘటించి
ఆ పల్కులకుఁ దోడు ◆ అనుపమకరుణాప్ర
సన్నవాసితమాన◆సమ్ముఁ గూర్చి
ఆ కైతలకుఁ దోడు◆అనుభవశృంగార
రసవాహినిపరి ◆ శ్రమ రచించి

తే॥ గీ॥ ఆ నతికిఁ దోడు ప్రణయకో◆పారుణేక్ష
ణాంబుజాక్ష్యంఘ్రి నిర్మించి◆నపుడు కాదె
వేదజడుఁ డన్న యపవాద ◆ వీడు నీకు
నలినజా! వీని నిట్లేల ◆ సలిపినావు? ౨౪

తే॥ గీ॥ అతనితో నెట్టులేనియు ◆ ననఁగి పెనఁగి
యిక్షుకార్ముకసామ్రాజ్య ◆ మేలు టేని
లేక మన్మనోహరతర◆స్మృతదవాగ్నిఁ
దనువుఁ ద్రోయుట యేనిఁ గృ◆త్యములు నాకు. ౨౫

చ॥ హృదయము వెల్వరింపఁ దగ ◆ దెవ్వరి కేనియు; వెల్వరించుపై
నొదవిన వాంఛతీరవలె; ◆ నొక్కపుడా క్రియఁగాక యున్న నా

పడకు దురంతచింతకును ♦ బాల్పడి జీవములన్ భరించు క
న్నఁ దనువు వీడిపోవుట ఘ♦నమ్మని మానిను లెంతు రాత్మలన్. ౨౬

చ॥ అని పలుభంగులన్ హృదయ♦మందుఁ దలంచి వితాకు నొంది తోఁ
చనియటులన్ మెలంగి. పది♦సారులు వాని వచోవిమర్శనం
బును బొనరించి షెల్లీవలెఁ ♦ బుష్పధనుర్ధరుదాడి కోడి క
మ్మను లిఖియింపనెంచి యను♦మానముఁ బూనెఁ దనంతఁ దా నెదన్.

తే॥ గీ॥ సందియము నొంది మదివిమ♦ర్శనఁ బొనర్చి
సలుపఁదగినట్టి యత్నముల్ ♦ సలిపి యప్పు
డేనియు ఫలింపకున్న మ♦దీప్సితమ్ము
తనువుఁ దొఱఁగుట లెస్సని ♦ తలఁచి యామె. ౨౮

ఉ॥ కాకితమున్ గలమ్ముఁ గొని ♦ కన్గవ మూసి లిఖింతు నెట్టు లా
ప్రాకటరూపవైభవక♦ళానిధి కంచు నెదం దలంచి యే
దో కలమెత్తి వ్రాయునెడఁ ♦ దోఁచెను వానిస్వరూప మంతలోఁ
జేకొనినట్లు ముద్దుఁగొను ♦ చెల్వునఁ గన్పడె భావనాకళల్. ౨౯

వ॥ భావనాకళాగతుల కౌముగుద మైపులకరింప నొక్కింత కన్మో
గిచి యంతలోఁ దెలిసి గతవృత్తాంతమ్ముఁ దలంచి విషాదమ్మున నిట్లు
భావించె.

ఉ॥ ఆతఁడు నాదులేఖను ప్రి♦యమ్మునఁ గాంచునె? కాంచునేనియున్
జేతమునన్ దయాత్ముఁ డగు♦నే? యగునేని మదీయవాంఛలన్
బ్రీతిగఁ దీర్చునే? యటుల♦నే ఘటియిల్లిన నీ పిశాచి యీ
రీతి నెఱుంగదే? యటు లె♦ఱింగిన సైఁచునె రవ్వసేయకన్? 30

ఉ॥ కట్టడికాక వాఁడు దమ♦కమ్మున నాప్రణయానురాగసం
ఘట్టన కొప్పి యేలుకొనఁ♦గాఁ దలపోసిన నీ పిచాచి నన్
బెట్టఁగలాడె బాధలు? వి♦వేకము వీడునె? యిట్టిచేఁతఁ దా
రట్టు నొనర్చుకో నెదఁ ద♦లంచునె? న న్నొకమాట యాడునే? 3౧

క॥ అని నిశ్చయమ్ముఁ జేసియుఁ
మనప్రాప్తం బెట్లు కలదొ; స్మరదైవం బ
త్యనుకంపాత్మకుఁ డని విం
టి నతం డేనిఁ గృపఁబూనఁ డే నామీఁదన్. ౩౨

వ॥ అని కమ్మ లిఖించి, యయ్యె డన్ని సారులో పఠించి, డెందమ్మున నాందోళన మంది చింతించి, ధైర్యం బవలంబించి, పైచిరునామా రచించి, సోపానశ్రేణి నధిష్ఠించి, సగము తెఱచియున్న వాతాయనమార్గమ్మున నద్దానిఁ గళానిధిగదిలోనికి విసరి, యథాస్థానమ్ము సేరె; నంత నతండును. ౩౩

ఉ॥ బోఁటి యనన్ బ్రియమ్ము, జము పోటు లనన్ భయముల్ జనింపఁ బు
వ్వాటు మనమ్మునన్ దిగులు వార నెదేనియు నిశ్చయింప కే
బాటయు లేక, బాలురకుఁ బాఠముఁ జెప్పుట కిచ్చగింప కా
పూటను మాత్ర మెట్లొ సెలవుల్ గొని క్రమ్మఱవచ్చె మేడకున్. ౩౪

ఉ॥ ఇట్టుల వచ్చి పానుపుపయిం బడి నిద్దుర రాక యోజనల్
తెట్టువఁగట్టఁ బొత్తములఁ దీసి. పఠింపఁగలేక, గుండియల్
కొట్టుకొనన్ రతీశ్వరని గూఢశరాహతిఁ గందువారి యె
ట్టెట్టొ పచారులన్ సలుప నెంచి నిలంబడి నద్దెసల్ కనెన్. ౩౫

క॥ ఆతఁడె యాతని కగపడె
వాతాయనమందుఁ గవరు వాఁ డందుల పై
వ్రాఁతం గని యాపెది యని
చేతమ్మునఁ బ్రియము భయము చింతలు త్రొక్కన్. ౩౬

వ॥ మందుడు కడంచుకొని కవరు విడఁదీసి యిట్లు పఠింపందొడంగె.

క॥ హృదయేశ్వరా! వినందగు
మదీయహృదయాంబుజము సమర్పించితిఁ ద్వ
త్పదములకడ దీనిఁ బ్రియ
మ్మొదవన్ గ్రహియించి యేలుటొప్పదటోయీ! ౩౭

తే॥ గీ॥ వడఁదగులనీక, పసివాళ్లు ♦ వడఁగనీక
తావి విడనీక తేనియఁ ♦ దఱుగనీక
తళుకు లెడలంగ నీక యీ ♦ తరుణమంద
స్వీకరింపఁగదోయి, మ♦చ్చిత్తసుమము. ౩౮

ఉ॥ ఓర్చునఁటోయి, మారవిష♦మోగ్రశిలీముఖభీకరాగ్ని బా
ధోర్చునఁటోయి నీదువిము♦ఖోత్కటవాక్యపరంపరాగ్ని ధా
కోర్చునఁటోయి, యౌవనమ♦దోద్ధతజాతనిజేప్సితాగ్ని సో
కోర్చునఁటోయి, కమ్రసుమ♦మోయి కృపం గనుమోయి సత్కవీ. ౩౯

ఉ॥ రమ్మని చేరఁదీసి రుచి♦రమ్ముగ దాని గ్రహించి, నించి ప్రే
మమ్ము, తదీయనూతనస♦మగ్ర రసగ్రహణం బొనర్చి డెం
దమ్మున, జో టొకింత యయి♦నన్ దయచేయఁగదోయి, లోన మా
ధ్యమ్మను వీడుమోయి యక♦టా! మృదుసూనము వాడు నో కవీ! ౪౦

ఉ॥ ఎంచఁగదోయి నావయసుఁ ♦ నెంచగదోయి, మదీయకర్మయా
లించఁగదోయి నాదు మొఱ ♦ ప్రేమపరీమళవాక్సుధాప్రపూ
ర్ణాంచితవీచికాచయవి♦హార కృతార్థ నొనర్పుమోయి, యా
చించుచు నుంటినోయి నను ♦ సీ యనకోయి కవీంద్రచంద్రమా! ౪౧

చ॥ తలఁప రసాఢ్యుఁ డంట, కవి♦ తావనితాచతురక్రియాకళా
కలితుఁ డటంట, యౌవనవి♦కాసవిలాసమనోహరాంగి యౌ
కలికి యటంట, తా నగుచుఁ ♦ గమ్రహృదబ్జ మొసంగ మూఢుఁడై
వలద నె నంట, దీనిఁ బెఱ♦వారలు విన్న హసింపరా కవీ! ౪౨

చ॥ మఱియొకమాటఁ జెప్పెద సు♦మా! యనుమానము మానుమా నిరం
తరమదనానలప్రకట♦దారుణబాధకు నోర్చుఁగాక వి
స్ఫురితభవత్తిరస్కృతవ♦చోనిచయాగ్నుల కోర్వలేక తా
సురిగి నశించిపోవు మృదు♦సూనముపై ననుకంప నూనుమా. ౪౩

తే॥గీ॥ తరఁగలై తుళ్లి మకరంద♦ధారలోనఁ
దెమ్మెర నిసుంగు రాయబా♦రమ్ము నంపు

కుసుమకోమలి నపుడె పైకొని సుఖింపఁ
డే; మధుకరుండు నదిపాపమే? కవీంద్ర. ౪౪

తే॥గీ॥ పాప మని యంటివేని నా పలుకు వినుము
కడుపుకక్కుర్తికై ననుం గన్నవార
లీ వివాహ మ్మొనర్చిరి; భావకుసుమ
మేన నీ కిచ్చుచుంటి గ్రహింపఁ దగదె. ౪౫

తే॥గీ॥ ఈవ యొండనెదేని నా జీవములను
బలి నిడెద నీతిరస్కృతవాక్యతతికి
నాథ! యాపైనఁ గలసికొందము మహోగ్ర
రౌరవాసిపత్రాదినారకములందు. ౪౫

తే॥గీ॥ కడపలుకు విను నా కొడంబడెద వేనిఁ
జీటి నొక్కటి మాగోడ చెంత విడుము
లేదయేని మత్ప్రాణముల్ తీసికొనఁగ
నాయితము కన్ము, పలుమాట లాడఁ గమల. ౪౬

మ॥ అని యాలేఖఁ బఠించి తోడన మహోద్యత్ప్రేమవారాన్నిధిన్
మునుకల్ వైచి తదంగనాపరిచయానూనప్రియాలాపచుం
బనలన్ సంస్మరణం బొనర్చి నిజకామ్యవ్రాతముల్ తీర్చుకొం
దు నటంచున్ దలపోయ నాతఁ డెదలోఁ దోఁచెన్ బరాంబాకళల్

ఉ॥ తోఁచిన యంబికాకళలతో మనమున్ లయమున్ బొనర్చి, సం
కోచముతోడఁ గమ్మ నెదకున్ బెరిమమ్మున హత్తుకొంచు, భ
క్త్యాచితచిత్తవృత్తి ప్రణయామృత మానుమనంబు, రెండునన్
వేఁచఁగ నెద్దియో యొకటి నిర్ణయమున్ బొనరించుపూన్కితోన్.

వ॥ ఇట్లు వితర్కింపఁ దొడంగె.

తే॥గీ॥ ఒకటి ప్రాపంచికప్రణయోరుసుఖసు
ధాంబుధితరంగమాలికలందు నూఁపు

మఱియొకటి, ముక్తివనితాసమాగమాంచి
తాద్భుతానంతసౌఖ్యము నందఁజేయు. ౫౦

చ॥ ఎది పొనరించువాఁడ నెద నీ క్షణ సౌఖ్య విమోహవార్ధి బు
ద్బుదమటులన్ నశించెదనొ? బుద్ధికిఁ గనవకేనతీతమై
తుద ననుభూతమౌ పదముతో; హృదయేచ్ఛలఁ గూర్తునో, ప్రియం
బెది యనువాఁడనో; యెది ఘటించెద నో? యెదికర్జమో? విధీ! ౫౧

తే॥ గీ॥ పూవుటంపరకే, యొగ్గఁ బోని మేను
యమభటక్రూరపాశదండాయుధాది
బాధలకు నోర్చుటనఁ గల్ల వ్యభిచరించు
పాపమతి ఘోర మని గ్రంథపాళి నుడువు. ౫౨

ఉ॥ ఆరుచిరాస్యమూర్తి హృదయమ్మున దాండవమాడునప్డె మ
రారమణీయరూప మెద రాజిలుఁ గారణ మేమొ; యంతలో
భీరుతనమ్ము చేకుఱ, వివేకము ముంగలనే నశించు, వి
స్తారవిచారకీలికల తానకమై కలఁగున్ మనమ్మొగిన్. ౫౩

శా॥ నా యీ బాధ లనంతముల్ మది నెఱుంగన్ జాలు దీవున్ వినో
దాయత్తంబగు నీకు సర్వముఁ బ్రపంచాతీతుఁ డౌభావజుం
డౌ యోధాగ్రిసరున్ జయించుటకు నేనా చాలువాఁడన్? బరాం
బా! యెంతేని యనుగ్రహింపవలదా బాలున్ భవద్దాసునిన్. ౫౪

ఉ॥ కాము జయింపఁగా వశము కాదని యావ యెఱుంగు, దట్టమా
యామయు చండవిక్రమమె కా భవదీయవినోదసృష్టి కా
శ్యామలమూలమై యెసఁగు నట్టియెడన్ జిరసంస్తుతస్థిర
ప్రేమమనస్కులెక్కరణి వీఱిడిఁ జేయుదు రా యనంగునిన్. ౫౫

తే॥ గీ॥ మొదువారంగఁజేయు నా పూవుటెడఁదఁ
గడలు తీర్పంగ సాగు మత్కావ్యములకు

లీనమును జేసికొనుము నీ◆లోన నన్ను
వృజినమునఁ ద్రోయఁదలపూన◆ వేని మాత! ౫౬

మ॥ చదియన్ గింకరు లుగ్రరౌరవశిఖి◆జ్వాలాముఖంబందుఁ ద్రో
యుదు రం చే భయమొందుచుంటిని, స్మరో◆ద్యోగంబు నీక్షింప ని
య్యదనందే శతరౌరవోపమసుమా◆స్త్రాగ్నిచ్ఛటల్ గాల్పఁగా
మది నూహించినచాడ్పునన్ దనరు నం◆బా! యేమి కావించెదో. ౫౭

ఉ॥ చచ్చినపైన రాఁగలప్ర◆శస్తసుఖమ్మును విశ్వసించి, మై
నొచ్చినఁ, బ్రాణ మూడిన, మ◆నోధృఢశక్తి విమోహవార్నిధిన్
గ్రిచ్చఱ నుత్తరించెదనొ ◆ కాక తదీయసుఖైకవీచికా
త్యుచ్ఛ్రయమాల నాతరుణి◆తోఁ గను మూయుదునో యహర్నిశల్. ౫౮

ఉ॥ ఏమి ఘటింతువో యెఱుఁగ, ◆ నేవిధి వ్రాసితివో యెఱుంగ నీ
వీ మెయి నన్ బరీక్ష నల◆యించెద వంచుఁ దలంపఁబోవ, ని
చ్ఛామతి నీ ప్రకారమున ◆ సల్పు మటంచు ననుజనీయ రా
దా? మహితార్ద్రభావవు క◆దా జగదంబ! శ్రితాళిఁ దన్పుచోన్.

శా॥ ఏదో వింతవికార మొక్కటిటు లే◆మీ చూచె దాయింతి కీ
రాదా కౌఁగిలి నంచు వాకొనెడుఁ దో◆రంబైన భీతిన్ మనం
బే దారిన్ జన దేమి సేయుదు విధా◆త్రీ! పుష్పశస్త్రాఘఁపున్
బాధాగ్నుల్ భరియింపరాని విఁక నే◆పక్కిన్ ధృతిం బూనెదన్. ౬౦

ఉ॥ మానససీమలోఁ గడుఁ బ్ర◆మాదపుటూహలు పుట్టుచుండె నె
న్నేనిఁ దదూహలన్ జెఱుప ◆ నెంతయు యత్న మొనర్చుచుంటిఁ గా
నీ ననుఁ జేరికిన్ గొనక ◆ నిక్కముగాఁ దమబాటఁ ద్రిమ్మరం
గా నొనరించుపోకడలు ◆ కన్పడె నాగతి యెట్టు లున్నదో. ౬౧

ఉ॥ ఏడనొ మాఱుమూలల వ◆సించి, యెటో యొకటుల్ చరింపఁగాఁ
బాడుగ యత్నముల్ జరుపఁ◆ బొల్పడె నేటికి నిట్టిమేడ, పూఁ

బోఁడి ననుం గనుంగొని వి◆మోహము నొందఁగ నేల? నేనునుం
బాడయి తేమి టీగతి భ◆వద్విచితంబిదికా పరాంబికా! ౬౨

క॥ అని తిరిగి కమ్మఁ జదివి తు
దిని గల పద్యార్థ మరసి ◆ ధృతిఁ దొఱఁగి మన
మ్మున నే త్రోసిన నది మ్రు
గ్గు నఁట నరకశిఖిని నన్నుఁ ◆ గూల్పఁగ నకటా. ౬౩

ఉ॥ నాకొఱకై నెలంత విడ◆నాడినచోఁ దనువాదురంతదుః
ఖాకులనారకాగ్నిశిఖ ◆ లార్పెద నెట్లటుఁగాక, నా లతాం
గీకుతుకమ్ముఁ దీర్చి పరి◆కించెద, నేక్రియఁ దప్పు తెలకూ
పాకరపాపమార్గ మక◆టా! యిపు డేమి పొనర్తు నంబికా! ౬౪

తే॥ గీ॥ అకట! ముకుపచ్చలారని◆యబలయంట!
స్వీయకామ్యమ్ము తీరమి ◆ జీవములను
దొఱఁగునట, యిట్టి స్త్రీహత్య ◆ కఱకు తురక
యైన నొడిఁగట్టునె! చలింప ◆ కాత్మయందు. ౬౫

ఉ॥ కాంచఁగ నెట్టులేని నర◆కమ్మె కదా యనుభూత మింక, యో
జించఁగ నేల నాకలికి◆చిత్తము నత్తమిలన్ బొనర్చుటే
మంచిది, యట్లు సేయు పయి◆మాన్యతఁ బ్రాచితముల్ పొనర్చుకొం
దం చతఁ డెంచుచున్ హృదయ◆మందునఁ దాలిమి తూలి యేడ్చుచున్

తే॥ గీ॥ మోము నానుడుదిండ్లపై ◆ మోపి, కరము
లుంచి శిరముపైఁ, బోయె న◆శించిపోయె
నాదు జ్ఞానసర్వస్వ మీ◆నాఁ డటంచు
నెత్తిపై మొత్తుకొనియె నా◆యుత్తమకవి. ౬౬

క॥ పడుచుంటి మోహజలధిన్
బడుచుంటి నుపేక్షనూన ◆ భావ్యం బని, యే
ర్పడెనా నీమది నంబా!
తడవేటికి నుద్ధరింపఁ ◆ దగదా నన్నున్ ౬౭

తే॥ గీ॥ అదె, ధణంధణాధ్వానంబు ♦ లఖిలదిశల
వ్యాప్త మైపోవఁ గింకరా♦వళి చెలంగ
భయదనారకద్వారక♦వాటయుగళి
పథ మొసంగెడు నాకె కా♦వలయు నేఁడు. ౧౯

తే॥గీ॥ అసదృశంపుఁ దావకీనాగ్ర♦హాగ్ని కీల
మాడ్చెదో లేక హరికి బ్ర♦హ్మాదులకును
దాఁటరానిది నామాయ ♦ దాఁటు నెట్లు
వీఁ డని కనికరించెదో ♦ ప్రేమ నంబ! ౨౦

తే॥గీ॥ కర్మబద్ధుండు జీవుండు♦ కాన సర్వ
మును ద్వదిచ్ఛాగుణంబునఁ ♦ బొదలుఁగాన
కర్త్రివిని భోక్త్రివిని నీవ ♦ కాన నే ని
మిత్తమాత్రుండఁ గాన నీ♦చిత్త మంబ! ౨౧

క॥ దళితాఘము త్వన్మంత్రము
సలలితమోక్షైకసౌఖ్య♦సంభరితము, ని
శ్చలభక్తవ్రజకల్పక
మిల నన్నుఁ బునీతుఁ జేసి ♦ యేలెడుఁగాతన్ ౨౨

తే॥ గీ॥ అనుచు లేచి, కన్నీరమ్ము ♦ లద్ది యామె
యుత్తరమునందు నొకప్రక్క ♦ నుత్తరించి
మఱల దుఃఖించి తప్పని♦సరణి గాఁగ
దీవ్రవేదనతోడ నీ♦తీరు వ్రాసె. ౨౩

తే॥గీ॥ నను క్షమించి వేంచేయుము ♦ నాథునిదరి
కెట్టి యభ్యంతరము లేని♦పట్టునందుఁ
దరుణి, యనివ్రాసి మడచి, వా♦తాయనంపుఁ
బథమునన్ గోడచెంత క♦వ్వాఁడు విసరె. ౨౪

తే॥గీ॥ విసరి చేగడియారమ్ము ♦ వీక్షఁజేసి
భానుని ప్రయాణంపున్ సమా♦ప్తంబుఁ దెలిసి

పాఠశాలకు. నాకవి♦వర్యుఁ డేగ
భావికార్యవిచారసం♦భరితుఁ డగుచు. ౪౨

ఉ॥ అత్తలిరాకుఁబోఁడియును ♦ నాతఁ డెటుల్ తన కిచ్చువాఁడొ ప్రి
త్యుత్తరమన్న యాతురత♦తో నటవేచిన దాటచేతఁ, దా
నత్తరి వాని.చీటిఁ గొని ♦ యారసి మోదము నొంది, రాత్రి కా
యత్తమునౌ తెఱంగులకు♦నై మదినెంచె ననేకభంగులన్. ౪౩

వ॥ అంత.

తే॥గీ॥ ఇనుఁడు విశ్రాంతిఁ గైకొన ♦ నేగ నింక
స్వేచ్ఛఁ దిరిమ్మరుఁ డని స్వైర♦జీవవితతి
మధురసమయారవమ్ముల ♦ మందలించెఁ
బ్రేమపూర్ణవిహంగమ♦బృందమపుడు. ౪౪

తే॥గీ॥ తన్నినాదమ్ము వినుచు సం♦ధ్యావధూటి
యరుణవసనాంచలమ్ముల ♦ నందగించు
ప్రకృతికళ్యాణకళలు హ♦ర్షమ్ముఁ బెంపఁ
గాఁ గమల యత్నమగ్నయై ♦ కాల్పఁదొడఁగ. ౪౫

సీ॥ అరవిచ్చినట్టి కొ♦వ్విరులవాసన లెల్ల
కడల నెక్కొనఁ గేలు♦జడ ఘటించి
మైనిగారమ్ము లి♦మ్మడిచేయు నంగరా
గమున నల్పోష్ణోద♦కముల నాడి
యొడలి చొక్కపుటొప్పు♦లు బిగించి చెలువీ
యఁగల కెంజిగురువన్నె♦వలువఁ గట్టి
తళుకీనువలుదగు♦బ్బల నిబ్బరఁపుటుబ్బు
రవణింప జాలరు♦రైకఁ దొడిగి

తే॥ గీ॥ పునుఁగుఁ దావుల వెదజల్లు ♦ బొట్టు దిద్ది
గంధబంధురపుష్పాంబు♦కణము లల్ల

నల్లనఁ బైట నించి భూ♦షాదికములఁ
దాల్చి వీడ్యంపుఁజిల్కలఁ ♦ దమి రచించి. ౩౯

మ॥ పను లన్నింటి ముగించి, వృద్ధపదని♦ధ్యానమ్ము నాలించి, యా
యన కావశ్యకమౌ సపర్యలఁ బ్రి♦యంబందఁ ఘటింపించి భో
జనమౌతోడ విడె మ్మొసంగి యతఁడుఁ ♦ శయ్యాస్థలం బందుఁ జే
రినఁ దానుఁ దిని వానిపజ్జ మెయి వా♦ల్చెఁ గాముకాందోళనఁ. ౪౦

వ॥ కొంతసే పట్లుండి పిదపఁ గుసుమాయుధుకోత్తల కోపఁజాలక
తన మనమ్మున.

తే॥ గీ॥ రే గతించెడు, ముసలి ని♦ద్రింపఁ, డతఁడు
నా కొఱకుఁ గాచి విసివి ♦ మనమ్మునందు
నొండు కైవడి నెంచి ప♦రుండు నేమొ
యే మొనర్చెడుదాన ని♦య్యెడల నేను. ౪౧

చ॥ ప్రతిదినముఁ మెయిఁ బడక ♦ వాల్చిన వెంటన గుఱ్ఱుపెట్టువాఁ
డితఁ డిపు డేల నీగతి వ♦హించెనొ జాగ్రదవస్థ? మానస
స్థితి కడు వేగురించెఁ ద్వరఁ ♦ జెందిన లాభములేదు తాల్మి యం
చితశుభదాయకం బని వ♦చింపరె పెద్దలు గ్రంథపాఠులన్. ౪౨

తే॥గీ॥ ఇట్లు యోజించుచున్నంత ♦ వృద్ధగుఱ్ఱు
కోర్కెఁ దీర్పఁ బరీక్షలఁ ♦ గొన్ని సలిపి
పానుపుఁ వీడి తా మును ♦ పదిలపరచి
నట్టి గంధాములం గొని ♦ యరిగె నామె. ౪౩

వ॥ ఇట్లరిగి గతరాత్రికిం బలె కళానిధి గదితలుపుచెంగటికిం జని
యయ్యది యోరువాకిలిగా నున్న సందియమున నిశ్శబ్దముగా లోని కొక్కిం
తయేగి. ౪౪

ఉ॥ చీమ చిటుక్కుమన్న నత♦సీకసు మోపమ గాత్రిరాక యా
నేమొ యటంచు నదెసల ♦ నీక్షణచేయుచు ఘోరనారకో
ద్దామపథవ్యథల్ తలఁచి ♦ తల్లడమందుచు మధ్యమధ్య నే
ద్దో మెల మెల్లఁగాఁ జనువు♦చుండెడునాతనిఁ గాంచి మెచ్చుచున్. ౪౫

వ॥ లోనికిం జన నతండు.

తే॥గీ॥ అవతరించిన సౌందర్య ♦ మనఁ దనర్చు
నాలతాంగి విలాసమ్ము ♦ వాలుఁగంటుఁ
గాంచి మనమందుఁ దమకం బ♦డంచి మోవిఁ
జిఱునగవు చిందులాడ వి♦చ్చేయుమనుచు. ౨౬

వ॥ తన కట్టెదుట నున్న యాసనముఁ జూప నాపె యుపవిష్ట యయిన నతం డుత్సాహుండుఁగాక యిట్లనె.

తే॥గీ॥ పూర్వబంధంబో? నాబుద్ధి♦పొరయొ? నేఁడు
కామినీ! నిన్ను నన్నును ♦ గలుపుచుండె
నేయదేనిఁ బ్రతిజ్ఞను ♦ జేయు మిప్పు
డనిన నొచ్చునె నీదు నెమ్మనము సెపుమ. ౨౭

తే॥గీ॥ అనిన నొకపరి యాతని ♦ నరసి శిరము
వాంచి లజ్జాభినయముతోఁ ♦ బలికె నామె
యస్మదభివాంచిత మొసంగు ♦ నవల మీరు
చెప్పినటులెల్ల జేయు నీ♦జీవి నిజము. ౨౮

వ॥ అనిన నత డొక్కింత చింతించి దీనాననుండై.

ఉ॥ ఘోరతరాఘ మియ్యది ని♦గూఢ మటం చెద నెంచఁబోకు; తా
నారయుచుండు నెప్డుఁ బర♦మాత్మ; యిఁకెప్పటికేనిఁ బాప మూ
రూరను బ్రాకిపోవు; మహి♦తోన్నతకీర్తి నశించు; నాపయిన్
నారకనాయకుం డడిగి♦నన్ బను లిచ్చెద మేమి? కామినీ! ౨౯

ఉ॥ ఆతని కీయఁగాఁ దగిన ♦ యట్టిసమున్నతర మూహసేయు, పైఁ
బ్రీతిగ వాంఛితమ్ము నెఱ♦వేర్చెద, నోపిక పట్టు మన్న నీ
రీతిఁ గనుంగొనన్ గవయు ♦ లీలగఁ గన్పడ దేమిసేయునో
కోర్కె తుద కతఁ డంచు దిగు♦లూని చురుక్కున వానిఁ జూచుచున్. ౩౦

వ॥ అక్కలకంఠి యిట్లనియె.

చ॥ చదివితి వంటు! భాసురర♦సప్లుతకావ్యము లల్లితంటు! స
ద్బుధవినుతాదరంబులకుఁ ♦ బొంగితి వంట నృపాలగౌరవా
స్పదుఁడ వటంటు! త్రిమ్మరఁగఁ ♦ జాలితి వంటు ప్రపంచ మెల్ల! నీ
కిది పథ మంచుఁ జెప్పఁగల♦దే యొక ముగ్ధ? కవీంద్రచంద్రమా! ౯౧

వ॥ అదియుంగాక.

ఉ॥ ఆవలఁ జూచుకొంద మది ♦ యానని కాదని యిప్పు డేల నం
చా విరఁబోఁడి పల్కె మద♦నాతురభావము సూప వాఁడు త
న్వీ, విను మీ వొనర్చిన ద♦కృత్య మఘాస్పద మంచు నెన్నఁ డేన్
భావమునన్ దలంచెదె? య♦నన్ విని యాపె వినిశ్చితాత్మయై. ౯౨

వ॥ వినయమ్మున నిట్లనియె. నాహృదయం బొరుల కర్పించి నీకడ జారత్వం బొనర్చుటకు వచ్చినదానఁ గాను; వృద్ధునితోనైన వివాహమ్ము సమ్మతించిన దానఁగాను; వివాహకాలమ్మునందలి ప్రమాణార్థమ్ము లెఱింగి చేసి యుండమిచే వాని కేను తెరవాదిఁ గాను; వివాహమైన నింతవర కంటువడిన దానను గా ననియే నీవు భావింపు; మట్లగుట నాకుఁ బాప మెట్లు? అది యుంగాక.

చ॥ మలయసమీరసూను నడు♦మంత్రపుఁ గౌఁగిలి కంద నీపరీ
మళములు; తేఁటినోటి కణు♦మాత్రముఁ జిక్కని నీ మరందధా
రలుఁ; నునుమంచు తువ్వరఁ గ♦లం గని నీ నవకమ్ము లింత ని
ర్మలినపవిత్రమానసను♦మమ్మున కౌ యఘభీ? సత్కవీ! ౯౩

తే॥గీ॥ సర్వసాక్షిస్వరూపుండు ♦ సాక్షి యింక
నెప్పఁ డేనియు నేరికి♦నేనిఁగాని
నాహృదయ మర్పణముసేయ ♦ నమ్మ మిదియె
త్రికరణవిశుద్ధి నీ కిచ్చి♦తిని గ్రహింపు. ౯౪

చ॥ అన విని యాతఁ డామె మొగ ♦ మారసి యంచుఁ గలంత నింతయేన్
గనక మనమ్మునందు నగుఁ♦గా కిఁక నేనును బెండ్లి వీడి దీ

నినె నిజపత్నిగాఁ దలఁతు • నిక్కముగా; నటులైనచో లవ
మ్మను వృజినమ్ము లేదని ప్ర•మోదము నొంది పరాంబ నెంచుచున్. ౯౬

సీ॥ ఏకపత్నీవ్రతం•బే కదా నరునకు
హృత్తనూదార్ఢ్యము • లిచ్చుచుండు
ఏకపత్నీవ్రతం•బే కదా జను నిట
నజరామరణుఁ జేయు•నట్టివ్రతము
ఏకపత్నీవ్రతం•బే కదా జీవికి
బ్రహ్మతేజ మొసంగు • భవ్యశీల
మేకపత్నీవ్రతం•బే కదా మానవుఁ
బాపాబ్ధినుండి కా•పాడు నాక

తే॥గీ॥ ఏకపత్నీవ్రతంబె కా • యిహపరార్థ
సకలసంపత్తు లిడి మర్త్య • సాకుగురువు
ఏకపత్నీవ్రతంబె య•హీనఫలద
మదియ నా కీయుమమ్మ లో•కైకజనని! ౯౭

తే॥గీ॥ అంబ! కూర్చుచునుంటి వీ•యన్నుమిన్న
నిదియె పెండిలిమూర మం • చెంతు మదిని
నేకపత్నీవ్రతమ్ము నా • కీయుమమ్మ
చేయుమమ్మ శుభంకరా•శీస్సు లిపుడు. ౯౮

తే॥ సీ॥ అంచుఁ బ్రార్థించి లోన ని•ట్లనియె, వృద్ధ
భర్తనుంగూడ భక్తితా•త్పర్యవినయ
నయములం గొలుతునని ప్రమా•ణమ్ముఁ జేయు
మా! యన నతండు, నా లేమ • యల్లన నగి. ౯౯

తే॥ గీ॥ కపటకృత్యమ్ము సలుపనొ•గ్గను, మదీయ
మానసము నీ కొసంగి, య•వ్వాని మోస
గింప యత్నింపఁదగునె? య•గ్గింపవచ్చు
నింతధర్మజ్ఞు నిన్నుఁ గ•వీంద్రచంద్ర! ౧౦౦

వ|| అనిన నతండు.

తే|| గీ|| అతఁడు వృద్ధుండు కానఁ ద్వ♦దంచితేప్సి
తమ్ముఁ దీర్పలేకుంట నీ♦చమ్ము నాక
యిట్టిపని కొప్పితివి కాని ♦ యెప్పుడేని
యాతఁడే నీ ధవుండు సు♦మ్మా! వధూటి! ౧౦౧

తే|| గీ|| కావునఁ బ్రమాణము నొనర్పఁ ♦ గడఁగవలయుఁ
జేయుటకు నిచ్చ లేకున్నఁ♦జేసి పిదపఁ
దప్పనెంచితివేనియు ♦ నెప్పుడేని
మనపరిణయబంధములు వీడు♦మాట నిజము. ౧౦౨

తే|| గీ|| అనినఁ జెలి తప్పుకొనలేక ♦ యతనికరము
నందుఁ గర ముంచి మీసాక్షి ♦ యతనిసేవ
సలిపెద నటన్న నామె నం♦గుళులఁ బట్టి
యక్కునం జేర్చి, తన్మయుఁ♦డై యతండు. ౧౦౩

తే|| గీ|| పరిణయిని! నా తిరస్కార♦వాక్యకలనఁ
గినుక రేకెత్తెనేమొ, నీ ♦ మనమునందు
నితనిచే నేమి పనులు సే♦యింపఁ దలఁతొ
యట్లు చేయించుకొనుము నే♦య్యమున ననిన. ౧౦౪

తే|| గీ|| మైనగుర్వొంకువంగ, న♦మ్మదవతీ శి
రోవతంసము, గంధమ్ము ♦ నలఁది యతని
యురమునందున, విడె మీయ ♦ నుత్సహించి
యతఁడు నాశ్లేషసౌఖ్యసం♦గతులఁ దేలి. ౧౦౫

సీ|| పఠియించుటే కాని ♦ స్వానుభవ మ్మెఱుం
గక తాపమొందిన ♦ కలికిమిన్న
నుద్రేకమే కాని ♦ యుక్తి నొక్కింతేని
నేరక సిగ్గొందు ♦ నీటుగత్తెఁ
గులుకుపల్కులె కాని ♦ కల కళామర్మమ్ము

లరయఁగాఁ జాలని ♦ యలరుఁబోఁడిఁ
గనుమాతలే కాని ♦ కవిసి ప్రతిక్రియ
లొనరింపలేని నం♦వోత్పలాక్షి

తే॥ గీ॥ సరసశృంగారవేషభా♦షణతె కాని
చతురసంతాడనాద్యుప♦రతివిధాన
శూన్యయగు వివశాంగి నా ♦ సుకవివరుఁడు
సడలని కవుంగిఁటం బట్టి ♦ శయ్యఁ జేర్చె. ౧౦౬

... ...

ఉ॥ అమ్మదగంధయానయును ♦ నాతఁడు నానిశి నే యపూర్వసౌ
ఖ్యమ్ముల మున్గిరో యెటుల ♦ నామెయభీష్టముఁ దీర్చెనో యతం
డిమ్మెయిఁ బొ్రిద్దుపొ్రిద్దున వంచించెడు వాడియు నెమ్మె లూనుపు
ష్పమ్ములు శయ్యామధ్యమునఁ ♦ జల్లని గాలికి మెల్లమెల్లఁగాౝ. ౧౦౭

ఓమ్.

శ్రీమత్త్రిపురాంబికాయై నమః.

శ్రీ

రసాశ్రయము.

౪ వ దళము.

తే॥ గీ॥ ఆత్తకోదండు ప్రాక్పశ్చి♦మాబ్జనేత్రు
లుదయసంధ్యలఁ గ్రోధారు♦ణోరువదన
లగుచుఁ గొండాడఁ గని మిత్రుఁ ♦ డఖిలసముఁడ
నరయుఁ డనినట్లు గగనమ♦ధ్యమున నిలిచె. ౧

వ॥ అట్టియెడఁ గమల.

ఉ॥ భోజనముం బొనర్చి పరి♦పూర్ణసుఖస్థితిఁ దమ్ములం బిడం
గా జతనం బొనర్చు చిటు♦గానసె, శుద్ధవిరాగిపోల్కి నీ
నాజని నిష్ఫలమ్ముగ ది♦నమ్ములు పక్షములున్ సమల్ తటి
త్తేజములీలఁ బోయెడు నె♦దేఁ దరియించు తెఱంగు కల్గునే. ౨

మ॥ అని నిట్టూర్పున జీవ మున్నవరకే కా, ప్రాణబంధ్వాళి మ
న్ననమై వీక్షణఁజేయుచుండు రవలన్ బాపంబొ, పుణ్యంబొ; జీ
విని వెన్నంటుఁగదా, కలన్ సుకృత మేవెంటన్ లభించున్ విమో
హ నరాఘమ్మున కౌనతీయుఁ డను భార్యన్ గాంచి వృద్ధుం డెదన్. ౩

వ॥ ఆశ్చర్యమ్మున నొక్కింతతడ వా లేమం గాంచి సూర్యోదయాది యామె పరివర్తన మారియుంటచే నిక్కముగా నామె పశ్చాత్తప్త యైయున్న దని నిశ్చయించి యి ట్లనియె.

శా॥ దాఁటెన్ గాలము వత్సరమ్ముపయి నో తన్వంగి! యెన్నండు నీ
మాటల్ భావము లిట్టు లుండవు, కతంబా తోఁప, దేలా యిటుల్
వాటిల్లెన్ మదిలో విచారము? వచింపంబూనుమా, యన్నఁ దాఁ
గాటిల్యంబున నిట్లు వల్కెఁ గమలాకంజాక్షి యావృద్ధుతోన్. ౪

చం॥ దినదినమున్ గతించెడు సుదీర్ఘతరాయువు మృత్యుగహ్వరం
బునఁ బడుకాల మీక్షణమొ, ముందు క్షణంబొ; యెఱుంగరా దిఁకీ
మనుజభవమ్ము కల్గు ననుమాట యబద్ధము, మాయసంస్కృతిన్
జనక తొలంగుఁ డన్నవచనమ్ములు నాఁటె మనమ్మునందునన్. ౫

మ॥ అదిగా కీయువతీప్రతాన మెదలోఁ బ్రాణేశు నర్చించినం
త మరంతాఘము లార, ముక్తిసతి మోదంబార మన్నింప స్వ
ర్మదిరాక్షీనివహం బజస్రము భజింపన్ వెల్గువా రంచు విం
టిఁ దదర్చావిధి నా కెఱుంగఁ జెపుడీ నెయ్యంబు దైవారఁగన్. ౬

వ॥ అనిన వృద్ధుండు పట్టరాని కుతుకమ్మున.

శా॥ నీకీమాత్రము మంచిబుద్ధి కలదే నిన్ నామనంబుఁ జిం
తాకంతేని విచార ముండదు నెలంతా! ప్రోన్నతం బైన నీ
యా కాంక్షన్ జెదరంగనీకు; నిశి కత్యంతానురక్తిన్ దద
ర్చాకల్పమ్ము సవిస్తరమ్ము విన నేర్పాటుల్ ఘటింతున్ జుమీ! ౭

వ॥ అనిన నాబోఁటియు.

తే॥ గీ॥ తతపురాణమ్ములందు సం♦తతసతీజ
నానుకూలపథమ్ము లే♦మైనఁ గలవె
కలుగుచో నేరిచే నైనఁ ♦ గ్రమముగాఁ బ
ఠింపఁజేయరె, వాని నా♦లింపఁదలఁతు. ౮

వ॥ అన వృద్ధుండు.

తే॥ గీ॥ కల పురాణమ్ము లన్నియుఁ ♦ గలుగు నింటఁ
జెప్ప మనవాఁడు గలఁడు? నీ♦చిత్తమంచుఁ
బొదలు కోరిక నీనాఁడు ♦ మొదలుగాగ
యువతి! తీర్చెదఁ దక్కు వే ♦ ముందు నీకు. ౯

తే॥ గీ॥ అనిన మోదమ్ము తొలుకాడ ♦ నావధూటి
ధవు నడుగుఁదమ్మిఁ గేల నొ♦త్తం దొడంగెఁ
జిత్తము కళానిధిపదమ్ము ♦ లొత్తుచుండ
నిది యెఱుంగని వృద్ధుఁడున్ ♦ ముదమునొందె. ౧౦

వ॥ అంత సాయంతన మగుడు నందయ్య కళానిధిం బిలిచి.

తే॥గీ॥ నేఁడు మొదలు పురాణముల్ ♦ నియతితోడఁ
జదువుకొందము రాత్రి భో♦జనములైన
పైన నే రెండుగంటలో; ♦ మానసమున
నీకు నిది సమ్మతంబని ♦ నిశ్చయింతు. ౧౧

తే॥గీ॥ అనిన నాతండు వల్లెయ♦టంచుఁ బల్కె
తన మరూహానిరాఘాట♦తను వహించె
నింకఁ గొదవేమి లేదని ♦ యెలమినొందెఁ
జిత్త మొసఁగినఁ గామిని ♦ చేయ దేమి?

వ॥ అంత నందయ్య వైళంబ భోజనం బొనర్చి రమ్మనుటయుఁ గవి చిత్తమని చని కాల్యకృత్యమ్ము లొనర్చి చనుదెంచిన వృద్ధుం డమితోత్సాహమునఁ బడకగది వెనుక ఖాళీప్రదేశమ్మునఁ దివాసీ పర్చించి తా నానుడు దిండ్ల నధిష్ఠించి, కమలను శయ్యాగృహకవాటపార్శ్వమున నాసీనం జేసి

పురాణములలో మున్నందు కాశీఖండమందలి పతివ్రతాపద్ధతులఁ బఠింపు మనఁ గవి. ౧౩

తే॥గీ॥ పనసతొనల ద్రోల్చి తేనియఁ • బంచదార
మెదిపి నోటి కందిచ్చిన • విధముగాఁగ
మధురమధురాయమాణస•మంజసార్థ
వచనరచనల వారిభా•వములఁ గఱఁచె. ౧౪

తే॥గీ॥ శేషము విశేషముఁ బద•శ్లేషభావ
రసనిగూఢతాత్పర్యతా•క్రమము లెల్లఁ
దన్మయుఁడు మనోహరగళ•ధ్వనియుతుం డ
తండు వాకొనె వారి డెం•దమ్ము లలర. ౧౫

శా॥ కాశీఖండమునన్ సతీజనలస•ద్గాథాప్రతానమ్ము వి
ద్యాసంపన్నుఁ డతండు వాకొనెడుచో • నయ్యాల్మగల్ వాని వా
చాసారస్యము నగ్గడించి తల లూఁ•చన్ జాగి తచ్ఛేముషీ
న్యాసప్రౌఢికి హర్షమంది రెదలం • దాశ్చర్య మేపారఁగన్. ౧౬

వ॥ అంతఁ గొంతవడికిఁ బ్రొద్దువోయిన దింకఁ జాలింపుమని నంద య్య యితరప్రసంగంబులం దిగిచి, కడకుఁ బయిమేడ కేగుటకు వీథిమార్గము 'ద్రావిడప్రాణాయామమ్ముగా' నుండుఁగానఁ బురాణసమయంబుల నీపథ మ్మున నడచుచుండు మని బీగమ్ముఁ జెప్పించి యొసంగఁ గవి చిత్తమని తన యావాసంబున కరిగెఁ; గమలయు వృద్ధునితో లోనికిం జని యతని పాద ప్రక్షాళన మాచరించి పయ్యెఁటచేఁ దడియొత్తి శయనించిన యతని పదంబు లొత్తుచు మత్పూర్వావజ్ఞత లన్నియు క్షమింపుఁడని కుహనాదుఃఖం బభిన యించి, వృద్ధుని యుపలాలనఁ బొంది, వీవన చేఁబూని యతండు బాగుగా నిద్రించువరకు సేవించి, పిదప గాఢనిద్రాముద్రితుం డగు నతని వీడి కళా నిధిచెంతకుఁ బోయె, నిదియ నిత్యకృత్యమ్ముగాఁ గొన్నిదినములు గడచె నంత.

శా॥ మాయావాగురఁ జిక్కి వృద్ధుఁ డెద బ్ర•హ్మజ్ఞాని వాఁ డంచు, నెం
తే యత్యుత్తమ యంచు భార్య, మది సం•దేహమ్ముఁ బోఁద్రోసి యా

మాయావిన్ గవినిన్ యథేచ్ఛగతిగా ♦ మాటాడ రాఁ బోవ మో
దాయత్తస్ఫురితావకాశములఁ దా ♦ నై కల్పనన్ జేసినన్. ౧౮

తే॥గీ॥ వింత వినయమ్ములు గపట ♦ ప్రేమ లతివి
రాగభాషణలు పురాణ ♦ రసనిమగ్న
కృత్యములు సేయుచున్ బతి ♦ హృదయసీమ
నధివసించె నాజాణ మా ♦ యాబలాన. ౧౯

వ॥ కవియు.

సీ॥ భారతసంపత్తి ♦ బాహాటముగఁ జూపి
యయ్యాల్మగల మెప్పు ♦ లందినాఁడు
రమ్యప్రబంధమా ♦ ర్గమ్ము లన్నిఁటిఁ జాటి
యయ్యాల్మగలనుతు ♦ లందినాఁడు
సర్వకళాచాక ♦ చక్యమ్ము వెలయించి
యయ్యాల్మగల ద్రవ్య ♦ మందినాఁడు
మహితాత్మరాగత ♦ న్మయులఁగాఁ గావించి
యయ్యాల్మగలకూర్మ ♦ లందినాఁడు
తే॥గీ॥ తతవచోరచనావినో ♦ దప్రసంగ
గతులఁ గరగించి యవ్వారి ♦ కౌతుకముల
కొజ్జయై నిల్చినాఁడు, రే ♦ యుంబవళ్లుఁ
దన్ననుసరింప వారలా ♦ ధన్యమూర్తి. ౨౦

వ॥ మఱియు.

ఉ॥ జాతులు నొక్కపాట సర ♦ సమ్ము లెఱింగిన ప్రోడయాట సం
ప్రీతి గణించువాఁడగుటఁ ♦ బిన్నగుటన్ గులశీలరూపమే
ధాతవైభవుం డగుటఁ ♦ బ్రాణసమానునిగా నిరంతరం
బా తలిరాకుఁబోఁడి కను ♦ నా కవివర్యు నతండు మేలనన్. ౨౧

మ॥ దినభోగక్రమపాటవాంచిత కళా ♦ దిస్థానసౌఖ్యక్షత
స్వనపాండిత్య మనూనబంధనలస ♦ చ్చాతుర్య మాశ్లేషచుం

బనకౌలజ్ఞత తాడనాద్యుపరతిప్రావీణ్యముం బుష్పకే
తనవిద్యానిధి వాఁడు నేర్పెఁ జెలి కత్యంతానురాగమ్మునన్. ౨౨

తే|| గీ|| వాని నామమ్ము తతకళాసానసీమ
యతని మూర్తి కాంతౌఘవశ్యౌషధంబు
వాని వాగమృతంబు విద్వత్ప్రియంబు
వానిఁ గాంచి హర్షింపనివారు కలరె. ౨౩

మ|| కవితామాధురినిం బురాణముల సౌక్యంబందు నుద్యోగపుం
వ్యవహారమ్ముల శిస్తుదస్తుల ధనవ్యాపారమందుం గృహ
స్వవిశేషమ్ముల సర్వకార్యముల వృద్ధస్వామి యానల్ పొన
ర్చు విధుల్ మీఱక, యాపయిం జరతు మెచ్చుల్ పొందునె న్నేనియుం.

ఉ|| బాంధవుఁడై కవీంద్రుఁడయి భ్రాతృసమానుఁడునై సహాయుఁడై
బంధురతత్త్వశాస్త్రగురువర్యుఁడునై వ్యవహారకార్యసం
బంధుఁడునై శ్రితుండునయి మాన్యుఁడునై సుపురాణవక్తయై
యందు నతండు గౌరవము నా జవరాలు నతం డొసంగఁగన్. ౨౫

సీ|| "ఏమోయి" యని కూర్మి వృద్ధుండు చనవీయ
"యేమయ్య" యని చెలి ప్రేమఁ జూఁప
మన్నన లొనరింప నున్నతోద్యోగులు
కవివర్యుఁ డని బంధుగణము మ్రొక్కఁ
"చిన్నయ్య" గారంచు సేవకుల్ కొలువంగఁ
జిన్నపంతు లటంచు శెట్టు లనఁగ
"నేజంటు" గారంచు నెల్ల పౌరులు పల్కఁ
దగునయమ్మును గుమాస్తాలు చూప

తే|| గీ|| నందఱికి నాశ్రయుఁడు వినయాన్వితుఁడు వి
రాగమయుఁ డన్యకాంతాపరాఙ్ముఖుండుఁ
బ్రేమమయుఁ డౌచు నతఁడు వర్తించుచుండె
స్వర్ణదుర్గాంబికాంఘ్రి భావమున నమ్మి. ౨౬

వ|| మఱియు.

మ॥ కొడుకుం గోడలు రీతి వారిరువురుం • గూర్మిన్ దనుం గొల్వ నె
ప్పుడు వేదాంతవిచారణంబున మనం•బున్ నిల్పి నిత్యప్రమో
దుఁడు, శాంతుండు, విరాగి, దానపరుఁడున్. • ధూతాఖిలాంధోళనా
త్ముఁడునై వృద్ధుఁడు కాలమున్ జరుపు నా•మోదప్రపూర్ణంబుగాన్.

వ॥ అముగుదయు నొకొక్కతఱి తన మనంబున గళానిధి నెంచి యిట్లని వితర్కించు.

క॥ ధన మిడి కొమ్మని, బతిమా
లినను గొనం డొక్కనాఁడు • ప్రీతిగఁ గొన్నన్
బుణపడితి నంచు వాకొను
మన మీయం డెట్లు వాని•మనము నెఱుఁగుదున్. ౨౭

ఉ॥ సమ్మతి నన్ విరాగి జను•చాయలఁ జూచి సఖీ! సముద్రమ
ధ్యమ్మున బాడబానలవి•ధమ్మున, నీచసుఖైకపాపమా
ర్గమ్ము ప్రచండకీలిగతిఁ•గాఁ గనుపించు నొకొక్కవేళ భా
వమ్మున నంచుఁ బల్కు నిదు•వాల్గను లంతనఁ జెమ్మ తేఱఁగాన్. ౨౮

ఉ॥ హోమము సేయుచుంటి మద•నోద్ధతశాతశరాగ్ని సర్వశా
స్త్రామృతనీతివాక్యనిచ•యస్ఫురదస్మదుదంచితాత్మ ని
ష్ఠామహిమమ్ము యౌవనర•సమ్ము ఘృతమ్ముగఁ గామినీజన
స్తోమమనోజ్ఞవీక్షణలు • స్రుక్స్రువయుగ్మముగా నితాంతమున్. ౩౦

తే॥ గీ॥ సఖ! స్మరప్రీతిగాఁ జేయు•జన్న మిదియ
దీనిఫలము విచారింప•రాని దవని
నొసఁగుఁ దాత్కాలికానంద • మసురు వీడి
నంతఁ బడఁద్రోయు నరు నిర•యాగ్నికీల. ౩౧

మ॥ అను,నుత్సాహము వీడుఁ, గార్యగతులం • దాసక్తినిం బాయు, మో
మున దైన్యమ్ము నటింప బాష్పసలిల•మ్ముల్ కాల్వలై పార నే
డ్చును, నేమో యను, వెఱ్ఱిమాదిరి నొకం•డున్ దిమ్మయున్, నామ్రా
రనచే నంతన జింత లెల్లఁ దొలఁగన్ •దాఁ గామియై క్రాలెడున్. ౩౨

వ॥ వాని నెట్లేనిఁ బరిపూర్ణవశంవదునిగా నొనర్చుకొనం దలంచుచు.

సీ॥ కావ్యమ్ములఁ బఠించి ♦ కల సందియమ్ముల
నోర్మి మై నడుగు నొ♦క్కొక్కమాటు
పద్దెమ్ముల రచించి ♦ దిద్దుఁడీ దోసమ్ము
లున్న వేమో యను ♦ నొక్కమాటు
జయదేవఫణితసం♦చయము వీణియఁ బాడి
యుల్లమ్ము గరగించు ♦ నొక్కమాటు
హాస్యరసప్రసం♦గాలోలయై ప్రమ
దోల్లాసుఁ గాఁ జేయు ♦ నొక్కమాటు
తే॥ గీ॥ ఆశుధారాకవిత్వమ్ము ♦ నాతఁ డల్ల
నూఁకొనుచు వ్రాసి మెప్పించు ♦ నొక్కమాటు
ఆ కవీంద్రుని ప్రణయసిం♦హాసనమున
నధివసింపంగ నెంచి యా ♦ యలరుఁబోఁడి. 33

వ॥ అతండును.

శా॥ సంతాపించు నొకొక్క వేళఁ గట! య♦శ్రాంతప్రముత్పూర్ణ వే
దాంతానంతపథాంతరోద్విహరణ♦స్వాంతుండ నౌ నన్ను నీ
కాంతానూనదృగంచలాస్త్రవితతుల్ ♦ కామాంధకారచ్ఛటా
క్రాంతాధోజగతిన్ బడన్ జలిపె నౌ♦రా! యే మొనర్పందగున్. ౩౪

శా॥ భాసానూనపురాణధోరణికి భా♦వంబందు హర్షించు స
ద్వ్యాసంగంబున గౌరవించుఁ జనవున్ ♦ స్వాతంత్ర్యముం గూర్చు జి
జ్ఞాసాప్లావితభక్తి బంధురత ని♦చ్చన్ మెచ్చు నివృద్ధ వి
శ్వాసద్రోహము సేయుచుంటి నకటా ♦ వ్యామోహమత్తుండనై. ౩౫

ఉ॥ ఆలుడియా నశించె, సుఖ♦మా మరితాలయ మయ్యె, శాంతమా
తూలె, నహర్నిశమ్మును ఎ♦దో యిది యంచు నెఱుంగరాని యాం
దోళనచేఁ గృశించె మది, ♦ ద్రోహము ద్రోహ మటన్న నీతివా
క్యాళి వినంబడున్ గలికి ♦ కాల్నడ సవ్వడి దూర మౌనెడన్. ౩౬

ఉ॥ దాని దృగంచలమ్ములును ♦ దాని విముగ్ధవచస్సుధాగతుల్
దాని విలాససంపదలు, ♦ దాని విజృంభితకేళికౌతతుల్,

దాని మనోహరాకృతియు, ♦ దాని సపర్యలు మానసోరువి
జ్ఞానపథమ్ములన్ జెలుపఁ♦జాలు క్షణ క్షణ మక్కటక్కటా!

క॥ నను నమ్మి ప్రాణవిత్తము
లను మదధీనముఁ బొనర్చి ♦ పరిణయామృతవా
రిని మగ్న యగుచు నొండెఱుఁ
గని కామిని నవలఁ ద్రోయఁ♦గాఁ దగవగునే? ౩౮

తే॥ గీ॥ ఇరువురంమన నెవ్వారి ♦ కేనిఁగాని
నే కృతఘ్నుండ నగుటది ♦ నిశ్చయమ్ము
నొసఁట వ్రాసెను మూఁడుబం♦తులను దీర్చి
ధాత యింకెట్టు లీవిధి ♦ తప్పు నాకు? ౩౯

మ॥ అని చింతించి వివాహమున్ విడువ న్యా♦యంబౌనె, యిన్నాతి నం
దనులే నాకును గర లౌనురే! ప్రతి♦జ్ఞం ద్రోసి వేఱొక్క కాం
తను బెండ్లాడిన నారకాగ్ని వెనువెం♦టన్ గాల్పదే మించిపో
యినయద్దానికి నిట్లు చింతిలఁగనా♦నే యంచు నుత్సాహియై. ౪౦

తే॥ గీ॥ అతనిగాఢపశ్చాత్తాప♦తతతమస్సు
కాంత, శారదకాంతేందు♦కరమయూఖ
జాలమున్ గ్రిణిసేయు హా♦సమున విచ్చు
క్షణికమున నేమి చిత్రమ్ము ♦ కలదొ దాన. ౪౧

తే॥ గీ॥ అంబికానివాసమ్మున ♦ కరిగి నప్పు
డొక్కఁ డేకాంతమునఁ జిక్కి♦యుండి నప్పు
డెద్దియేని గ్రంథమ్ము ప♦ఠించునపుడుఁ
గుములు నతఁడు పశ్చాత్తాప♦ఘోరవహ్ని. ౪౨

తే॥ గీ॥ పరిణయవీచీపరిప్లావ్య♦భావు లగుచు
వార లీరీతిఁ మనఁగ ♦ వత్సరములు
గడపినంతన యా లేమ♦నడుము బలియుఁ
జిన్నెల నెఱింగి యొక్క ని♦శీథమందు. ౪౩

వ॥ ఆముగుద కళానిధితో నావృత్తాంతము నుడువ నాతం డొక్కింత చింతించి, యామెం గాంచి యిదివృద్ధుని యనుమానమ్మునకు గుఱియగు విషయఁ; బతండు మున్ముందు నన్నుఁగూర్చి సంశయించు,, దాన మన కెన్నేని యిక్కట్టులు గలుగు, నైనను. ౪౪

ఉ॥ ఎందుఁ జరించినన్ సరియె ♦ నీనినచోఁ దమగోష్ఠమందు నిం
పొందు జనమ్ములన్ గనుచు♦నుంటిమి, యీతఁడు డెందమందు నా
చందమె పూనఁగాక నిది♦సాకుగఁ గైకొని లోకు లెల్లరున్
నిందల ముంపరే మనల ♦ నిక్క మెఱుంగుమురే ధరాజనుల్! ౪౫

వ॥ దీనికిం దగునుపాయం బూహింతు నీవు ధైర్యోత్సాహమ్ముల వీడకుండుమని యామెకుం జెప్పి యామఱునాటిరేయి భారతమ్మునఁ గర్ణ జనన ప్రకారమ్ము పురాణమ్ముగా వినిపించి పిదప మంత్రి ప్రభావమ్ములన్ గూర్చి నందయ్య మదికి నాటు నట్లుపన్యసించి పిదప,

మ॥ ధనమున్ ధాన్యముఁ గీర్తియున్ మహితవి♦ద్యాభోగముల్ వైభవ
మ్మును మర్యాదయు సత్సతీమణియు నా♦మోదమ్మునుం గల్గు మీ
కనఘా! నందనుఁ డొక్కఁడుండమి నధ♦న్యతంబు సిద్ధించుఁ గా
వున నేమంత్రము నేన్ జపింపఁగఁ దలం♦పుం బూను టొప్పుంగదా.

వ॥ అనిన విని నందయ్య విషాదమ్మునఁ దల నూఁపె; గమలయు నిట్టూర్పునధవునాననమ్ము విలోకించుచున్నయెడఁ గళానిధి.

శా॥ ధ్యానశ్రీపరిణామమంద నియమోద్య♦ద్భక్తి రూపొంద నే
రేనిన్ గాని హృదంబుజాతమున నెం♦తే నమ్మి తన్ గొల్వ భ
క్తానీకమ్ములపాలికల్పకము లో♦కారాధ్యుఁ డాయీశుఁ డె
న్నేనిన్ వాంఛ లొసంగి కావఁడె యనన్ ♦ వృద్ధుండు దా నిట్లనున్. ౪౬

ఉ॥ ప్రాయము దాఁటె నిప్పుడు జ♦పమ్ముల కోపిక యెట్లుఁ గల్గు? నా
కీ యభివాంఛితమ్ము మది♦నెంతయు గాటము; మీవధూనికిన్
జేయు మటంచుఁ దెల్పు మది ♦ సిద్ధమ యైనఁ బ్రయత్న మెంతయున్
జేయుదు నే నటన్నఁ గవి ♦ నేర్పున నామెను వానిఁ జూచుచున్. ౪౭

తే॥గీ॥ అన్వయాభివృద్ధిద మైన - యట్టిచేత
కామెమాత్రము వలదను నా - యటంచు
నామెమోమున వాల్గాపు - లమరఁజేయ
నామెయూర్పు లేతనవ్వు ని-డారఁ జూడ్కి. ౫౦

తే॥గీ॥ తలను వాంచి మీ శేరీతి - సలుపు మనిన
నటు లొనర్పంగ సంసిద్ధ - నవల నన్ను
నిష్ఠురము లాడవల దన్న - నెమ్మనమ్మె
నంబ వృద్ధుఁ డెంతేని యా-నంద మొందె. ౫౧

వ॥ అటులయిన మంచిదని, మఱునాఁ డుదయమునఁ దగు దీక్షాపరు రప్పించి శుభముహూర్తమ్మునఁ గమలకు శ్రీసంతానగోపాలమంత్రం బుపదేశము సేయించె; నంత కమలయు దశదివసదీక్షాపరతంత్రయయి తన్మంత్ర పురశ్చరణం బభినయించి కడకుఁ గళానిధి యానతిచే నొకనాఁటిరేయి సంభోగచిహ్నాల మఱుగొనగ్పకయే వేకువజామునఁ దన గది కేగి శయనించె; నంత వృద్ధుం డుదయమ్మున మేల్కాని గాఢనిద్రాముద్రితయగు కమల నీక్షించి తెలియంగంచుచు నిట్లు వితర్కించె.

క॥ కలయో, భ్రమయో, నా దృ
క్కులలో నేదైన దోసఁగు - కూడినదియొ యీ
లలితాంగి మేన నీ చి
హ్నాలు వాస్తవములె? యటంచుఁ - నాందోళనతోన్. ౫౩

సీ॥ తమలంపుఁ గెంజాయ - తళుకొత్త నెవ్వాఁడు
ముద్దుల నిడెనో క-పోలసీమఁ
బెరిమంపుఁ బల్గాటు - లొఱయఁగా నెవ్వాఁడు
నానెనో నునుమోవి-పానకమ్ముఁ
గళ లూఱఁ గ్రొంగోటి - క్షతముల నెవ్వాఁడు
కావించెనో గుబ్బ-కవలియందు
వలిపెంపుఁ బెళపెళల్ - నులియంగ నెవ్వాఁడు
వదలించెనో నిండు - వలపుకీలు

తే॥ గీ॥ పరువఁపుఁ బూలు వసివాళ్లు ♦ వడ నెవండు
సడలఁగాఁ జల్లెనో కీలు♦జడసొబంగుఁ
జిఱుతగాలుల కూగు ముం♦గురు లెవండు
చెమటచిత్తడి నెనయంగఁ ♦ జేసినాఁడొ. ౫౪

తే॥ గీ॥ అని తలంచుచుఁ గ్రోధమ్ము ♦ నబ్బురమ్ము
సందియమ్ము మనమ్మున ♦ సందడింపఁ
గా ననేకవిధమ్ములఁ ♦ గలఁత నొంది
యామె లేపంగ నూహించు ♦ నవసరమున. ౫౫

తే॥ గీ॥ ఆమె మేల్కాంచి లేచి త ♦ న్నరయుచున్న
యధిపుచరణమ్ములను గండ్ల ♦ కద్దికొనుచుఁ
దనను దా వింతగాఁ జూచు♦కొనుచు నిలువ
వృద్ధుఁ డీక్షించి యీ చిన్నె ♦ లేమి? యనిన. ౫౬

వ॥ ఆమె యించుక సిగ్గభినయించి పిదప భర్తసరసం గూర్చుండి రాత్రి యొక విచిత్రస్వప్నముఁ గంటి వినుఁ డని యిట్లనియె.

మ॥ అది యుద్యానవనమ్ము సాంధ్యసమయం ♦ బావేళ సౌందర్యసం
పదచే నొప్పిన పూరుషుం డొకఁడు మ♦త్పాణిన్ దమిన్ బట్టి నీ
మది రాజిల్లినభీష్ట మిచ్చెదను ర♦మ్మా యంచు నేమేమొ చే
సెఁ దదీయమ్మగుచేష్టలన్ దలఁచినన్ ♦ సిగ్గౌ మనంబందునన్. ౫౭

చ॥ కల యిది యన్న వృద్ధుఁ డెదఁ ♦ గౌతుక మంది వచించు స్వామి కా
వలయు సుతోదయం బగును ♦ భక్తులకొంగుపసిండి యీక్రియన్
గలఁ గనుపించె నన్నుఁ, గృత♦కస్పృధ దేవుఁడె యౌను గాక ని
ర్మలినపతివ్రతాత్వము గ♦లంపఁగఁ బొల్పడఁబాడి యౌనొకో. ౫౮

చ॥ అనసతి వృద్ధుఁ డట్లు పలు♦కాడఁగ రా దపరాధ మౌను నీ
వనిశముఁ గొల్చుచుంట హృద♦యమ్మున మెచ్చి, రమించి కూర్చె నూ
నుని హరి యంతవాఁడు, మెయి ♦ నూత్నవిలాసము హెచ్చె నీకుఁ గా
వున జప మాపుమా యనిన ♦ బోఁటి ప్రమోదము నందెఁ బిమ్మటన్.

శా॥ సంతానం బిడెఁ బో కృపాకరుఁడు శ్రీ♦సంతానగోపాలుఁ డం
చెంతే సంతస మూనె, వృద్ధుఁ డెద నే♦డే యుల్కిచే వాను నా
వంతేఁ జెందకె బన్న మీగిత మటం ♦ చానందముం జెంది ర
శ్రీంతమ్మున్ గమలాకళానిధులు దు♦ర్గాదేవి ధ్యానింపుచున్. ౬౦

తే॥గీ॥ భార్యకుం జూలు నిల్చె నన్ ♦ పలుకు వినిన
యఱువదే డేఁడు లేగిన♦తరుణమందు
నెవ్వఁ డానంద మొందఁ డీ♦పృథివి నల్లె
వృద్ధుఁ డరుసమ్ముఁ గనె నెల ♦ లేగఁ గొన్ని. ౬౧

తే॥గీ॥ నేఁడు మాపాప పాపల ♦ వేడుకలకు
సలిపినట్టి తపోవ్రత♦సమితి కలరి
చూ లొసఁగె దేవుఁడంచుఁ జు♦ట్టాలగములు
సూడిదల నిచ్చినార లా♦సుదతి కెలమి. ౬౨

వ॥ అట్టితఱి యొకనాఁడు నందయ్య కళానిధిం బిలిచి.

తే॥గీ॥ నీవు నావాఁడ వన్నట్టి♦నెమ్మితోడ
భావమున నున్నదాని నే♦ర్పరుచుచుంటి
వేఱుగా నెంచఁబోకు స♦ర్వేశ్వరుండు
గురుకృపామూర్తి నాకోర్కె ♦ నెఱపినాఁడు. ౬౩

సీ॥ జిలిబిలి పువుఁదేనె ♦ లొలుక ముద్దారుఁ బ
ల్కుల గుల్కు నిసుఁగు లీ♦లలఁ దలంచి
తఱపివెన్నెలనిగ్గు ♦ లొఱయుఁ జెక్కులు సొట్ట
వార నవ్వెడు కుఱ్ఱ♦పరువ మెంచి
పసిఁడిచాయలజిగి ♦ ముసుఁగు లీనఁగ మేన
నొరపారెడు బిడ్డ♦సౌరుఁ గాంచి
గడియ కన్మఱుఁగైన ♦ మఱుకున నేదేని
సవరించు బుడుతచే♦ష్టల నుతించి

తే॥గీ॥ ముద్దు లొడికఁగట్ట, దో♦బూచులాడి
జగము మఱపించు చిఱుపాప♦చాయ లరసి

యుమ్మలికతోడ నిట్టి భా♦గ్యమ్ము నాకు
లేదుకా యని మదిఁ గుమా♦రిలినవాఁడ.

తే॥ గీ॥ అతులితానంద దాయక♦మా యపత్య
ములకు నామె చేసినజప♦మ్ములకు మెచ్చి
కరుణమై స్వామి నేఁటికిఁ ♦ గలుగఁజేసె
మామకేప్సిత మీడేరు♦మార్గ మొకటి. ౬౫

వ॥ అదిగాకీసమయమ్మునఁ గాంత లనుత్సాహమ్ముగా నుండినను, దీరనివాంఛలచే దురపిల్లుచున్నను, శిశువు లల్పాయుష్కు లగుదు రను వృద్ధవాక్యం బొకటి కలదు. మన కది కర్తవ్యాంశంబు; మీ వధూనికకు నాయెడంగల లజ్జాభయమ్ముల పెంపునన్ జేసి, నాకుఁ దనమనోభీష్టంబుఁ దెలుప నిచ్చగింప; దట్లగుట నీ యెడంగల సోదరవాత్సల్యమ్మునఁ జనవున వర్తించుఁ గాన నామె కామ్యమ్ము లెఱుంగుచు నుత్సాహవంతురాలిఁ బొనర్చుచుండు మని పలికిన, నఁదయ్యాతో వల్లె యని పల్కి కళానిధి తనసహజచాతుర్యప్రేమావలంబనముగఁ గమల సముత్సుకం జేయుచు, నామె కోర్కెలఁ దానై తీర్చుచుఁ గంటికి రెప్పవోలెఁ గాపాడుచు, నిముసమేని యెడబాటెఱుంగక కొన్ని మాసమ్ములు దాఁటిన నొక సంధ్యాసమయమ్మున వార లిర్వురు విలాసముగా శయనించి యున్నయెడఁ గళానిధి. ౬౬

మ॥ తన వక్షమ్మున శిరస్సుంచి, ప్రణయా♦ర్ద్రస్వాంతయై గండపా
ళిని గోరొత్తుల నించుచున్ సరసవా♦గ్లీలాచమత్కారసం
జనితానందవిలోల యైన కమలా♦స్యన్ బ్రేమచేష్టావితా
న నవోల్లాసనొనర్చి, గడ్డమును బు♦ణ్కన్ జాగి, వాఁ డిట్లనున్. ౬౭

మ॥ కలికీ! దాఁటిన వేఁడుమాసములు వి♦ఖ్యాతావధానక్రియా
కలితాకాంక్ష మెయిన్ విదేశముల కే♦గన్ మాని, మద్వాగ్నిక
మ్ములలో గాసును జేతి కందదిఁక రే♦పో మాపో, పట్టాలు పో
గల విట్లుండినఁ గాన నేగవలయుం♦గా వానికై వైళమే. ౬౮

చ॥ అనవిని దైన్యమొప్ప వద♦నాంబుజ మందునఁ బుల్కుపుల్కునన్
గనులను నీరు దేర బిగి♦కౌఁగిటఁ బట్టి, మొగమ్మునన్ మొగ

మ్మ నమరఁజేసి. యిట్లనియెఁ ♦ బూనిక నింతటి ప్రేమశూన్యఁపుఁ
బని నొనరింపఁ దోఁచెనె, మ♦నమ్మున నీసమయమ్మునఁ బ్రియా. ౧౯

తే॥ గీ॥ దరిద్ర్య మవరసమైనఁ గొ♦ఱంతటోయి!
నన్ను నేరికి నొప్పగిం♦చఁ దలంచి
తోయి? నామీఁద దయ వీడు♦టొప్పదోయి
కాకనావల్ల దోసఁ గేమి ♦ కలిగె నోయి! ౨౦

వ॥ అదిగాక.

తే॥ గీ॥ పడఁతి చాలింతయని యొరుల్ ♦ పలికిరేని
భీతి దిగులునుదోఁచు మ♦చ్చేతమందుఁ
గలలలోనఁ గృతాంతుండుఁ ♦ గానుపించు
నా కనేకభంగులలోనఁ ♦ జీకు హెచ్చ, ౨౧

తే॥ గీ॥ జిఱ్ఱున జీదకుండ నే♦చెడుగులేక
నిసుఁగుతోఁ కూడఁ జెంబెడు♦నీరములను
బోసికొని బైటపడినపై ♦ బోవవచ్చు
నీ ప్రియాణంపుమాట లిం♦కెత్తవలదు. ౨౨

తే॥ గీ॥ అనినఁ గమలావ ధూటియా♦ననముఁ గాంచి
తుడిచి కన్నీరు సంత్రాస ♦ పడియెదేల?
దుర్నిమిత్తము లేటికిఁ ♦ దోఁపఁగలవు
చిరమనోరథ మీడేఱు♦తరుణమందు. ౨౩

తే॥ గీ ఇది, వృథాభ్రాంతి యానాఁటి ♦ కేడ నున్న
వ్రాలనే నీముముంగల ♦ దరిద్ర్యబాధ
కేమిగాని మనశ్శాంతి ♦ నిచ్చగింతు
విమలదేశాటనాపాట♦వమునఁ గలికి! ౨౪

వ॥ మఱియు మన మెన్నియుత్తు లొనర్చినను లోకము గనుగప్పుట ము సరి, మొక్కొక్కపుడు నావెనుక నేతెంచు విద్యార్థులుసైతము, 'కమలామనోహరా!' యని నాచెవి నాఁటునట్లు బలుకుచుండెదరది యట్లుం

డె, నీపరిణయదినమ్ములు సమీపించుటఁ జేసి నేఁట రేపఁట సన్నిహితబాంధవు లందఱు తెంచెద రింక మీఁదట మన మిల్లేకాంతమునఁ గాలము గడుపవలను పడదుగదా! కావున నాప్రయాణ మాపినను బ్రయోజనము గన్పట్ట దది యుంగాక. ౨౫

తే॥ గీ॥ భావవాంఛల నీడేర్చు♦దైవతమ్ము
సద్గుణమ్ముల నేర్పఁగాఁ ♦ జాలుగురువు
దానధర్మవీరునిఁ జేయఁ♦దగినబాట
సత్కవీంద్రులసొమ్ము దే♦శాటనమ్ము. ౨౬

సీ॥ తిరుగఁగావలె దేశ♦దేశమ్ము లన్నియు,
నిలువఁగావలె సభా♦స్థలములందు
వీక్షింపఁగావలె ♦ విద్వద్వతంసుల
వెలయఁగావలె దండి♦బిరుదములను
జేరఁగావలె రాజ♦శేఖరావళిచెంతఁ
దనరఁగావలయు సం♦స్కారరాజి
వ్రాయఁగావలె రస♦శ్రావ్యకావ్యమ్ముల
స్థాపింపవలె జయ♦ధ్వజవితాన

తే॥ గీ॥ మార్జనము సేసినట్టియ♦శోఽరవిత్తి
తేజముం బెంప నసమాన♦దీప్తిలోడ
స్వీయగేహప్రవేశమ్ము ♦ సేయవలయుఁ
బుడమి విద్వత్కవీంద్రసిం♦హుఁడు లతాంగి! ౨౭

తే॥ గీ॥ ఏ నొకఁడ నుండకుండిన ♦ నేమిలోటు
వాటిలెడు నీకు రక్తసం♦బంధు లెల్ల
వచ్చువారలు దలపోవు ♦ వాడనీయ
కనుని మేమమ్ము వారు ని ♦ న్నరయఁగలరు. ౨౮

తే॥ గీ॥ పరిణయబంధంబు కొల్కద♦ల్పంగనీని
దగుటఁ బ్రస్థాన మాపఁగా ♦ నలవికాని

దగుట, నీకన్న హెచ్చుగా ◆ నహరహమ్ము
బొగులుచున్నాఁడ నామనం◆బున లతాంగి! ౨౯

తే॥ గీ॥ కాన నెలలోన వత్తు నా◆పైనఁ గలుగు
నెమ్మిచే నుత్సుకత వీడి ◆ నెగులువడకు
సంతతము భగవద్గీతఁ ◆ జదువుకొనుము
సకియ! గర్భస్థశిశువు వి◆జ్ఞాని కాఁగ. ౩౦

మ॥ అనఁగ న్నీరము కాల్వలై యురలఁ గ◆ాఢాశ్లేషముల్ జల్పి నె
మ్మనమందుం గరుణన్ వహింపు, భయకం◆పస్వేదయుక్తంబు నా
తనువుం జూడుము. నన్ను వీడు టిది క◆ర్తవ్యంబె, ధర్మంబె? యే
పను లున్నన్ నను నిట ముంపకుము, సం◆ప్రార్థింతుఁ బ్రాణేశ్వరా! ౩౧

క॥ అని గోడుగోడు మనుచును
గనుకొలఁకుల నీర మురలఁ◆గా నేడ్చెడు జ
వ్వని నక్కునఁ బట్టి కృపా
వననిధి యవ్వాఁడు నడలి ◆ పలికె ముగుదకున్. ౩౨

ఉ॥ గోడున నేడ్వఁబోకు నను◆గూర్చి, నికనుదమ్మి నీరముల్
చూడఁగనోప ని న్విడువఁ ◆ జూచెద నే? మనగు ట్టొకింత కా
పాడుటెకాక బాంధవులు ◆ భావములం దనుమాన మూనిరేన్
గూడదె, యప్రతిష్ఠ, తగు◆నో! మరపిల్లఁగ నీవు బేలవై. ౩౩

తే॥ గీ॥ అనుచుఁ గన్నీరు తుడువ నా◆యబల సుంత
యోజన మొనర్చి, మంచి దే◆యూరి కేగి
నను లిఖింపుఁడు గమ్మలఁ ◆ గనికరమున
నని వచింపంగ నామె ము◆ద్దాడి యతఁడు. ౩౪

వ॥ ధైర్యమ్ము కల్పించు వాక్యమ్ము లుపదేశించి మన మీస్వల్ప వియోగమ్మున కోర్చినఁ దిరిగి నిరాఘాటానంద మొందవచ్చును గదా! కాన నడలకుండుము. ౩౫

క॥ అని బుజ్జగించియుఁ బ్రియ
మున్నగర్భమ్ముఁ దడవి శిశువు శిరము ముద్దుం
గొని, యల్లనఁ గౌఁగిటఁ జే
ర్చి నీ కలఁత తీరినదియొ? ప్రేయసి! యనినన్. ౨౬

వ॥ ఆమెయు.

ఉ॥ నీ యనురాగసంపదలు నీ సమయోక్తు లసత్యగాథ లే
మో యనుకొంచు దాఁకొక్కతఱి నున్నది యుండినయట్లు గన్పడెన్
నీ యెదయెల్ల నా కొఱకు నీ పను లేటికి మానుకోవలెన్
బోయి, నెలల్ గతింపక యము న్నరుదెంచు మనుగ్రహమ్మునన్ ౨౭

వ॥ అని గంటువారు పెడమోమునఁ గుందు నామె నూరడించి, ఖేదం బుడిపి పరిహృష్ట హృదయన్ జేసి యామెచే వీడె మంది, నందయ్య నెట్టులో నొడంబరచి యారాత్రియే యతండు తనపయనమ్ము సాగించె.

ఓమ్.

శ్రీమ త్త్రిపురాంబికాయై నమః.

శ్రీ

రసాశ్రయము.

నవదళము.

తే॥ గీ॥ ధూమశకటాధిరోహణ • సేమచిత్తుఁ
డతఁడు పశ్చిమాధీశుస • భాంగణమున
కరిగి యష్టావధానమ్ము • నాచరించి
బహుళసన్మానవిసరముల్ • వడసి యవల. ౧

సీ॥ తనకు మున్ బేర్పడ్డ • ధాత్రీంద్రు లనువత్స
రమ్మొసంగెడు గౌర • వమ్ము లంది
తనపేరు ప్రాకిన • తగిన సీమలలోన
యర్హసత్కారవి • ఖ్యాతు లంది
తన గ్రంథములఁ జూచి • కనసెంచుకొనుచున్న
పండితౌఘస్తోత్ర • పాత్ర మంది

తనదు దైనందినో◆ద్యద్గ్రంథరచనఁ బ
 రీక్షించు నృపునమ◆స్కృతుల నంది

తే॥ గీ॥ తనయశోరమ్ముల కసూయఁ◆గొనిన కుకవి
వితతులఁ ఢీల్పడఁ జేసి ◆ విజ్ఞమిత్ర
గణబహూకృతు లంది ము◆రారిపదాబ్జ
భక్తిసంభరితానంద◆భావుఁ డగుచు. ౨

వ॥ ఒకనాఁడు తన మనంబున.

తే॥ గీ॥ రా జనినశబ్దమే తెంచు◆రాజ్య మెల్లఁ
దిరిగి, కీర్త్యర్థముల నంది ◆ మురిసినాఁడఁ
బిలుపులం బొంది పట్టణ◆ములకు నేగి
ఘనతర వధానములఁ బేరుఁ◆గాంచినాఁడ.

తే॥ గీ॥ ఈజయములైన ధనమైన ◆ నేమియైన
స్వర్ణమగ్రాకటాక్షల◆బ్ధంబు లగుట
దానధర్మాదిపుణ్యసం◆ధానకార్య
సమితి కెచ్చింతు నే నిమిత్త◆ముగ నిలిచి. ౪

వ॥ కావునఁ దీర్ఘయాత్ర లొనర్చెద నని తన మనంబునఁ గృతనిశ్చయుండై కమల నెంచి.

మ॥ నెలలో వచ్చెద నంచుఁ బల్కితిని కా◆ని యట్లు బోకున్కిఁ దా
వలవంతన్ మరపిల్లునేమొ కపట◆వ్యాపారుఁ డంచాడునో,
తెలిసెన్ వీనినిజం బటం చనునొ. యెం◆తేఁ గార్శ్యతన్ జెంది దు
ర్బలయై పోవునొ, యేమిచేయుటకునై ◆ భావమ్మునం దెంచునో. ౫

ఉ॥ తప్పక నీవు రమ్మన్న నెల ◆ దాఁటియు దాఁటకమున్న, లేనిచో
జెప్పెడిదేమి చూడ విఁక ◆ జీవముతో ననునంచు బాష్పముల్
కుప్పల నప్పళించు చొక◆రీతిఁ గవుంగిటఁ జిక్కి యేడ్చు నా
యొప్పులకుప్పవాక్యము లొ◆కొక్కటఁటిన్ ధృతిఁదూలఁజేసెడున్. ౬

క॥ అదిగాక దైవచిత్రం
బది యేమొ లతాంగి నిముస ◆ మైనను గానీ
వదలదు నను నిట్టులె కా
యొదవెడుఁ బూర్వానుబంధ ◆ ముండిన ధాత్రిన్. ౭

తే॥ గీ॥ ఏ ముహూర్తమ్మునందునఁ ◆ బ్రేమమయని
రీక్షణమ్ముల వియ్యముల్ ◆ నెఱపినామొ
యనునిమేషప్రవర్ధమా ◆ నానురాగ
వల్లి, యానాఁడె ముకుళసం ◆ పదఁ దనర్చె. ౮

ఉ॥ అన్నిఁటి కేమికాని, కడ ◆ నాడిన దాని వచోవిధమ్ము ని
ప్పెన్న విచారవారినిధి ◆ నెంతయుఁ ద్రోయు నెటైనఁగాని కా
నున్నది కాకమానదు. మ ◆ హోన్నత యాత్రల నెల్ల సల్పిరే
యన్నువచెంత కేగెదను ◆ గా ద్వరలో నని యాతఁ డెంచుచున్. ౯

వ॥ కమలకొక్క యుత్తరమ్ము లిఖించి, శుభముహూర్తమ్మున నటనుండి కదలి.

సీ॥ జాహ్నవీవీచికా ◆ క్షాళితాఘుం డయి
హిమశైలజేశు వి ◆ శ్వేశుఁ గొల్చి
పూతత్రివేణీప్ర ◆ శీతాంబువులఁ దోఁగి
యాశ్రితపక్షుఁ బ ◆ ద్మాక్షుఁ గాంచి,
ఫల్గునీనది మున్గి ◆ పావనపితృమోక్ష
దమ్ము శ్రీవిష్ణుపా ◆ దమ్ముఁ బొగడి
స్వచ్ఛగంగావని ◆ స్వనడోలలం దేలి
ఖండితాసురపాళిఁ ◆ గాళి వేడి
తే॥ గీ॥ యఖిలశైవలినీనాథు ◆ నందుఁ గ్రుంకి
సాధుజననాథు శ్రీజగ ◆ న్నాథు సరసి
హేమదుర్గాపదాబ్జచిం ◆ తామనస్కుఁ
డాతఁ డానందనిర్మగ్నుఁ ◆ డై యొసంగి. ౧౦

వ॥ జగన్నాథమునం దొకనాఁడు తనమనంబున.

చ॥ మనుజుఁడు నై జనించి యస♦మానవిరాగవిశుద్ధబుద్ధితో
మునిఁగ పవిత్రతోయముల ♦ భూధరజాధవుఁ గొల్చి, సద్వటా
వనిజమునీడ సర్వపితృ♦వర్గఋణమ్ముఁ దెరల్చు నెవ్వఁడా
తనిజని సార్థకం బగుఁగ♦దా యిరులోకములన్ గృతార్థమై. ౧౧

తే॥గీ॥ జహ్నుకన్యాతరంగని♦స్వనము విన్నఁ
గోటిజన్మాఘగిరితతుల్ ♦ కూలిపోవు
హారతు లొసంగుము కిక♦న్యామతల్లి
విశ్వనాథాంఘ్రియుగళి సే♦వించినంత. ౧౨

తే॥గీ॥ తరతరమ్ముల పితృదేవ♦తలు స్వకర్మ
బంధములఁ ద్రెంచి యక్షయ ♦ బ్రహ్మపదవిఁ
జేరెదరటంట ఫల్గునీ♦శీకరప్రి
పోషితమ్మ న్యగ్రోధాగ♦మును భజింప. ౧౩

తే॥గీ॥ ప్రథితగంగేనజాసర♦స్వతుల గురుకృ
పామృతతరంగములఁ దోఁగు♦నట్టివారి
యతులమహిమమ్ము వాకొన ♦ నలవికా ద
టంచు స్థలపురాణవ్రజం ♦ బాడుచుండు. ౧౪

క॥ మలఁగినవి పాపచయములు
తలఁగినది పితౄణభరము ♦ ధరమాన వజీ
వుల కేమి వలయు నిఁక ము
క్తిలలన చేరువఁ జరించెఁ ♦ గృప చెన్నారన్. ౧౫

వ॥ అదియుంగాక నీ జగన్నాథమ్మ నరయుటయుం గలిగె, సర్వవిధమ్ముల మజ్జనిసార్థకంబయ్యె నని యతం డానందమ్ము నందునవసరమ్మునఁ బండా యొకండు తన చిరునామాకవ రొక టందీయ నాందోళనమై యది విచ్చి యిట్లు పఠించె. ౧౬

తే॥గీ॥ తావకీనానృతవచోవి♦ధానతత్వ
మరయలేక నాశానిరీ♦క్షాళి ననిశ

మాళలన్ దోరణన్ గట్టు • నట్టిదీన
హృదయ కావించుతుదినమ • స్మృతి గ్రహింపు. ౧౮

తే॥గీ॥ ప్రణయతాపజ్వరమ్మునఁ • బడి కృశించి
కనుఁగొలఁకు వేడికన్నీటఁ • గలసి చెంప
నంటఁగట్టిన చికురాల • యబల నొకతె
కాంచితే? కవీంద్ర! స్వప్నరం • గముననైన. ౧౯

ఉ॥ కన్నులు మూసినంతఁ దనుఁ • గాంచి హసించి యనేకరీతులన్
మన్ననలన్ బొనర్చునిజ • నాథు నజస్రముఁ గాంచునాసఁ దాఁ
గన్నుల మోడ్చి శయ్యపయిఁ • గాయము వైచి కవోష్ణబాష్పవా
రాన్నిధిఁ దోఁగులాఁడు ప్రియు • రాలినిఁ ద్రోయునె యెట్టికష్టుఁడున్?

ఉ॥ నాయకుఁ డూరికేగుతరు • ణమ్మున బిగ్గ కవుంగలించి య
త్యాయతబాష్పరుద్ధగళ యై • చుబుకమ్మునఁ జేయిఁ జేర్చి, వేం
చేయుము శీఘ్రమే యనిన • చెల్వకు మాసములోన వత్తునం
చాయెడ బాసఁజేసినమ • హాత్మున కేవిధిశిక్షయో, సఖా. ౨౦

తే॥గీ॥ ప్రతినిశయు స్వప్నరంగాలఁ • బ్రతిఫలించి
భయదదంష్ట్రాకరాళవి • స్ఫారవదన
దీర నేత్రుండు ననుఁగట్టఁ • దివురు నాదు
భావిజీతవిపరిణామ • పథము కాదె? ౨౧

తే॥గీ॥ నిన్ను నమ్మిన ముగ్ధ నీ • కన్న వేఱు
దిక్కులేని యనాథ రా • త్రింబవళ్లు
నినుఁ గలువరించు చెలువ కీ • వీదుద్రోహ
మెంతవేదనఁ గూర్చునో • యెఱుఁగలేవె? ౨౨

తే॥గీ॥ ప్రణయమూలంబు ప్రణయసౌ • రభమయంబు
ప్రణయరంగంబు ప్రణయకై • లాసమంచి
తంబు నగు సృష్టినాటకాం • తరమునందుఁ
బ్రియు ప్రియము లేని కలికి యె • వ్విధి నటించు? ౨౩

ఉ॥ కమ్మపయిన్ గనంబడెడు ♦ కంకణచిహ్నము లేద యంచు భా
వమ్మున నెంచెదేమొ యని ♦ వాడి మనం బుడుకెత్తఁగాఁ ద్వదీ
యమ్మగు దర్శనమ్మునకు ♦ నై విలపించు మదశ్రుబిందులం
చెమ్మకఁ జూచుకొమ్ము ♦ సుకవీ! యివినాకడసారిచిహ్నముల్. ౨౫

ఉ॥ నమ్మిక నూన నాతుదిక్ష ♦ ణమ్మున కేనియు వత్తు వంచు, ని
త్యమ్ము భివృద్ధినొందిన, మ ♦ హత్తరఁపున్ బ్రణయమ్ము వ్రాయఁగాఁ
గమ్మయె చాలఁబోమ చిర ♦ కాల వియోగతరాగ్నితప్తదే
హమ్ముఁ దొఱంగుచున్న, హృద ♦ యమ్మున నిన్నె స్మరింతు నమ్మమా.

తే॥ గీ॥ మామకీనవినిర్మల ♦ ప్రేమమహిమ
సత్కుమారునిరీతి సా ♦ క్షాత్కరించు,
గడియ దగ్గరెనంచుఁ గ ♦ న్పడెడు నేఁటి
చిన్నెలన్ గాంచ నాఁటికేన్ ♦ జేరరమ్ము. ౨౬

తే॥ గీ॥ త్వత్కఠినభావసీమఁ గృ ♦ పారసమ్ము
నాటుకొనె నేని యొకటి రె ♦ న్నాళ్ళలోన
నాకు నేత్రోత్సవమ్ము నొ ♦ నర్పనెంచు
మీ యదృష్టవిహీన, యిం ♦ కేమి వ్రాయు. ౨౭

క॥ అను లేఖ చదివి, మదిఁ బొ
ల్లినదుఃఖాశ్రుల నడంచి ♦ రేపటి కెటులేన్
జనవలె యాత్రాదిక మా
పను లెల్ల ముగిసెనటంచు ♦ వాఁడు వగపునన్. ౨౮

ఉ॥ మానిని స్వప్నవృత్తము ప్ర ♦ మాదముఁ గూర్చెదు నంచుఁ దోచు డెం
దాన, మదీయజాతకవి ♦ ధానము సూచితమేనియున్ గళ
త్రానికి నెట్టులేన్ దొసఁగు ♦ తప్పదు, అయ్యది తప్పిపోవన
ల్లైన దురంతదుఃఖవివ ♦ శాత్ముఁడనై చెడిపోవనే విధీ!

తే॥ గీ॥ కమ్మ లిఖియించి మూఁడు ది ♦ నమ్ము లేగ
దుర్నిమిత్తమ్ము లెన్నేని ♦ దోఁచుచుండె

జితకుహారమ్మునం దగ్గి♦సెగ జనించెఁ
గలికి నీక్షించుభాగ్యమ్ము ♦ కలదొ లేదొ! 30

సీ॥ సరిచేయమి మొగమ్ము ♦ నరముసుంగునఁ ద్రోయు
చికురాలఁ గొనగోళ్లఁ ♦ జిక్కుదీసి
కనుగూర్కు విడి దారిఁ ♦ గాచికొంచి నిరాసఁ
దొరలిన కన్నీటి♦ తెరలఁ దుడిచి
తెలిజాలువాఁ మెఱుం♦గులు మాయ వసివాళ్లు
వడినమోమునఁ గ్రొత్త♦పసలఁ గూర్చి
మదిఁ గుమారిలి పైకి ♦ నొదవెడు నిట్టూర్పు
సెగలఁ గ్రాఁగినమోవి♦జిగి ఘటించి

తే॥గీ॥ ఓగిరమ్మును నిద్రయు ♦ నొల్లఁబోమి
కందువారి కృశించిన♦కాయవల్లి
మఱలఁ బుష్పింపఁజేయు నె♦మ్మనమునందుఁ
దలఁచుచుంటి దైవ మ్మెట్లు ♦ తలఁచినాఁడొ?

తే॥గీ॥ కమ్మ హా సగతీ! మ్మైన♦క్షణము మొదలు
వామనేత్రం బదరుచుండె ♦ భావమందుఁ
గారణము లేని దిగులు సం♦ఘటిలె, నేమి
ముప్పు మూడంగనున్నదో ♦ ముదిత కచట. 3౨

వ॥ అని వాపోవుచు దైవమ్ములఁ గూర్చి మ్రొక్కుచుఁ దనయా
త్రాదికము లన్నియు నాదినముతో సమాప్తం బగుటచే నారాత్రి ధూమ
శకటమ్ము నెక్కి ద్వితీయ దినోదయమ్మున.

తే॥ గీ॥ బ్రహ్మతేజాన హరియంత♦వానిప్రల్ల
దమ్ముఁ దూలించి స్వప్రభా♦వమ్ము నడిగ
సలిపె నెవ్వాఁడు వానియా♦శ్రమము సేరి
గౌతమీగంగ, గంగ నై♦క్య మ్మొనర్చె. ౩౪

మ॥ అట నేమేమి పౌనర్పుఁగావలయు నం♦ద్యాద్భక్తి నవ్వాని న
న్నిఁటిఁ గావించి ప్రయాణమై యలక కెం♦తే సంజకుఁ బోయి, యు

త్కటఖేదమ్మున వృద్ధునాలయబహి♦ర్ద్వారమ్మునం జేర, న
చ్చట నెయ్యంబగు శ్రీధరుండు గని కై♦చాఁపిచ్చి నిట్టూర్పుతోన్. ౩౫

తే॥ గీ॥ నా "చెలిగ్రామము" గాంచిరా? ♦ నోటిమాట
యైన ప్రాప్తింప లే దని♦యడలువాని
వాలకముఁ గాంచి కవి కడు♦జాలిఁ దూలి
లో నుబుకు దుఃఖ మడఁచి య♦వ్వాని కనియె. ౩౬

తే॥గీ॥ కమలకు సుఖంబె? నీ చెలి♦గ్రామ మేది?
కేమి మూడినదోయి యీ♦యింట నేఁడు?
చెప్పుమా యన్న నడలుచు ♦ శ్రీధరుండు
బావ! కమల లేదింక ప్ర♦పంచమందు. ౩౭

తే॥ గీ॥ అనిన విని నిలుపోపక ♦ హా! యటంచు
నా బహిర్వేదికోపరి ♦ నట్టె కూలి
"గ్రుడ్లనీరు గ్రుడ్లనె గ్రుక్కు" ♦కొనుచు శ్రీధ
రా! సవిస్తరము వచింప♦రా! యనెఁ గవి. ౩౮

వ॥ అనిన శ్రీధరుం డిట్లనియె.

ఉ॥ వింతగఁ దోఁచెఁ బో ప్రసవ♦వేదన నిన్నటి రెండుజాము లం
దంత భిషగ్వరాగ్రణుల ♦ నందరినిన్ బిలిపించి వారిచే
నెంతయు నౌషధమ్ముల గ్ర♦హింపఁగ చేసినపైన రాత్రి కొ
వంత సుఖమ్మె సంగె; బ్రస♦వం బయె; కాంచెఁ గుమారుఁ బిమ్మటన్.

వ॥ అట్లు జన్మించిన కుఱ్ఱఁ డప్పుడ దివంగతుం డయ్యె. నారాత్రి
యామ్యద్వయమ్ము గడచనఁ దీవ్రజ్వరతప్తదేహయై వడవడ వడంకు కమలం
గాంచి దాది యావార్త వృద్ధుతోఁ దెల్ప నాతండు ముదల నొసంగ నే
భిషక్కుం గొనివచ్చితి. నాతఁడు నౌషధ మిచ్చి చనెఁ; దదౌషధసేవనానంతర
మత్యంతబాధాకరం బగు వాంతిచే నామె యమితాయాసమ్ము నెంది ప్రభా
తంబగునం దనుకఁ దదాయాసాపీడితయై కడకు నలిక్కులన్ జూచి, "కళా
నిధీ! కళానిధీ" యని యెలుగెత్తి కేకవైచి కన్గవ మోడ్చె. నే మెల్లరము సంధ

పొడసూపె ననుదిగులున వైద్యునికొఱకు వార్త నంపితి; మతం డరుదెంచు నంత కంతయు ముగిసె నన దద్వృత్తాంత మాలించి కన్నీ రొడికగట్ట కొంతతడ వట్లుండి పిదప శ్రీధరునియోదార్యులం దేటి కమలా చితిచిహ్నాలఁ గొన్నిఁటి నడిగి లేచి నిలువంబడిన కవిం గాంచి శ్రీధరుండు బావా! యీ యర్ధరాత్రిమ్మున నెట కేగెద వన బ్రత్యుత్తరం బొసంగక తివ్వున నేగు నాతని వెంటనంటి శ్రీధరుండు పిల్చుచున్నను వెనుదిరిగియైన చూడక కళానిధి యా యంధకారమ్మున నదృశ్యుం డయ్యె.

ఓమ్.

శ్రీమ త్పురాంబికాయై నమః.

శ్రీ

రసాశ్రయము.

౬ వ దళము.

సీ॥ అది జీవగణముల ♦ తుదివెలుం గయ్యదే
కాళరాత్రికిఁ గాగ ♦ డాలడాలు
అది మానవాంత్యశాం ♦ త్యాలయం బయ్యదే
కాలమూర్తికిఁ బగ ♦ డాలమేడ
అది జనకోటిచి ♦ హ్నలదీవి యయ్యదే
మిత్తికుతుకఁ దళు ♦ కొత్తుదండ
అది మృతప్రాణిబం ♦ ధ్వాక్రోశ మయ్యదే
ప్రళయరుద్రునితాండ ♦ వస్థానమ్ము

తే॥గీ॥ అది నరౌఘమ్ములకుఁ గడ ♦ కబ్బుచోటు
అయ్యదే సమదృష్టిగా ♦ నరసి యాశుఁ
డెల్లరకిఁ దుల్యముగఁ బంచి ♦ యిచ్చు గేహ
మది మసనభూమి యమునిది ♦ వ్యరథనేమి.

చ॥ చీఁకటి ఘూనభస్సులుల♦చెల్వు గ్రసింపఁ జితాగ్నిదీపికల్
చేకొని డాకినుల్ వికట♦నృత్యములన్ బొనరింపఁగాఁ బిశా
చకుల మెల్ల పిండములఁ ♦ జేతులఁ దాల్చి క్షుధార్తిఁ బొక్కన
స్తోకసృగాలరావముల♦తో దిశ లెల్లెడ మాఱుమ్రోఁగఁగన్. ౨

తే॥గీ॥ అతిభయంకరమైన ప్రే♦తాలయమునఁ
గాడు కాడున కేగి యా♦కవివరుండు
నెన్నియొ పరీక్ష లొనరించి ♦ యేగుచుండెఁ
గాలి కూలిన వేఱొక్క♦కాటిదరికి. ౩

వ॥ ఇట్లు చితావ్రాతమ్ము లన్నియుఁ బరీక్షించి నిస్పృహఁ దపించి యుస్సు రని నిట్టూర్పు లొలయ నొండుచితిం జేరి యందు.

ఉ॥ నాలుగుదిక్కులన్ బుడమి ♦ నాటిన పుల్లలగుఱుఁ జూచి యాం
దోళనతోడఁ గాటిని గ♦నుంగవ లంటఁ బరీక్ష సల్పి స
గ్గాలము లగ్గి యుంట సొదఁ ♦ గాడ్పుడఁ జేయమి పెట్టినట్టి యా
నాలివి పెట్టినట్టులె క♦నంబడె నంచు నెదం దలంచుచున్. ౪

చ॥ ఇది తలవైపు, పాదతల ♦ మియ్యది, యియ్యది యూరుయుగ్మ, మి
య్యది నడు. మియ్యదే యెద, యి♦దా గళ, మియ్యదె కా మొగమ్ము, నీ
యదె కనుదోయి, యంచుఁ జితి♦యందలి యస్థినిరూపణం బొన
ర్చుఁ దనమనమ్మునన్ ముగుద♦రూపము తాండవ మాడుచుండఁగాన్.

చ॥ తలఁపులలో నటించు వని♦తాలలితాకృతిఁ దచ్చితి న్నచం
చలదృఢభావనాబలము♦నన్ విరచించి తదేకదృష్టిమై
నిలిచెఁ గనుంగవన్ బొడము♦నీరము లింతలు నంతలై కెలం
కుల డిగి వార్ధిపోలిక న♦కుంఠితరీతిగఁ దన్ను ముంపఁగాన్. ౬

తే॥గీ॥ ప్రాణమే లేని జీవితే♦శ్వరిచరిత్రి
తన తలఁపుశాసనమ్ముపైఁ ♦ దనరుచుండ
మాసిపోయిన కలికివి♦లాసరుచులు
పునుకతతిపై నిరూపించు♦కొను నతండు. ౭

తే॥గీ॥ అంతఁ డటు కొంతతడవు కో•య్యావడి నిలిచి
పొరలివచ్చెడు దుఃఖాశ్రు•వుల నడంచి
చదికిలంబడి జీవితే•శ్వరిచరిత్రఁ
బనవి పనవేడ్చె గద్గద•స్వన మెసంగ. ౮

ఉ॥ హా, కమలాస్య! హా, సురుచి•రాధర! హా, జగదేకమోహినీ!
హా, కవయిత్రి! హా, సవి•నయాత్మిక! హా, ప్రణయస్వరూపిణీ
హా, కలకంఠి! హా, సహృద•యా! భవదీయఋణంబుఁ దీర్చ నీ
వీ కఠినాత్మునిన్ విడిచి • యేదిశ కేగితివో? హృదీశ్వరీ! ౯

తే॥గీ॥ బాసతప్పినవానికిఁ • బ్రాచితమ్మె
నింత కఠినమ్ముగా విధి•యించితేల?
ప్రేయసీ! నీవు లేనట్టి•విశ్వ మెల్ల
నాకనుంగవలకు శ్మశా•నమ్మె సుమ్మె. ౧౦

మ॥ కడప్రాణమ్మున నున్న వేళ మది నీ•కౌఠిన్య నూహించి ‘యె
క్కడ నున్నావో, కళానిధీ’ యనుచుఁ గే•కల్ పెట్టి నావంట, బె
గ్గడిలన్ బాంధవు లెల్ల సంధి యని యీ•గాథల్ చెవి న్నాటిన
ప్పుడు నైనన్ మెయిఁ బ్రాణముల్ వదలవే•మో? చయ్యనన్ బ్రేయసీ!

మ॥ నను సాధించితి వన్నిరీతుల నెలం•తా! పుణ్యయాత్రావ్రతం
బొనరింపన్ దురితమ్ము లారునని నే • నూహించితిన్ గాని పు
ణ్యనికాయం బిటు సేయు నంచు మదిలో • నావంతయే నెంచ ధా
తృనియోగంబు నొకింత దాఁటఁ దరమా•నే యేరికేన్ బ్రేయసీ! ౧౨

మ॥ అనవద్యంబు త్వదీయమానస, మన•ర్హస్వాంతుఁడన్, ద్వద్గభీ
రనితాంతోజ్జ్వలనిష్కళంకప్రణయా•ర్ఘజ్ఞానశూన్యుండ నౌ
ట, నినున్ గాలుని కప్పగించితినఖం•డప్రేమసామ్రాజ్యల
క్ష్మిని దక్కించుకొనంగ లేనయితిఁ జూ•మ్మీ మందబుద్ధిన్ సఖీ! ౧౩

తే॥గీ॥ భయముగా నుండె నీ గర్భ•భరము నాకు
నెల గతింపక మున్న రా•వలయునంచుఁ

దొరలు కన్నీటికాఁగింటఁ • దోఁగినార
మదె కడబుణం బని యెఱుంగ • నైతి నకట!

ఉ॥ నెమ్మది సంశయించెదవు • నిత్యము నాదగు ప్రేమ నిష్కళం
కమ్మొ, కళంకమో యని య • ఖండము నా ప్రణయమ్ముగూర్చి నీ
కిమ్ముగఁ జెప్ప నప్పుడిది • యే భవదీయహృదంబుజాసిఖ
డ్గమ్మున ప్రక్షళించెద నె • డందఁ బరీక్ష యొనర్పవే ప్రియసీ! ౧౫

తే॥ గీ॥ పాపమో, పాపమో, యంచు • బ్రతికినన్ని
నాళ్ళు మన సీయనైతి నీ • నాఁడు కుమిలి
కుమిలి యేడ్చుచుంటిని? యీ వ • కుటిలమహిత
ప్రణయమూర్తివి నీకు నా • రకము లేదు. ౧౬

తే॥ గీ॥ నీదు ఛాయాపటమ్మును • నీ ప్రణీత
పద్యములు నీకుఁ బ్రీతిగ న • ర్పణ మొనర్చి
యీ యదృష్టవిహీనున; • కేగినావె
కనికరంపు దివియైన లో • కమున కబల! ౧౭

ఉ॥ ఏకనుదమ్మి యశ్రుకణ • మింత కనుంగొనినంత జీవముల్
పోకడ పెట్టుచాడ్పు వగ • పున్ గనువాఁడనో, యాకనుంగవల్
నాకయి యుబ్బుదేరఁగ న • లందరుచున్ నిరతోష్ణ బాష్ప ధా
రాకలితమ్ము లైనవన • నక్కట! గుండియ వ్రీల దేలనో. ౧౮

తే॥ గీ॥ నీ హృదగ్ని చితాగ్నియై • నిన్నుఁ గాల్చె
నాదు దుఃఖాశ్రుజలనిధి • నాహృదంత
రాళబడబానలము నన్ను • మ్రగ్గఁజేసి
కలిపి నీతోడ సుఖమూర్తిఁ • జలుప వకట. ౧౯

శా. లేరే ధారుణి నెందు నేన్ విధురకే • లిన్ గ్రాఁగి మోదమ్ము లే
పారన్ గూడి చరించు దంపతులు క • ట్టా! యిట్టి దుర్యోగ మె
వ్వారేన్ బొందిరె, లేక నా యఘఫల • ప్రాప్తింబు దుఃఖైకగా
ధారంభంబు నొనర్పనెంచెనో మదీ • యాశాలతల్ త్రుంగఁగాన్. ౨౦

తే॥ గీ॥ తలఁప నేనింక స్థూలనే♦త్రముల తోడఁ
జూడఁగా లేనుకో నీదు♦సోయగమ్ము
హా మదీయజీవంజీవ♦మా! యయో! ప్ర
ణయనిధానమా! హా సుఖా♦నందమూర్తి! ౨౧

క॥ అని తల మోఁదుకొనుచు నే
చిన నెవ్వగల సెగలాని ♦ చిత్త మెరియ హా
యని నేలం బడియె నచే
తనునిక్రియన్ జీవకోటి ♦ దయఁ ద న్నరయన్. ౨౨

వ॥ కొంత తడవట్లు పడిలేచి పెల్లుబ్బుదుఃఖమ్ము నడంచి యామెం దలంచి.

ఉ॥ ఆలివి కాదుకాని, తన♦యావలిఁ గాంచఁగలేదుగాని, యి
ల్లాలికి నీకు భేదము ర♦వంతయుఁ దోఁపనిభంగి నెల్లకృ
త్యాలిఁ బొనర్చి నాదుహృద♦యమ్మునఁ గాపురముంటివి, నిండు చూ
లాలితనమ్ముతో నుతక♦లాకలితాస్యముతో హృదీశ్వరీ! ౨౩

మ॥ తల నొక్కించుక వాల్చి కేల్మొగిచి డెం♦దమ్మందు విశ్వాససం
కలితానందము మిన్నుముట్ట నెదిరేన్ ♦ గానిందు మీ చెప్పిన
ట్టులు కావించెద నంచు నాయెదుట నొ♦ట్టుంబెట్టు కొన్నట్టి నాఁ
టి లసన్మోహనమూర్తి కన్నులకుఁ గ♦ట్టె న్నేఁడునున్ బ్రేయసీ! ౨౪

ఉ॥ కమ్మని తేనెవాఁకలచొ♦కారము లుల్లసిలంగ నూత్నభా
వమ్ములతో సమగ్రరస♦పద్ధతి నల్లిన పద్యజాలమే
నిమ్మగఁ జూచి మెచ్చి కవ♦యిత్రివి నా దన లజ్జ నొందు నీ
యెమ్మెకు సంతసించితెద ♦ నీ గతు లెంచకయే హృదీశ్వరీ! ౨౫

శా॥ ఏ నేదేన్ నిశలన్ రచించునెడ నెం♦తే నీవునుం గూడ, యే
వో నాలక్కరముల్ లిఖించి సరియౌ♦నో లేదొ? యీక్షింపు డం
చానన్ బెట్టి యెట న్ననున్ విడువ కొ♦య్యారమ్మునన్ నాపనుల్
మానంజేసియు హాస్య మాడెదు నినున్ ♦ భావించెదం బ్రేయసీ! ౨౬

ఉ॥ నీకళ, నీయొయారమును, ♦ నీనగుమోమును, నీవిలాసమున్,
నీకవితారసస్థితియు, ♦ నీ మృదుగానము, నీప్రగల్భముల్,
నీ కువు కూ నినాదములు, ♦ నీ సరసోక్తులుం, నీ సపర్యలున్,
నాకు సతమ్ము లంచు మది ♦ నమ్మితి నీగతు లెంచ కక్కటా! ౨౭

తే॥గీ॥ కలికి నీ కేహ్యమైన జం♦గమ్ము నాకు
భోగ్య మెట్లగు నని తల♦పోసినావు
వచ్చెదను నేను గూడ యే ♦ వాసులేని
తావుల సుఖింపఁ గలము మో♦దమున సకియ! ౨౮

శా॥ నిందావాక్యము లాడుచుండిరి యొరుల్ ♦ నేస్తమ్ముఁ జాలింత మ
న్నం దైన్యమ్మున నన్ను జూచి తగవా♦నా మీకు లోకానికై
యెం దేనిన్ దమభావముల్ విడచువా ♦ రెవ్వార లాయంబదృ
ష్టిం దప్పుంబడకున్నఁ జాలు నను నీ♦చిత్తంబు మెత్తున్ సఖీ! ౨౯

ఉ॥ గాదిలిచైదముల్ సలుపఁ♦గా దొరకొన్న క్షణమ్ములందు, నే
మాదిరి లేని ప్రేమరస♦మండితకోపము నూనువేళ, న
త్యాదరశీతలేక్షణసు♦ధారసధారల ముంచునాఁడు, నా
యీ దురదృష్టపుం దశ యొ♦కింతయుఁ దోఁపక పోయెఁ బ్రేయసీ! ౩౦

మ॥ జడవ్రేట్లం బడి మాఱుమో మిడిన నా♦చాయన్ విలోకించి యే
వడువున్ జేఁతలనేని నాప్రణయకో♦పం బార్పఁ గారామిఁ జే
రడ లేపార ననున్ క్షమింపఁదగు నేఁ ♦ డంచున్ విచారాశ్రుధా
రలఁ దోఁగాడుచు నాకవుంగిలికిఁ జే♦రన్ వచ్చు ని న్నెంచెదన్. ౩౧

చ॥ ప్రణయము మీఱఁగా రజత♦పాత్రమునందు నవోదనమ్ము శా
కనిచయమున్ ఘటించి ననుఁ ♦ గాంచి హసించి చవుల్ వచించు చ
ల్లన "మడి వీవనం" గొని క♦రమ్మున వీఁచుచు నాకు వృద్ధపాం
తన గుడువంగఁ బెట్టు వని♦తాలలితాకృతి నింకఁ గాంతునే? ౩౨

శా॥ అంచుల్ తీర్చినకుచ్చెళుల్ పదములం ♦ దల్లాడఁగా, మేని క్రొ
మ్మించున్ మించెడు తళ్కు మువ్వలువపై ♦ మేల్మించఁ, జిఱ్ఱువ్వ రా

ఱించ౯ మోవియుపై, నిజాస్యము ప్రపం♦చించ౯ విలాసమ్ము, శ్రీ
నించ౯ జూడ్కులు, దేవిఁ గొల్చెదు నిను౯ ♦ జింతించెద౯ బ్రేయసీ!

మ॥ కలితానూనరతి౯ సుఖించునెడలం ♦ గౌఁగిళ్లలో సౌఖ్యవే
ళల గండమ్ముల ముద్దుపెట్టుచుఁ బ్రియా♦లాపమ్ముల౯ ముంచు నాఁ
డలినీలాలకముల్ నఖప్రతతి న♦వ్యాజమ్ముగా దువ్వుచోఁ
దలఁప౯ నీపయిఁ బ్రేమ యింతదని డెం♦దమ్మందున౯ బ్రేయసీ! ౩౪

చ॥ పులుకుపులుక్కన౯ గనుల ♦ ముంచెడు నశ్రులతోడ గద్గదా
కలితవచస్సుతోడ భయ♦కంపితగాత్రముతోడఁ బెన్దిగుల్
తలఁకొను మోముతోడ నెల♦దాఁటకమున్నరుదెండటంచు న
న్నెలయుచుఁ బల్క నీ కభయ ♦ మిచ్చి తొలంగితి సైపుమా సఖీ! ౩౫

తే॥ గీ॥ సైపుమా యంచు వేడుచుఁ ♦ జరణసీమఁ
దలను వ్రాల్చిన ననుఁ బ్రియం ♦ బొలయఁ గాంచి
కౌఁగిఁట గదించు మోహనా♦కార మీ భ
వమ్మునందున నాకుఁ గ♦న్పడదు కాదె. ౩౬

ఉ॥ ఇమ్మెయి నంత్యకాలమున♦కేఁ జనుదేరమి నే మటంచు డెం
దమ్మున సంతపించితివొ ♦ నాకు లిఖించిన యట్లు నిండు ప్రా
ణమ్ముఁ దొలంగువేళనయి♦న౯ గరిను౯ ఖలు నీకృతఘ్ను నా
మ మ్మెటు లెంచినావొ యణు♦మాత్రము కిన్కవహింప కంగనా! ౩౭

తే॥ గీ॥ ఈ చితాగ్నిమహాజ్వాల♦లెల్ల న౯ ద
హింపఁజేసినఁ గొండయుఁ ♦ బృథివి నేక
మై నను౯ నల్చివేసిన౯ ♦ గాని నాదు
కలుషమున కేమి నిష్కృతి ♦ కలదు కలికి! ౩౮

తే॥ గీ॥ స్వప్నమందైన నా కంటఁ ♦ బడి క్షమించి
తి నని నీవు వచింపకుం♦డిన నెలంత!
యిహపరమ్ములలోన నీ ♦ యీ కృతఘ్ను
వేషికి౯ దావు దొరకునే ♦ విశ్రమింప? ౩౯

... ...

క॥ అని కొండొకతడ వాఁగియుఁ
గనుదమ్మి నిమీలితమ్ము ♦ గాఁ దలఁపుల నా
ననఁబోఁడి నిలిపి ధ్యాన
మ్మున మునిఁగెన్ సుదతిఁ గాంచు ♦ పూన్కి యొసంగన్. ౪౦

వ॥ ఇట్లు ధ్యానించియుఁ గలికి నరయఁజాలక యోజన మెఱయ.

తే॥ గీ॥ కాలబద్ధమ్ము లోకమ్ము ♦ కాలబద్ధ
మీ జనౌఘమ్ము సర్వమ్ము ♦ నీవు నేను
గాలబద్ధుల మట్లౌటఁ ♦ గలికి! నీవ
యెట్లు స్వప్నసాక్షాత్కార ♦ మీయఁగలవు. ౪౧

వ॥ అని కాలు నుద్దేశించి.

క॥ ప్రణయపిపాసావేశితు
నను నాప్రణయార్ద్రమూర్తి ♦ నాజీవముతో
ననుకంపఁ గలుపుము మన
మ్మున నినుఁ గొల్చెదను కాల ♦ మూర్తీ! సతమున్. ౪౨

తే॥ గీ॥ నా ప్రణయభాగ్యరాశిని ♦ నా విశుష్క
జీవితానందమూలంబు ♦ నీ విభావ
రి నొకసారి చూడఁ దలంతుఁ ♦ గనికరమున
దానిఁ జూపింపుమా దయా ♦ ర్ద్రస్వభావ! ౪౩

సీ॥ కడ కేమి మధువు చి ♦ ల్కఁగ నెంచెనో నాదు
పతితజీవితనీచ ♦ పాత్రియందుఁ
దుద కెటుల్ హృదయతం ♦ త్రుల మీట నెంచెనో
నా హృదయాగ్నికి ♦ దోహదముగఁ
జివర కే ప్రీతినలఁ ♦ జెల్లింప నెంచెనో
నా క్షమాపణవితా ♦ నమ్ము లురలఁ
జనుచు నే ప్రశ్రయగ ♦ ర్జనఁ జేయ నెంచెనో
నా శిలాసదృశమ ♦ నస్సు ప్రిదుల

తే॥ గీ॥ నంత్యమం దెట్టివాగ్దత్త ♦ మభిలషించి
నదియొ మాస్థిరప్రేమ చి ♦ హ్నముగ దాని

నడిగి చూచెదఁ గృపనూని ♦ యామె నొక్క
సారి చూపింపుమా నమ♦స్కార మిడుదు. ౪౪

మ॥ అనిసర్గం బవిచారణీయ మకృతం ♦ బన్యాయ్య మీ కార్య మె
ట్లనువౌ మానవజాతి కీతఁ డిటులే♦లా శోరెనం చెంచెదే
మొ నతిన్ నాకయి ధారవోసి సకలం♦బున్ నన్నె ప్రాణం బటం
చనుకాంతన్ గడసారి కాంచు కొఱకే♦యత్నించు టన్యాయ్యమే?

ఉ॥ న్యాయమె? మీసభాంగణము♦నన్ మునులేన్ దల లూఁపనెంతురే?
ప్రాయని ప్రేమరాజ్యవిభ♦వప్రమదామృతడోలికావిహా
రాయతభృంగదంపతుల♦యం దొకదాని వధింపఁజూచు ట
న్యాయము కాదె ప్రేమకరు♦ణారహితం బిల ధర్మమే ప్రభూ. ౪౬

ఉ॥ లోకమనోజ్ఞతాప్రణయ♦లోలుప మైన స్వతంత్రగానమా
లాకలనమ్మచేత దిశ♦లన్ విహరింపుచు సాత్వికోదయ
శ్రీకి! నిధాన మై యెసఁగు ♦ భృంగకులాంగన నేల తుంచితో
యీ కనికార మేది యది ♦ యే మపరాధము సల్పెనో ప్రభూ! ౪౭

తే॥ గీ॥ ప్రణయపరిమళ మఖిలది♦క్ప్రతతి నిండ
దైవగతిచేత నొక్కల♦తన్ వసించి
జగము మఱచిన క్రొంబూవు♦జంట వేఱు
పఱుపఁ జేయాడు నొక్కొము♦ష్కరునికైన.

క॥ నీవేడ? దయావిరహిత
మీవిత మేడను? మదీయ♦వృజినమె ని న్నీ
త్రోవ నడిపెనేమొ? కృపా
భావమ్మున నాదువిన్న♦పముఁ జేకొనుమా. ౪౮

చ॥ ఎఱుఁగనివాఁడఁ గా నుసురు ♦ లేదినజీవుల కెల్ల నీడుచు
ట్టటికము తప్పదంచు, నక♦టా! యటులైన యనాథపాళి ని
ష్కరుణముగా దురంతనర♦కమ్ములఁ ద్రోయుదు వంచు నింత ని
ష్ఠురుఁ డగు నెవ్వఁడేన్ నెనరుఁ ♦ జూపుటసత్య మటంచుఁ గాలుఁడా!

చ॥ ఎఱిఁగియు నిట్లు వేదగత ♦ మేమనె దేనియు నిన్నుఁగూర్చి వి
స్ఫురతరధర్మమూరివను ♦ సూక్తులు వింటె, దయాప్రియత్వమే
పరవగు ధర్మసిద్ధి కని ♦ పెద్దలు వాకొనుచుండ్రుగాన ని
క్కరణిని వేడుచుంటిఁ గని ♦ కారము నూనుట పాడియా ప్రభూ! ౫౧

చ॥ హృదయము వ్రక్కలౌ హృదయ ♦ మే కలదేనియు నేరకేని నా
కథ వినినంతమాత్ర, నవుఁ ♦ గాదని యాడవుగాఁక నాదుగ
ద్గదికరవమ్ము నీచెవుల ♦ గాడదొ గాడియు మౌనముద్రయే
కద యధికారగౌరవముఁ ♦ గాఁచును పో యనుకొంటివో ప్రభూ! ౫౨

ఉ॥ ఒరునాలిన్ గమియించి దానిఁ గనును ♦ ద్యోగమ్ము వాటించి యీ
మొఱకుం డున్మదుఁడై మెయిన్ మఱచి యే ♦ మో ప్రేలుచున్నాఁడు తాఁ
దిరమ ట్లీతఁడు మేను వీడుక్షణమం ♦ దే వీనికిన్ దగ్గయు
త్తర మీయందగు నంచుఁ గ్రోధదశనం ♦ దన్ బోకుమీ నాపయిన్. ౫౩

వ॥ అని యొక్కింత మిన్నకుండి యినుమడించిన దుఃఖమ్మునఁ గాలు నుద్దేశించి.

సీ॥ క్షీరనీరన్యాయ ♦ సిద్ధి కాలముఁ బుచ్చు
పతి సతి నెడబాపు ♦ పాతకమ్ము
జరఠమాతాపితృ ♦ చరణసేవ యొనర్చు
చిఱుత నొక్కరు మ్రింద ♦ జేయునఘము
రూపయౌవనకళా ♦ రూఢవిద్యాన్వితుఁ
గడుబాల్యమున దూల్చు ♦ కలుషఫలము
కంకణత్యాగమ్ము ♦ కాకమున్నె సుమాంగి
విధవగా సల్పు కి ♦ ల్బిషచయమ్ము

తే॥ గీ॥ చివరకు ననుంగులను నిరీ ♦ క్షింపనెంచు
కొనినవారి క్షణమ్ములోఁ ♦ దునుగఁజేయు
పాపమున్ ధర్మ మున్న నె ♦ ప్పటికినైనఁ
గట్టికుడుపక మానునే ♦ కాల! నీకు. ౫౪

వ॥ అని యొక్కింత విచారించి.

తే॥ గీ॥ ప్రకృతిలోన స్వతంత్ర మెవ్వరికిఁ గలదు
ఈవు నుద్యోగివే కదా యీసమస
మునకుఁ గర్మ మాధార మం చని వచించు
కాదె శాస్త్రచయమ్ములు కాలమూర్తి! ౫౫

వ॥ అని తన ప్రేయసిం దలంచి.

తే॥ గీ॥ కఠినలోక మ్మొకింతేనిఁ గన్నుఁ గాన
దవల విధి దానికే సహాయ మ్మొనర్చు
ధర్మమా యన్నఁ గర్మపథమ్ము ద్రొక్కుఁ
బ్రణయపరిమళ మన్న స్వప్నంపుగాథ. ౫౬

తే॥ గీ॥ కర్మబద్ధుండు జీవుండు కర్మ యనఁగ
బూర్వభవమున నీ జన్మపుంబథమ్ము
నకట మెసవఁ గట్టుకొన్న యన్నంపుమూట
దానిఁ గుడువక త్రోయ నెవ్వాని తరము. ౫౭

తే॥ గీ॥ తెరువు బత్తెమ్ము సెల్లినఁ దిరిగి బత్తె
మును గ్రహించి యీపుట్టువున మఱొక్క
దారిఁ జనుచుండు నీ జీవతతులలోన
నీవు నే నెవ్వరమొ యెట్టు లెఱుఁగఁగలము. ౫౮

తే॥ గీ॥ ఎట్టి లేఁబచ్చికబయళ్ళ నెట్టివనుల
నే మహీరుహచ్ఛాయల నేస్రవంతి
తటుల సుఖమూరిపై ముదాస్థాన వగుచు
నెచట నున్నావొ నన్ను విస్మృతివహించి. ౫౯

మ॥ అవనిన్ నీకయి నే నొనర్పఁగల కార్యం బేమియున్ లేదు నీ
యవతారమ్ము మదీయమానసమునం దావాస మై నిల్చి మ
త్కవితాచిత్రములన్ నటించు సతతఖ్యాతమ్ముగా; నీవ యొ
జ్జవు నైకూర్చిన గాథదీక్షితుఁడనై సాగింతు నా కాలమున్. ౬౦

తే॥ గీ॥ నీకు నర్పించినట్టి నా నెమ్మనమ్ము
నొరుల కర్పింపఁ జాల నా యుసురు లుండు

దనుకఁ గాపాడి యాపయిఁ ♦ దరలివచ్చి
నీది నీ కిచ్చువాఁడ నెం♦తే లతాంగి! ౬౧

తే॥ గీ॥ నీవలె దృఢానురాగసం♦దీపితుండఁ
గాకపోయినఁ గాని యీ♦కార్యమైనఁ
జేయఁగల శక్తిఁ గూర్చు నా♦శీస్సు లిడుతఁ
గనకదుర్గాంబ సతతమ్ము ♦ కలికి! నాకు. ౬౨

చ॥ ప్రతిన వహించినట్టులు ల♦వంబును దప్పక సత్ప్రవ్రితా
సితిఁ దనువున్ ద్యజించితి వ♦ధీరుఁడ నేను గృతఘ్నుఁడన్ భవ
త్స్మృతి యనిపించుకోఁదగని♦వాఁడఁ ద్వదాత్మకు శాంతిఁ గూర్ప నా
ప్రతినయు నేఁడు దీర్చెద, వి♦వాహము వీడి యతీశ్వరుండనై.

తే॥ గీ॥ ఏ ప్రకృతి నన్ను నీక్షించి ♦ యేడ్చుచుండె
హిమకణమ్ములె బాష్పవా♦హినులు కాఁగ
నా ప్రకృతి సాక్షి కాఁగ స♦న్న్యాసి నగుచుఁ
గాలమును బుచ్చువాఁడ నీ♦కై లతాంగి! ౬౪

తే॥ గీ॥ ప్రకృతిలో లీన మైపోయి ♦ ప్రకృతిలోన
నీ స్వరూపమ్ము నీక్షించి ♦ నీదు నామ
మంత్రనిధ్యానరతుఁడనై ♦ మామకీన
కాలమును ద్రోయువాఁడ నీ♦కై లతాంగి! ౬౫

సీ॥ కలవుబో నీమేని♦తళుకులు నెఱసంజ
సంచుచాయలలోన ♦ మించుఁబోఁడి
క్రాలుఁబో నీ కపో♦లముల చెల్వము గులా
బి పువురేకులలోన ♦ వెలఁదిమిన్న!
నెరయించుఁబో నీదు ♦ నెఱులనిగ్గులు గండు
తేఁటిమొత్తములోనఁ ♦ దీపులాడి!
సవరిల్లుఁబో నీదు ♦ నవుమోముకళ లెల్ల
నిండుజాబిల్లిలో ♦ నీలవేణి!

తే॥ గీ॥ వఱలుఁబో నీముక్షివేసంపుఁ♦బరువ మెల్లఁ
బరికృతికళ్యాణమూర్తిలోఁ ♦ బరిణయమూర్తి!
యిట్లు మృతజీవవై నీవు ♦ నెసఁగుచున్న
నాకు జీవన్మృతవె కాదె ♦ నాతి! ధాత్రి. ౬౬

తే॥ గీ॥ భావనాప్రౌఢి నీ స్వరూ♦పమ్ముఁ బరికృతి
యందునం గాంచి తావకా♦నందదర్శ
నాద్యఖిలవర్తనలఁ దృప్తి ♦ నందువాఁడఁ
బరిణయయోగమ్ము సిద్ధించు♦వఱకు నతివ! ౬౭

సీ॥ ఏ చాయఁ గిన్నరీ♦బృందంబు పరిణవశీ
రారవంబులఁ దేలి♦యాడుచుండు
నే వీట భర్తృసే♦వాప్రైమషీమణు
లానందమున నోల♦లాడుచుండు
రేచక్కి యోగస♦మృద్ధమౌనిగణంబు
లభివాంఛలకు నడ♦యాడుచుండు
నే దిక్కి మోక్షకాం♦తాదరస్మేరాచ్ఛ
కౌముదీరేఖ జ♦గ్గాడుచుండు

తే॥ గీ॥ నే వని పరాంబికాకథా♦మృతవిలోల
భక్తహృదయాంబుజముల రా♦పాడుచుండు
నా స్థలమ్ములు దుర్గావి♦హారభూము
లంగనా! నీకుటీరమ్ము ♦ లగును గాత. ౬౮

వ॥ అని దుర్గాలయమ్ముపై పునకుఁ జూడ్కి నిగుడ్చి.

తే॥ గీ॥ పరిణయమంత్రమ్మె పరికృతిస♦ర్వస్వ మంచుఁ
దలఁచి చరితార్థయైన ని♦ర్మలచరిత్రి
మామకీనమనోరాజ్య♦మండితాత్మ
కఖిలసౌఖ్యమ్ములిడు! పర♦మంబ నంబ! ౬౯

శా॥ ఆదిన్ నే నిను వేడినాఁడ జగదం♦బా! త్రోయకీ పాపమం
దీ దౌర్భాగ్య నటంచు నద్ది వినకీ ♦ వీకాంతనుం గూర్చునాఁ

డౌదార్యాశిషముల్ పొనర్చు మని సం♦ప్రార్థించితిన్ గాని, యి
ట్లీ దుఃఖాగ్నినిఁ గాల్తు వంచెదుఁగ న♦న్నెంతేని దుర్గాంబికా! ౩౦

ఉ॥ కోరినయట్టి కోర్కెలొన♦గూర్చెడు చుట్టమవౌటఁ జిత్కళా
కారిణి వౌట, భోక్త్రివిని ♦ కర్త్రివి నౌటను, బుణ్యపాపపున్
భారను లెల్ల నీపయిన♦ వైచి భవచ్చరణాబ్జయుగ్మ మా
ధార మటంచు నమ్మితిఁగ♦దా యిటు సల్పితి వేల? యంబికా! ౩౧

శా॥ శ్రీయోదాత్రివి నాకు శ్రేయ మిడఁగాఁ ♦ జింతించియే మామక
స్వాయత్తప్రమనిధానమున్ మరుగుస♦ల్పన్ జాగి విజ్ఞాన రా
గాయతున్ బొనరించినావు ననుఁ గ♦ర్మాంభోధి లంఘింప నే
జేయంబోవు ప్రయత్నముల్ సఫలముల్ ♦ చేయంగదే యంబికా! ౩౨

శా॥ ఖేదోద్దీపక మీ హృదబ్జము, లతాం♦గీప్రేమగాథావిధా
నాధారంబున దుఃఖకీలికలఁ ద్రో♦యన్ జాగు నేకాని దుః
ఖాదిచ్ఛేదక నిశ్చలాంచితతపో♦వ్యాపారమున్ బూన నీ
దేదారిన్ ఘటియించెదో యది విధా♦త్రీ! స్వర్ణదుర్గాంబికా! ౩౩

శా॥ అంబా! కర్మమహాటవిన్ బడి సతీ♦వ్యామోహవల్లీ నికుం
జంబుం గాంచి పథశ్రమన్ గడచునా♦సన్ విశ్రమింపన్ ఛటా
రంభప్రోజ్జ్వలదావపావకశిఖా♦క్రాంతంబుగా దిక్కు లె
ల్లం భీతిన్ నిను వేడు నప్పుథిరుఁ గా♦లన్ ద్రోయు టే న్యాయమో? ౩౪

ఉ॥ కాన దయారసమ్ము కడ♦గన్నులఁ దాండవ మాడ బ్రహ్మచ
ర్యానతలోభమోహవిష♦యాన్వితుఁగా, నిరవద్యనిశ్చల
ధ్యానపటిష్ఠనిష్ఠునిఁగఁ ♦ దాపసిఁగాఁ బొనరించి పిమ్మటన్
లీనము సేసికొమ్ము జన♦ని! భవదుజ్జ్వలమూర్తిలోపలన్. ౩౫

తే॥ గీ॥ విశ్వచైతన్యమూర్తివై ♦ వెలయు నీవ
కాక దిక్కెరు గలరు లో♦కమున నాకు
నెనరు దనుపారుచూడ్కి దీ♦వన లొసంగి
కలుపుకొనుమమ్మ నీలోనఁ ♦ గన్నతల్లి. ౩౬

సీ॥ కావింపుమా! వృద్ధ♦వైవాహికపిశాచ
జాలమ్ములను నేల♦పాలుగాగ

వెలయింపుమా భర్తృ♦విరహితబాలికా
పంక్తికిఁ గల్యాణ♦వైభవమ్ముఁ
దనరారఁజేయుమా ♦ ధర్మాంచితానురా
గరసోరుహాద్వ్వధూ♦వరగణమ్ముఁ
గలిగింపుమా కన్య♦కావిక్రియస్వాంత
మాతాపితృలకు స♦న్మానసమ్ము

తే॥ గీ॥ నాశిషము లీయుమా ప్రణ♦యప్రపూర్ణ
విహరణవిహంగసదృశప♦వితృహృదయ
నాయికానాయకులు వియో♦గాయితాగ్ని
సోకు నొందకయుండ లో♦కైకజనని! ౭౭

తే॥ గీ॥ అనుచుఁ గొనగోట నెగమీటి ♦ యశ్రుబిందు
వులను, అసివితతపైన ♦ నిలిపిచూడ్కిఁ
దిరిగి చెప్పులఁ జిప్పిలి ♦ దృఙ్నిరోధ
మును బొనర్పంగఁ గన్నీర ♦ మనియె నిట్లు. ౭౮

సీ॥ నామురవస్థఁ గాం♦చఁగ లేమి మింట నొ
క్కొకటిగఁ దారు తా♦రకలు సాక్షి
నను నూరడింప న♦ల్లనఁ జిన్ని కెరటాల
దరికంపెడు నదీమ♦తల్లి సాక్షి
నాకై తుపారశ♦ణవారిత మశ్రుధా
రలు గాఁగ నేడ్చెడు♦ ప్రకృతి సాక్షి
నాయేడ్పు వించుఁ గు♦లాయమ్ములను వీడి
చదలఁ గుందుపులుంగు♦జంట సాక్షి

తే॥ గీ॥ నా నయనజమ్ములై, కపో♦ష్ణమ్ములై, న ...
దీసమానమ్ములై, యెడ♦తెగక పారు
నశ్రుధారలు సాక్షి యే♦ యతివ కేని
నా ప్రణయసూన మర్పింప ♦ నమ్ము మబల! ౭౯

ఉ॥ హే దరహాసవాసితము♦ఖీ! యదిగో యద నయ్యె జ్ఞానభా
నూదయ మాటవుల్ ప్రకృతి ♦ నూల్కొనియెన్ గనకార్ద్రరేఖ లాం.

త్యాదరకృష్ణపక్షదివ♦సాంత్యకళానిధి వెల్ల నయ్యె నే
నీ దినమే యతిత్వము గ్ర♦హింపఁగ నేగెద, నాజ్ఞ నీయుమా! ౨౦

క॥ అని రెండడుగులు ముందున
కు నడచి వెనుదిరిగ నిల్చి ♦ గోడున దుఃఖాం
బునివహ మురలఁగ గద్గద
నినదమ్మున నాతఁ డిట్లు ♦ నెవ్వగఁ బలికెన్. ౨౧

సీ॥ అడుగంటరాని నా♦యభివాంఛితములోనఁ
గలికి! నీ చాయలే ♦ కానుపించు
నిట్టలం బైన నా ♦ నిట్టూర్పుసెగలలోఁ
బ్రణయిని! నీచరి♦త్రయె స్పృహించుఁ
గడవల నింపు నా ♦ కన్నీటి తెరలలోఁ
బ్రేయసీ! నీదు మూ♦ర్తియె నటించు
ధ్యానమ్ము నూను నా ♦ మౌనవ్రతములోన
రమణి! నీనామవ♦ర్ణమె స్ఫురించు

తే॥ గీ॥ రాగశూన్యమ్ము నైన నా ♦ యోగముద్ర
లోఁ గుములఁ జేయు నీదువి♦యోగకీలి
శాంతి యత్నించు నాదు నే♦కాంతసీమఁ
దెలివ నీతుది పల్కె ప్ర♦తిధ్వనించు

... ...

తే॥ గీ॥ ఇట్లు వ్రాకుచ్చి స్వర్ణమ♦ర్గేశ్వరీని
వాసమార్గమ్ముఁ బట్టి య♦వ్వాఁడు నడిచె
మెలఁత పునుకలఁ గనుచూపు♦ మేరవఱకు
వెనుదిరిగి చూచుచున్ దుఃఖ♦వివశుఁ డగుచు. ౨౩

... ...

తే॥ గీ॥ ప్రకృతిసిద్ధంబు నగుస్వరూ♦పం బొకండు
ప్రకృతిమూలంబు నగు మహా♦ప్రణయ మొకటి
ప్రకృతి నాడించు దుర్గావి♦లాస మొండు
నాకవీంద్రునకు స్మరణీ♦యమ్ము లయ్యె. ౨౪

సమాప్తము.

ఏతత్కవికృత గ్రంథములు.

వెలువడినవి.

1. శ్రీ ఉమాధవ తారావళి ... ...
2. శ్రీ బాలా త్రిపురసుందరీశతకము ... 0-2-0
3. శ్రీమతీదేవి (నాటకము) ... ...
4. ప్రేమపూర్ణ (పద్యములు) 0-4-0
5. రసాశ్రియము 0-10-0

   (మధురమగు పద్యకావ్యము. శైలి సులభము. నూతన భావములు. శృంగారరసభరితము)

వెలువడునవి.

6. ఆంధ్రగరుడపురాణము

   (సంస్కృతమునుండి ఆంధ్రీకరింపఁబడినది.)
7. అజితసింహ (చరిత్రాత్మకమగు 5 అంకముల నాటకము.)
8. ఛత్రసాల్ డిటో
9. శ్రీ కనకదుర్గా శతకము.
10. అవధానతరంగిణి (1 వ భాగము - అష్టావధానములు.)
11. డిటో (2 వ భాగము - శతావధానములు.)

☞ బుక్కుసెల్లరుల కనుకూలమగు రేట్లు కీయబడును.

ఇతరులొక్కదినమున వ్రాయించి పరీక్షించినవి.

12. శ్రీ హనుమద్విజయము

(6 ఆశ్వాసముల ప్రబంధము. శ్రీ శ్రీ మిట్టపల్లి రాజావారు వ్రాయించినది.)

13. శ్రీ చెన్నకేశవశతకము

(శ్రీశ్రీ గద్వాల మహారాణీవారు వ్రాయించినది. అచ్చయినది.)

14. శ్రీ రామలింగేశ్వర శతకము

(మేడిచల్ శ్రీమంతులు వ్రాయించినది.)

15. శ్రీ వేంకటేశ్వర శతకము

(శ్రీ శ్రీ ఆరుమూరు రాజాగారు వ్రాయించినది.)

16. శ్రీ రామలింగేశ్వర శతకము

(పాలమూరు శ్రీమంతులు వ్రాయించినది. సుగంధివృత్తములు)

17. కుమారాభ్యుదయము

(పద్యకావ్యము. నందికందిలో నొక శ్రీమంతుడు వ్రాయించినది)

18. శ్రీ వేణుగోపాల శతకము

(శ్రీ తిమ్మానగరం రాజావారు వ్రాయించినది.)

వలయువారు :—

శ్రీపతి త్ర్యంబకరావు, శతావధాని,

గవర్నరుపేట, బెజవాడ.